

FLORIN CONSTANTIN PAVLOVICI

**VISCOLUL
ȘI
PĂIANJENUL**

FUNDAȚIA ACADEMIA CIVICĂ

Carte editată de *Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului* din cadrul *Memorialului Sighet*

Editor: Romulus RUSAN

©Copyright 2020: Florin Constantin Pavlovici

©Copyright 2020: Fundația Academia Civică, pentru prezenta ediție

Tehnoredactare și format PDF: Ana Damian

Toate drepturile rezervate *Fundației Academia Civică* pentru ediția digitală.

Ediție pe hârtie: Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României PAVLOVICI, FLORIN CONSTANTIN
Viscolul și păianjenul / București, Editura Fundației Academia Civică, 2014 ISBN 978-973-8214-83-5

© 2020 Fundația Academia Civică pentru versiunea.pdf Acrobat Reader

Este permisă descărcarea liberă, cu titlu personal, a volumului în acest format. Distribuirea gratuită a cărții prin intermediul altor situri, modificarea sau comercializarea acestei versiuni fără acordul prealabil, în scris, al *Fundației Academia Civică* sunt interzise și se pedepsesc conform legii privind drepturile de autor și drepturile conexe, în vigoare.

Fundația Academia Civică: www.memorialsighet.ro

FLORIN CONSTANTIN PAVLOVICI

VISCOLUL ȘI PĂIANJENUL

2020

Cuprins

1.....	3
2.....	19
3.....	28
4.....	33
5.....	43
6.....	55
7.....	72
8.....	91
9.....	122

Cartea aceasta ar fi putut să fie scrisă de oricine a trecut prin închisorile și lagărele comunismului românesc și ar fi fost atent la poveștile deținuților politici și ale prizonierilor de război. Am scris-o eu întrucât un cancer profund antipatic m-a ținut în casă, interzicându-mi să-mi scot bătrânețea în parcuri sau să mă vântur prin lume, într-un mod cât de cât agreabil; nu e chiar o plăcere să descrii crima. Așa cum am încercat să mă împrietenesc cu boala, tot astfel am încercat să mă împrietenesc și cu personajele cărții, multe dintre ele imprevizibile și rele. De ajutor mi-au fost memoriile celor care și-au scris experiențele din închisorile noastre și din cele sovietice, din război și din prizonierat. M-am folosit de ele, cu încredere și recunoștință. Acolo se află adevărul, nu în arhivele întocmite de Securitate și de tribunale. Un întreg capitol, de pildă, se află sub protecția documentară a volumului „Salcia, un lagăr al morții” de Alexandru Mihalcea, după cum un altul și-a tras atmosfera din memorialul „Pohod na Sibir” al medicului Achile Sari. Utile toate din punct de vedere documentar, unele mărturii își depășesc stricta condiție de document și migrează către alte sfere: politică, morală, religie, estetică.

Sunt autori care eroizează pușcăria, eroii fiind, de multe ori, ei, cei care scriu. Unii o blestemă, după cum alții o elogiază. O victimă a Securității își intitulează cartea, pe urmele unei observații a lui Alexandr Soljenițin, „Binecuvântată ești, închisoare”. O alta sărută zăvoarele celulelor, mulțumind lui Dumnezeu pentru suferință. (În ceea ce mă privește, eu am cunoscut o pușcărie lipsită de eroism, lipsită de mistică și, evident, lipsită de lirism, pe care am evocat-o în altă parte.) Scriitorul Alexandru Mihalcea, autor al unor mărturii esențiale despre închisoarea politică și al unei excepționale monografii a lagărului Salcia, care este, în egală măsură, o monografie a crimei, semnalează amuzat bizareria prin care primul lui coleg de celulă, din 1959, un îmbătrânit în închisoare, un bărbat care făcea pușcărie politică, neîntrerupt, din 1941, din timpul mareșalului Ion Antonescu (mai făcuse, pe sărite, și pe vremea regelui Carol al II-lea), ajunsese să se identifice, într-un anume fel, cu detenția. Acesta, în momentele lui de reculegere și melancolie, recita din poezia lui Eminescu:

De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăcé
Pentru că-n toat-a ei făptură
E-un „nu știu cum” ș-un „nu știu ce”.

În viziunea abisală a bătrânului, observă memorialistul, *ea* era temnița.

În timp ce scriam cartea, nu-mi ieșea din minte o întâmplare din studenție. Într-o duminică, m-am dus să văd un spectacol de circ, la matineu. Eram împreună cu câțiva colegi și ne-am așezat în față, pe primele scaune. Publicul era format, mai ales, din copii și din bunici. Chiar la începutul spectacolului și-a făcut apariția clovnul. Insul se trăgea de bretele, se strâmba sub masca de vopsea albă și roșie, scotea limba, se rostogolea, făcea tumbe, dădea din mâini, din picioare, încerca să-și tragă șuturi în spate, cădea în nas, dar nimic nu provoca râsul. Copiii păreau mai mult speriați decât înveseliți. Nouă, grupului de studenți, ne stârnea mila. Cred că asta se vedea pe fețele noastre, pentru că omul s-a apropiat de marginea arenei, în dreptul nostru, și ne-a șoptit disperat:

- Râdeți, băieți. Vă rog să râdeți. Râdeți, ca să nu-mi pierd pâinea...

Când a depășit momentul de uluială și a realizat drama saltimbancului, tot grupul nostru s-a pornit pe un râs nestăvilit. După noi s-au luat și copiii de pe băncile și scaunele amfiteatrului. Clovnul suferea în arenă, iar spectatorii se stricau de râs.

În cartea aceasta, clovnul și spectatorul sunt totuna, fac o singură ființă, evoluând sub cupola unui cataclism politic: Viscolul de la Răsărit. Acel viscol care s-a pornit să bată la noi la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial și s-a potolit abia în 1989, odată cu prăbușirea comunismului. Personajele, chiar dacă unora li s-au schimbat numele, au suport real. Ele sunt un produs autentic românesc. Cele mai multe au plecat de la sat, nemuritoare vatră de eroi și inepuizabil depozit de torționari.

1

În satul acela cu ierni grele, lui Fănel Ailoaiei nu-i trebuiau lemne de foc de la pădure. El și le lua de la locul de muncă. Fănel avea grijă de curățenia bisericii, mătura podelile, scutura covoarele, ștergea icoanele de praf și de fum, stingea mucusul lumânărilor cu podul palmei, trăgea clopotul și bătea toaca și, cu încuviințarea părintelui Gică, ținea isonul la slujbe, asistându-l pe preot la înmormântări, la parastase, la botezuri, la nunți. Era paracliserul desăvârșit. Făcea toate acestea fără plată, din credință adâncă, din încântarea de a-și auzi glasul lungind vocalele rugăciunii psalmodiate de preot, din bucuria de a trage clopotul la moartea cuiva, din plăcerea de a bate toaca la sărbători, la slujbele dimineții sau ale după-amiezii, pentru a-și trezi consătenii letargici, lovind ritmic și melodios cu ciocanele de lemn în scândura de brad crăpată din clopotniță.

Când își termina treaba, se îndrepta mulțumit către casă, trecând întotdeauna prin cimitirul vechi, părăsit, doldora de morți, închis de multă vreme amatorilor de a-și odihni osemintele lângă părinți și bunici. Locul de veci care îi aștepta pe ei era în cimitirul nou, cu cruci din ciment, din fier forjat, din plăci de marmură sau din țevă furată de pe câmp, de la instalațiile de irigare a culturilor. Generația nouă disprețuia umilele cruci de lemn cu care înaintașii își însemnaseră trecerea prin această lume. Rareori câte o babă retrogradă, pe care cimentul, fierul forjat, marmura și țeava furată o speriau ca fiind blestemății ale tinerilor, se abătea pe la vechea rezervație a morților și aprindea câte o lumânare la căpătâiul vreunui străbunic uitat.

Adevăratul stăpân al acestui ținut sălbăticit erau păsările, insectele, șerpilor și Fănel. Fănel se strecura prin buruienile înălțate cât omul, printre mormintele fără identitate, cărora doar el le mai știa numele și istoria. Crescuse printre ele, pentru că și tatăl lui, moș Leon, fusese îngrijitor al bisericii și iubitor de morți. Printre cruci se jucase în copilărie, printre cruci cunoscuse dragostea în adolescență, după înfierbântate hârjoane cu fetele în

iarba deasă și aromată, printre cruci înțelesese sensul înșelător al vieții. Când deschidea poarta cimitirului știa exact ce are de făcut. Se ocupa mai întâi de crucile putrede la rădăcină, culcându-le la pământ cu lovituri ușoare de picior, ca o mângâiere, și le vorbea consolator:

- Până aici ți-a fost, bădie!

Crucilor solide de stejar sau de salcâm, lemn potrivit să întrețină focul și să dea căldură bună, le aplica un tratament mai dur. Le apuca de vârf, le zgâlțâia strașnic, în efortul de a le smulge de la locul lor, le izbea cu sete, se lăsa cu toată greutatea peste brațele lor, iar dacă nu reușea să le disloce de tot, amâna execuția cu o promisiune:

- Lasă că-ți vine și ție rândul!

Urca dealul spre casă cu o legătură de cruci pe umeri, gâfâind din greu, oprindu-se des ca să-și tragă sufletul, opintindu-se, aproape căzut în genunchi, să-și ducă la capăt canonul. Un canon pe care și-l fixase singur, bărbătește.

- Asta-i Golgota mea, se consola el, cu gândul la păcatul, marele păcat din tinerețe.

Odată ajuns în ogradă, așeza crucile în formă de piramidă, ca puștile în cazarmă, sprijinite atent unele de altele, cu brațele la baza construcției, asemenea unor răstigniți cu capul în jos. Avea grijă să le despartă pe ale răposăților de cele ale răposatelor, în rastele bine delimitate, pentru că nici în biserică bărbații nu se amestecă vreodată cu femeile. Iubea ordinea.

Satul cunoștea depozitul de lemne al lui Fănel, însă nimănui nu i se părea că ar fi fost un lucru nepotrivit, cu atât mai puțin o profanare de morminte. În sinea lor, țărani erau mulțumiți de ce făcea țârcovnicul acela sucit. După părerea unora, cimitirul vechi era blestemat și trebuia ras de pe fața pământului. Ras și arat. Ultima oară când fusese înmormântat cineva acolo, un copil de țăță nebotezat, groparii dăduseră peste niște oase de dimensiuni nemaivăzute, fluier de picior groase cât trunchiul de copac și coaste lungi cât oiștea carului, zicea bădia Stolnici-Cacadâr, care le știa pe toate. Se adunaseră oamenii și fusese chemat părintele Gică, iar acesta, după ce se uitase atent la fragmentele de os găsite, ceruse să fie îngropate la loc. La plecare zisese:

- Sunt oase de animale preistorice. O să-i anunțăm pe cei de la muzeul de istorie naturală, să vină ei să cerceteze.

- S-o creadă el că-s preistornice, comentase Stolnici-Cacadâr pe la spatele preotului. Sunt ciolane de uriași. Uriași păgâni. N-au ce căuta în cimitirul nostru creștinesc.

Pe urmă își aduse aminte că părintele Gică încuviințase înmormântarea în cimitirul lor, al creștinilor ortodocși, a unor adventiști ce refuzau să intre în biserică și a unei sinucigașe, o nebună care se spânzurase chiar în clopotniță.

- Popa ăsta e un papistaș, declarase el cu năduf.

- Popistaș, popistaș, repetaseră groparii, nepricepând despre ce-i vorba.

Cu cât înțelegeau mai puțin, cu atât creștea admirația lor față de Stolnici-Cacadâr. Acesta râvnea să fie recunoscut drept gânditorul satului și folosea cu mare plăcere cuvinte cărora nu le pricepea sensul.

- Ce înseamnă popistaș? îl întrebase un admirator.

- Vrajitor, măi dragă.

- Aha, ai dreptate, îl asigurase admiratorul.

- În cimitirul ăsta și-a băgat dracul coada, își continuase el supărarea. Nici oile să nu le lăsăm să intre aici. Nu vedeți ce înaltă crește iarba?

- Dacă-s ciolane de păgâni, o să scăpăm de ele, conveniseră groparii.

Le încărcaseră într-o căruță, le duseseră în afara satului, la locul ce se chema Bolnița, turnaseră peste ele motorină și le dăduseră foc. Cum nu aveau respect pentru cei vii, tot astfel nu aveau respect pentru morți.

Fănel își făcuse armata la securitate, în trupele de pază ale lagărelor de muncă pentru deținuții politici. Îi plăcea. Nimerise în singura armată care ducea război și pe timp de pace, o armată vitează, neobosită, jurată să nu îngăduie armistițiul. Inamicul, așa cum avea să afle în orele de învățământ politic, un inamic perfid și crud, lupi în piei de oaie, erau chiaburii, era burghezo-moșierimea, erau dușmanii poporului. Iar datoria lor sacră, a tinerilor progresiști de la orașe și sate, chemați sub nobila armă, era să-i stârpească fără milă. Deocamdată

soldatul Fănel și camarazii lui însoțeau coloanele de oameni în zeghe de la poarta lagărului până la punctele de lucru și înapoi, având ordin să-și descarce automatele în orice bandit care ar fi încercat să evadeze. Nu toți aveau zeghe. Unii, mai ales țărani, aduși în lagăr fără hotărâri judecătorești, mai degrabă răpiți decât arestați, rămăseseră cu hainele cu care fuseseră luați de acasă. Pe drumurile lungi, deținuții slabi, înfometați, neputincioși abia se târau, coloana se întindea pe distanțe nepermise, câte un nenorocit rămânea mult în urmă, iar uneori se prăbușea epuizat. Atunci interveneau soldații. Asistați de câinii-lupi, care lătrau și mârâiau amenințător, se repezeau la cel căzut, îl izbeau cu patul armelor și cu bocancii, înjurau colorat și zbierau ca apucații:

- Ține aproape, banditule!

Banditul își revenea ca prin minune, se ridica de jos, își recăpăta sprinteneala și se pierdea în mulțimea tovarășilor săi. Eroii izbucneau în râs.

Soldatului Fănel nu-i plăcea să-i lovească pe cei căzuți. Pentru a nu ajunge să fie luat la ochi de ofițerul politic și pentru a participa totuși la spectacolul acela plin de cruzime, se mulțumea să-și bage degetele în gură și să scoată câte o șuierătură prelungă, de cioban care își cheamă dulăii aproape de turmă. Îi plăcea însă serviciul de pază în miradoare. Lagărul, un dreptunghi înconjurat cu două rânduri de sârmă ghimpată, cu o fâșie de nisip între ele, pentru a marca urmele oricărei încercări de evadare, avea pe colțuri câte un prepeleac, un turn de lemn prevăzut cu reflectoare, din vârful căruia se putea supraveghea, ziua și noaptea, atât interiorul, cât și exteriorul așezării. Când se instala pe platforma miradorului - numele oficial al prepeleacului -, cu binoclu și pușcă mitralieră la îndemână, soldatul Fănel se simțea stăpân. Pe pământ, în mijlocul trupei, avea sentimentul unei supravegheri permanente din partea camarazilor și a superiorilor. Aici el supraveghea. De la înălțimea turnului, avea perspectivă, domina câmpia de la picioare, era la același nivel cu dealurile dezgolate din depărtare. Era un contrast liniștitor între natura vie a acelor locuri, cu vegetație puțină, dar prietenoasă, și monotonia agresivă a lagărului. Ca soldat în trupele de pază, Fănel cunoscuse mai toată salba așezămintelor de pedeapsă din Balta Brăilei, din Delta Dunării și de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, și rămăsese de fiecare dată uimit de lipsa de idei, ca și de nepăsarea constructorilor. Lagărele văzute de el reprezentau o arhitectură a nimicului. Chiar cele mai

bine proiectate erau niște cotețe mizerabile, cărora dimensiunile uriașe le accentuau hidoșenia. Asemănarea dintre ele, aproape identitate, îți otrăvea privirea. O fermă de vaci avea mai multă noblețe decât acele grajduri umane. O poiată de găini, o cocină de porci dintr-o gospodărie țărănească presupuneau mai multă imaginație în construcție decât barăcile deținuților politici. Neam de păstori, românii și-au ridicat lagărele după modelul stânelor de oi. Murdăria și promiscuitatea în care erau siliți să trăiască locatarii acelor uriașe cutii de stuf și lut nu se deosebeau prea mult de murdăria și promiscuitatea latrinelor. De altfel, privită de sus, de la înălțimea prepeleacului, latrina lagărului părea mai interesantă decât interioarele barăcilor. Acelea se limitau la șiruri de paturi suprapuse, lipite unele de altele, în care zăceau nemișcate trupuri învelite cu păaturi jengoase. Nici un fel de variație, nici un fel de fantezie. Niște sicrie uriașe cu morți vii. Prin contrast, latrina lagărului, o groapă imensă, podită cu scânduri alunecoase, era plină de viață. Oamenii veneau acolo în fugă, își dădeau jos pantalonii, se chirceau, gemeau, oftau ușurați. Nimic din morocâneala paturilor din baracă.

Atunci când politiciii nu erau scoși la muncă, se năștea totuși o oarecare animație. Deținuții se adunau în grupuri și stăteau de vorbă în legea lor. Discuțiile nu se purtau de fiecare dată cu calm și, deși în mirador vocile din curte erau amplificate, ca într-o cutie de rezonanță, ele rămâneau în registrul murmurului, nu al vacarmului. Soldatul Fănel, care era absolventul unui liceu teoretic și fusese întotdeauna premiant, distingea cu ușurință sunetele unor limbi străine: franceză, germană, engleză, italiană, niciodată vocabule rusești. Faptul că indivizii în zeghe refuzau să vorbească în limba eliberatorului popoarelor nu-l mira. Constituia o dovadă în plus că erau, cum i se spusese la învățământul politic, dușmani înrăiți ai Uniunii Sovietice, mărețul bastion al păcii, patria revoluției mondiale, a comunismului internațional, dragi tovarăși.

Uneori, din postul său de observație, le surprindea și apucăturile de la ora mesei. Dimineața, cei mai numeroși dintre bandiți, tăcuți, cu figuri mohorâte, lipsiți de energia de a-și înghiți ca lumea turtoiul, îl molfăiau minute în șir, prelungind masticarea, cu senzațiile ei false de bucate alese, păcălindu-se că mănâncă. La prânz, felul în care își sorbeau zeama eternă era dezgustător. Nu aveau linguri adevărate, unii le improvizau din lopățele de lemn și-și goleau lichidul tulpure din gamele zgomotos, dizgrațios, hulpav. Privitorului din turn, înzestrat cu

binoclu, cu posibilitatea de a apropia și de a mări imaginile, privești ea i se părea la fel de nerușinată ca a latrinei. Aici înghițeau, acolo defecau. Soldatului Fănel i se făcea greață.

Natură disciplinată, soldatul Fănel aprecia și comportamentul administrației față de prizonieri. Relația directă dintre gardieni și deținuți era așa cum se cuvenea să fie într-o societate civilizată: unii comandau, alții executau; gardienii loveau, bandiții încasau; stăpânii urlau, sclavii tăceau. În ciuda promisiunilor generoase și a bunelor intenții, Ministerul Afacerilor Interne nu găsisese banii necesari ca să-și înzestreze angajații cu bastoane de cauciuc, așa că sergenții supraveghetori, cunoscuți și sub numele de caralii, se vedeau obligați să-și procure singuri uneltele cu ajutorul cărora își mențineau prestigiul: ciomege noduroase, bâte șlefuite de prea multă folosință, cozi de lopată. Când nu aveau la îndemână gingașele ustensile, își foloseau cu virilă îndemânare înzestrarea fizică de acasă: brațele, picioarele, pumnii. Nu toți. Spre indignarea soldatului Fănel, printre paznici se strecuraseră și indivizi leneși, care se prefăceau că nu văd abaterile bandiților. Neglijența lor era compensată de vigilența brigadierilor. Pentru a intra în grațiile administrației, aceștia, deținuți și ei, își turnau camarazii și, la nevoie, nu ezitau să sară pe presupușii vinovați și să-i calce în picioare. Aveau modele ilustre. Comandantul trupelor de pază, călăreț neînfricat, își repezea adesea calul peste trupul celor care nu își îndeplineau norma. Încerca să-și facă armăsarul să sfărâme cu potcoavele scăfârliile bandiților. Se numea Augustin Albion și fusese ceaprazar în orașul Turda, neîntrecut specialist în chipie și șepci militare. Se mândrea cu faptul că, pentru uniformă de paradă, își confecționase singur eghileții. În ziua în care soldatul Fănel a avut onoarea să-i admire vitejia, ținta preferată a războinicului a constituit-o un grup de adventiști cărora, tot la ordinul lui, li se înjumătățiseră porțiile de mâncare.

- Setații ăștia sunt o pacoste, comentă soldatul Fănel, ipocrit și evlavios, către vecinul său de cordon, informator de nădejde al ofițerului politic și care tocmai îl întrebase ce părere are.

În realitate, dintr-un punct de vedere practic, fapta glorioasă a cavalerului nu merita admirație. Erau zile de toamnă târzie, ploile nu conteneau, noroiul se lipea de roata roabelor încărcate cu pământ, ca și de încălțăminte cărătorilor, astfel că nici o copită de cal, oricât de dură ar fi fost ea, nu ar fi putut să asigure

îndeplinirea normei. Cealaltă idee a călărețului părea însă de bun simț. Tovarășul comandant îi puse pe neputincioși să tragă la jug. Cu hamuri solide din sârmă, trăgând doi sau chiar trei inși la aceeași roabă, codașii reușeau într-un timp record să devină frunțași. Scena îl duse pe soldatul Fănel cu gândul la istoria învățată în școală, când, exaltat și cuprins de mândrie patriotică, citea despre Ștefan cel Mare – nașul de nume al lui Fănel – și despre lupta moldovenilor la Codrii Cosminului. Acolo prizonierii leși fuseseră înjugați la plug ca să are un câmp udat chiar cu sângele lor, al învinșilor, câmp semănat apoi cu ghindă, din care să crească o pădure de stejari: Dumbrava Roșie. Aici prizonierii politici sângerău și ei, pentru un țel cu mult mai măreț, ca Dunărea să-și schimbe cursul și să intre în legendă. Acolo fuseseră câteva mii de leși, aici câteva mii de dușmani interni, așa că, și într-un caz, și într-altul, treaba era bună. Soldatul Fănel se înfioră de emoție.

Pe răuvoitorii care nu își făceau normele, majoritatea bătrâni și bolnavi, slabi de li se vedeau nu doar coastele, ci și organele interne, comandantul trupelor de pază îi urmărea și în interiorul lagărului. Voinicul dăduse ordin ca în mijlocul platoului de adunare să se înfigă un stâlp de lemn – stâlpul infamiei, îl botezase tot el, etalându-și erudiția –, de care dușmanii poporului să fie legați, cu lanțuri la picioare, și expuși disprețului public. Deținuții ceilalți trebuiau să defileze prin fața lor, să-i critice, să-i scuie, să-i palmuiască. Nenorociții se pomeneau uitați acolo zile întregi, în bătaia soarelui sau în viforul iernii, pentru ca din când în când să primească și vizita neînfricatului, preagrijuliului comandant.

- Ei, te-ai lecuit de lene? se interesa el. Tot mai zici că nu merge cazmaua? Cu gamela, cu gamela o să sapi, banditule!

Nici celălalt stăpân, Liviu Borcea, comandant al lagărului, nu se lăsa mai prejos. Se ocupa și el de stâlpul infamiei, antrenat într-o competiție în care nu se cunoștea câștigătorul.

- Te-am prins, banditule! se bucura el, informându-l pe cel legat. Noi știm totul: nu-ți faci norma pentru că arunci mâncarea la veceu. Ca să slăbești și să sabotezi lucrările.

Pentru el haznaua din pământul Dobrogei se chema veceu și era tot una cu closetul orașelor. Un singur comandant de lagăr înțelegea deosebirea dintre W.C. și latrină. Înainte ca partidul să-l fi făcut ofițer și să-i fi

încredințat periculoasa și patriotica misiune de a-i extermina pe deținuții politici, fusese instalator. Era un caz de om potrivit, la loc potrivit. Ceilalți comandanți, ajunși maiori, colonei sau generali, fuseseră croitori, cizmari, fierari, cazangii, tinichigii, dacă practicaseră totuși vreo meserie.

- Arunci mâncarea, își continua el discursul. O să te pun s-o scoți din veceu cu mâna și s-o halești ca supliment. Numai așa o să te înveți minte.

Nu întotdeauna conducătorii lagărelor se mulțumeau cu dojana. Erau oameni de acțiune și nu își îngăduiau slăbiciuni. Soldatul Fănel admirase seriozitatea cu care un ofițer îl pusese la punct pe un student recalcitrant, care refuza să execute ordinul de a se lăsa în patru labe. Ingeniosul gradat se folosea de poziția asta pentru a-i lovi pe inamicii poporului din spate, drept în testicule. O performanță demnă de eroii epopeilor antice. Soldatului Fănel îi veni în minte scena peșitorilor din Odiseea, cărora li se ceruse să treacă săgeata din arcul lui Ulise prin capetele de securi. Dacă peșitorii nu reușiseră nici măcar să încordeze arcul, iscusitul securist nu dădea greș niciodată. Printr-un antrenament specific războinicilor din conducerea lagărelor, își făcuse din trup o armă complexă. Capul și-l folosea ca pe o ghiulea, brațele îi erau săbii, degetele, pumnale, iar picioarele, arc ucigaș. Crăcănându-se cât trebuie, sprijinindu-se pe stângul, își ridica în aer dreptul, își încorda mușchii coapselor, se balansa spre spate și slobozea laba piciorului ca pe o săgeată. Multiplicând avântul inițial, laba, protejată de o cizmă bine lustruită, se strecura fulgerător printre pulpele banditului și nimerea ținta în plin. O dată și încă o dată, fiecare lovitură fiind înscrisă în urletul de durere al victimei. Elegant, eficient. Trăgător de elită. Cum tânărul ezita să execute ordinul, știind ce îl așteaptă, bravul conducător de oaste penitenciară, acest neîntrecut războinic al testiculelor, îl apucă de gât și, cu o piatră culeasă de jos, se porni să-l izbească în gură, numai în gură, până îi sparse toți dinții din față. Când, în sfârșit, tratamentul dentar aplicat îl satisfăcu cât de cât, aruncă piatra, respiră adânc și îi mai trase un pumn în plină figură, de îl aruncă la pământ. Nu upercut, nu croșeu, laterala înșelătoare, ci o singură directă, directă pravoslavnică, declarat ortodoxă:

- Futu-ți Hristosul tău! izbucni el, privindu-și furios mâna murdară de sângele pacientului.

Trebuie să-l fi durut, își zise soldatul Fănel, de sus, din mirador, oarecum neliniștit de faptul că un oștean al

republicii ar fi putut să-și avarieze arma strămoșească. E tare nedrept, își continuă el gândul, că acestor eroi ai clasei muncitoare, care se sacrifică zi de zi pe altarul patriei, nu li se ridică statui, nu li se deschid muzee, nu li se închină balade și doine.

Da, este păcat că, prin latura secretoasă a slujbei de securist, eroii aceștia incoruptibili sunt privați de gloria publică. Ar trebui să figureze în manualele școlare, în dicționare și enciclopedii, iar în anumite cazuri, să se prenumere printre sfinți. Asupra acestui din urmă adevăr, soldatul Fănel putea să depună mărturie. Un fost general al armatei regale zăcea într-o baracă, incapabil să se miște, cu o fractură a coloanei vertebrale.

- Să vină la mine, a ordonat comandantul lagărului, locotenentul-major Liviu Borcea.

Ca urmare, bolnavul a fost adus, pe o targă improvizată din doi pari, și așezat cu grijă pe platoul de adunare, la picioarele șefului.

- Ce are? s-a interesat acesta.

- Are șira spinării ruptă, a explicat medicul deținut care îl însoțea.

- Și de ce nu vrea să meargă?

- Cum să meargă? Nici să se miște nu poate.

- Așa?

În clipa următoare, comandantul a răsturnat targa, a luat unul dintre cei doi pari și s-a pus pe treabă. Izbea cu parul pe unde apuca, fără să-i pese dacă nimerește picioarele, sau capul bolnavului, sau șira spinării ruptă. Atunci s-a petrecut minunea. Paraliticul s-a ridicat de jos și, ajutându-se de genunchi și de coate, a reușit să se târască și să ajungă la baraca de unde fusese adus pe targă.

- Vezi că poate să se miște?

Soldatul Fănel lăsă din mână binoclul și își făcu cruce. Minunea era demnă de Noul Testament.

Cu asemenea modele în fața ochilor, brigadierilor nu le rămânea decât să se ia la întrecere unii cu alții, cu atât mai mult cu cât, prin complicitate în fărădelegi, între ei și caralii se ajunsese la o frățească înțelegere. În colonia de muncă de la Salcia, din Insula Mare a Brăilei, competiția dintre brigadieri, ca și între aceștia și

supraveghetori, a stabilit recorduri de invidiat chiar și în lagărele morții de la Canalul Dunăre-Marea Neagră. O înfloritoare industrie a urii a dus la uciderea a zeci de deținuți și la schingiuirea altor sute, doar în câteva luni. Performanța ar putea rezuma întreaga evoluție a comunismului românesc, inavuabilă istorie a torturii, a crimei, a dezonoarei; ticăloșia în miniatură nu e mai puțin vizibilă decât ticăloșia monumentală. Când țăranul care nu își putuse achita cotele obligatorii scapă de sub copitele calului călărit de comandant doar cu coastele rupte, el e luat imediat în primire de un brigadier, care îi sparge țeasta cu ciomagul; când brigadierul îl îngroapă pe un condamnat în pământ și îi acoperă capul cu o gamelă, milițianul supraveghetor sare cu cizmele pe gamelă și i-o îndeasă bine pe față; când milițianul ordonă unui deținut să se dezbrace în frigul lunii ianuarie, iar acesta refuză, brigadierul, indignat, îi smulge el hainele și îl ține pe dig ore întregi, în cămașă și izmene; când caraliul simte impulsul creștinesc de a boteza un reacționar în apa înghețată a Dunării, cel care sparge gheața cu târnăcopul nu poate fi decât brigadierul; când un bolnav care nu mai poate lucra e legat cu sârmă și e lăsat în pielea goală, în ger, până înțepenește, moartea lui confirmă teoria luptei de clasă, în memorabila formulare a torționarului: „...a fost fecior de popă și chiabur și a murit că i-a fost lene să muncească”.

Legătura dintre criminalii lagărelor de muncă e totuși mai mult decât o frățescă înțelegere. E simbioza dintre algele și ciupercile care dau naștere lichenilor: nu pot trăi unele fără altele. Dacă șeful îl leagă pe un deținut cu lanțul de coada calului și galopează astfel pe miriștea de ovăz, brigadierii, neavând voie să călărească, își iau revanșa terestru, silindu-i pe condamnați „să facă broasca prin ciulini”, adică să se târască goi prin spinii bălții. Cum pedeapsa aceasta li se pare blândă, îi dezbracă în pielea goală și-i țin noaptea în mlaștină, legați fedeleș, ca roiurile de țânțari să-i stoarcă de sânge. Dacă ofițerul izbește cu pumnul în piept un deținut până când omul se prăbușește, cu spume la gură, într-o criză de epilepsie, subalternii săi se simt obligați să intervină și să-l „consulte” pe bolnav, cărându-i și ei pumni, cu nemiluita, exact în locul în care îl pocnise superiorul. Dacă „Obositorul”, un locotenent poreclit astfel pentru că bătea oamenii până ce cădea frânt de oboseală, sparge capul unui codaș cu bâta, în două locuri, brigadierul se grăbește să-l imite și, învârtind vijelios coada unei cazmale, rupe brațul altui codaș, tot în două locuri. Ca o încoronare a operei, un voluntar complice la ispravă îl bagă pe

rănit într-o groapă și îi aplică lovitură după lovitură până ce nefericitul se scapă pe el. Dacă un sublocotenent provoacă moartea unui îngrijitor de boi izbindu-l cu furca, brigadierul nu se lasă mai prejos: el își ucide un camarad de pușcărie azvârlindu-l, ca pe un snop, de pe șira de paie. Colaborarea dintre nelegiuiți se dovedește a fi întotdeauna benefică. Văzându-l pe un sergent că-l bate pe un evadat la tălpile goale cu un ciomag de salcie verde, brigadierul, a cărui expertiză în materie este superioară, îl sfătuiește să-l bată peste încălțăminte. În felul acesta, efectul va fi de lungă durată și mai productiv: durerea nu va rămâne pe locul ales, ci va migra în adânc, invadând măruntaiele până în creieri. Sfatul e urmat doar parțial: schingiuitorul îi lasă în pace tălpile, dar îl pocnește peste vârful degetelor, până îi scoate unghiile din carne. Imaginația ticăloșilor e în plină efervescență. Un brigadier îl snopește în bătai pe un codeținut zile și săptămâni la rând, îl îngroapă și îl dezgroapă, pentru a-l bate din nou și a-l îngropa iarăși, pune să i se cânte veșnica pomenire și îl aduce în lagăr mort, cu trupul găurit de piroanele unei năsălii meșterite chiar de el. Ucigașul are și o explicație logică a acestei morți ciudate: victima se izbise singură în cap cu muchia sapei. Invidios pe capacitatea de invenție a vasalului său, seniorul, un locotenent dăruit de natură cu egală cruzime, înghesuiește într-o carceră strâmtă patru inși, doi în picioare, doi cu capul în jos, cu toții ferecați în lanțuri. Spre mirarea torționarului, numai unul dintre ei dă ortul popii. Un milițian își respectă atât de tare uniforma și echipamentul cu care îl înzestraseră republica populară, încât, atunci când un deținut pe care îl călca de zor în picioare îndrăznește să-l muște de cizmă, omul legii îl va ucide fără milă. Nimeni nu are dreptul să-și înfigă dinții în efectele statului. Demnă de admirație este și inițiativa unui ofițer educator de a-i instrui pe prizonieri în tainele muncilor agricole. Vrând el să scoată la cositul grâului o brigadă de sclavi și aflând că bandiții habar nu au cum se ține în mână coasa, îi bate – cu o bătă groasă cât mâna și lungă de un metru și jumătate, zice un martor – până îi învață să cosească. Atunci când ai la îndemână un material didactic adecvat, precum bâta, nu se poate ca talentul pedagogic să nu rodească.

În turniruri, cavalerii medievali se înfățișau în armură, în cămașă de zale, cu coif, cu scut, cu lance, cu spadă. Protocolul și codul elementar al onoarei se respectau cu sfințenie. Când adversarul cădea, lupta era încheiată. Pentru cavalerii caricaturali ai lagărelor de muncă din Balta Brăilei – paznici și brigadieri, deopotrivă – abia

atunci lupta își dezvăluia frumusețea. Tăbărau peste cel căzut ca grindina peste recoltă, ca vântul peste valuri. Luptau cu ce le cădea în mână și cum le trecea prin minte. Spărgeau capetele cu bâta, rupeau coastele cu parul și, pentru că proveneau de la țară și iubeau uneltele agricole, frângeau brațele cu cazmaua, ucideau cu furca de grajd, înfingeau colții greblelor în spinarea oamenilor. La fel de viteji se arătau și atunci când dungau trupurile cu cravașa ori cu cureaua de ventilator, pentru a le frăgezi puțin carnea, când băteau la tălpi și la palmă, când își îngropau adversarul de viu în pământ, când îl dezbrăcau în plină iarnă și îl plimbau gol pe dig, când îl târau cu tractorul, când îl botezau în Dunărea înghețată, când îl băgau la carceră înlănțuit și cu capul în jos, când îl tăvăleau prin spini, când îl lăsau în mlaștină ca hrană pentru insecte. Nu numai că îl rupeau în bătaie și, uneori, îl ucideau cu lovituri necontrolate, ci îl înfometau, îl însetau, îl chinuiau cu sălbăticie, ajungând până într-acolo, încât să bage mortul în carceră, doar ca să simtă și mortul dulceața acelei pedepse. Fiind obligați să țină o oarecare evidență a celor trecuți pe lumea cealaltă, acești contabili ai crimelor nu se încurcau în birocrație. Ei identificau cadavrele scriindu-le numele pe cartoane vârate în gură, iar dacă morții aveau dinții încleștați, simplificau operația: le deschideau gura cu toporul. Petre Constantinescu, un brigadier cu vădite aptitudini de tâmplar, desprindea scânduri din lăzile de marmeladă, însemna numele cu creion chimic pe ele, le ascuțea la un capăt și le bătea cu ciocanul în capul victimei. Singura sa grijă era ca numele celui astfel înregistrat să nu fi fost încurcat cu numele altuia. Mai târziu, ajuns la închisoarea Jilava, își teroriza camarazii de celulă, într-un fel inocent de acea dată, e adevărat, dar nu mai puțin original: îi trezea din somn cu răcnete înfricoșătoare, în plină noapte. Sensibilul funcționar al crimei avea coșmaruri. Visa că înscrisurile lui intraseră prea adânc în capetele morților și, vai, îngrozitor, se șterseseră în atingerea impură cu creierii acelor.

Spre liniștirea și bucuria celor ce predică iertarea, ca și mântuirea prin spovedanie, ar trebui spus că, peste ani, în clipa în care au ajuns să fie anchetați, judecați și condamnați pentru grozăvia faptelor lor, degenerații aceștia, asasini ai unor prizonieri lipsiți de apărare, au trăit revelația mult dorită de iertătorii de păcate, căindu-se și revenindu-și din amețeala gloriei de altădată. Plini de curaj și responsabilitate, ei și-au făcut autocritica și au admis, conștienți de gravitatea faptelor, că da, poate, or mai fi dat și ei, așa, din greșeală, câte o palmă, așa,

părintește... Să nu uite însă onorata instanță că toate acestea le-au făcut din devotament nețărnut față de partid și din mare, nestinsă iubire de țară.

În ziua aceea, soldatul Fănel păzea deținuții care lucrau în afara lagărului principal, la cărămidărie. Șantierul, un patruleter de dimensiuni reduse, era înconjurat cu un gard de sârmă ghimpată, ce marca și o zonă de câțiva metri lățime, interzisă bandiților. Rezemat de un stâlp al îngrăditurii, soldatul Fănel își fixă ochii pe lozinca de deasupra porții, încântat de simetria formulării: „Construim fără burghezie și împotriva burgheziei”. Stimulat de adevărul acesta înălțător, încercă să-și ordoneze în minte ultimele învățături primite la orele de îndoctinare politico-ideologică. Îi plăcuse foarte tare îndemnul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Muncitoresc Român, adresat constructorilor vieții noi, de a munci cu spor, ca și înțeleapta recomandare a aceluiași de a nu cotcodăci înainte de vreme, amețiți de succes, după cum îl emoționase și viziunea unor noi așezări de-a lungul Canalului - orașe, hidrocentrale, porturi. Însă ordinul tovarășului Emil Bodnăraș, ministrul apărării, de a nu se ridica biserici în acele locuri îl întristă puțin; soldatul Fănel era credincios. Totuși sentimentul că participă la o construcție măreață, dirijată de consilieri și specialiști sovietici, în frunte cu tovarășul Zapoșnikov, îl făcu să își uite supărarea. Și cum să te superi când partidul avea nevoie de tinerețea ta, a soldatului Fănel, pentru făurirea unei societăți noi, pentru stărpirea dușmanului de clasă, a lepădăturilor fasciste, pentru demascarea bandelor de asasini plătiți de trădătorii Tito-Rankovici? În condițiile luptei de clasă, care, pe măsură ce ne apropiem de comunism, se ascute și mai tare, cum ne învață tovarășul Iosif Vissarionovici Stalin, soldatul Fănel trebuia să-și sporescă neconținut vigilența revoluționară, să participe cu avânt la întărirea frăției dintre proletariat și țărănimea săracă și mijloacă, să se ferească de ploconire în fața putreii culturi a canibalilor imperialiști...

De la proletariat, gropar al capitalismului, de la țărănimea săracă și mijloacă, aliat de nădejde al partidului, gândul îi alunecă la Ruja, fata cu un ochi verde și cu unul albastru și cu nume de floare de trandafir sălbatic; încălcitura de vorbe, în stare să transforme o minte sănătoasă într-un sediu al urii, îl obosise. Se cunoșteau de

mici, Ruja fiind pe atunci mai mult băiat decât fată. Făcea pipi ca băieții, din picioare, gata oricând să se ia la întrecere cu ei, ca să vadă cine se pișă mai departe. Alergau împreună după șopârle. Ca să scape de dușman, acestea își lăsau coada în mâinile copiilor și dispăreau printre ierburi. Coada rămânea să se onduleze și să se zbată multă vreme după dispariția șiretelor reptile, de parcă ar fi fost vie; părea o strategemă a șopârlelor, bine pusă la punct, de deturnare a atenției inamicului. Ruja se pricepea să facă și moriști. Prindea câte un cărăbuș, îi rupea un picior și, în locul segmentului rupt, înfigea un spin ori un ghimpe mai lung, legat cu ață, după care își elibera victima. Cărăbușul își lua zborul, dar nu reușea decât să fluture din aripi, să se rotească în cerc și să zbârnâie ca zmeiele de hârtie. Cei doi inocenți râdeau fericiți. Și tot Ruja nu ezita să prindă bondari galben-aurii, ferindu-se cu grijă de acul lor dureros, să-i apuce de mijloc, să-i rupă în două și să le sugă sacii minusculi din pânțele, plini cu miere translucidă. Nu se mai sătura de dulceața lor. Mai târziu, în adolescență, se retrăgeau la umbra unui nuc bătrân din cimitirul vechi, se rezemau de tulpina scorțoasă și își făceau planuri de viitor. Fănel îi promitea vaci cu lapte și găini ouătoare, iar Ruja copii frumoși ca el și neastâmpărați ca ea.

- Băieți, vreau mulți băieți, zicea el.

- Ba fete, multe fete, îl contrazicea Ruja.

Spre sfârșitul verii, când nucile încă erau verzi, Fănel le doboră din pom, le curăța coaja cu briceagul, le dezghioca și îi oferea miezul alb, dulce-amărui. Îl curăța și pe acesta de piele și i-l puneă în palmă. Ca și în cazul bondarilor, Ruja nu se mai sătura de dulceața fructului lăptos.

Soldatul Fănel se trezi din visare. Din clădirea înaltă a cărămidăriei, își făcu apariția, țâșnind pe ușă și alergând înspre gardul de sârmă ghimpată, un individ în zeghe, urmărit de râsete, fluierături și înjurături de toată frumusețea. Bărbatul, om la vreo cincizeci de ani, țipa și își agita brațele, pentru a atrage atenția puținilor vărgați din curte, dar mai ales a administrației. Cerea ajutor. Avea fața plină de sânge și, așa cum urma să se afle mai târziu, fusese subiectul unei ședințe de reeducare, în brigada studenților legionari, trecuți pe la închisoarea Pitești, cărora le plăcea să-și spună deținuți cu convingeri comuniste. Ședința însemnase o bătaie cruntă, ba chiar și o tentativă de a-l spânzura de o grindă, cu un ștreang improvizat.

- Stop! Înapoi! Stai că trag! Îl somă caporalul care comanda grupa de pază.

Banditul nu se opri. Pătrunse în zona interzisă, chiar în dreptul soldatului Fănel. Se agăță de sârma ghimpată, continuând să strige disperat:

- Ajutor! Săriți că mă omoară!

Deși banditului i-ar fi fost imposibil să se cațere pe gardul înalt, să fugă și să scape de pedeapsa dreaptă a poporului muncitor, soldatul Fănel se sperie. Ridică arma și apăsă pe trăgaci. Evadatul căzu. Între timp, curtea cărămidăriei se umplu de deținuți și de supraveghetori. Ieșiseră cu toții să vadă ce se întâmplă.

- Culcat! comandă caraliul șef. Toată lumea pe burtă!

Toți bandiții se lăsară pe burtă, mai puțin împușcatul, care rămase căzut într-o rână, cu ochii ațintiți înspre salvatorul său. Murise.

Episodul evadării fu prelucrat pentru trupele de securitate din zonă, ca exemplu de vigilență și vitejie, iar eroului, citat prin ordin de zi, i se acordă o permisie de două săptămâni.

- Norocos mai ești! Își arată invidia încheietorul de pluton.

- Servim republica! răspunse soldatul Fănel, așa cum răspundea la orice comentariu legat de evadarea banditului.

Plecă în binemeritata permisie, fără bucurie totuși. Îi era dor de sat, îi era dor de Ruja, dar imaginea celui ucis nu-l părăsea: oare apăraseră cuceririle revoluționare, cum atât de frumos, aproape duios, îl lăudase comandantul unității, sau asasinase un om?

Pe fata cu un ochi verde și cu unul albastru nu o mai găsi. Se mutase la oraș ca să se mărite cu tovarășul Caba, un activist raional foarte drept și foarte devotat partidului. Acesta îi ura din toată inima pe chiaburi, lipitorile satelor, dar nici pe învățători, pe profesori, pe preoți nu-i scutea de sentimentele sale puternice. Pe doamna Chiriac, învățătoarea lui din școală, izbutise să o expedieze la Canal, acuzând-o că încerca să-i educe pe elevi cu cântece naționaliste. Peste ani, soții Caba aveau să se întoarcă în sat, el ca primar, ea ca nevastă de primar. Primarul de acum se purta cu țăranii la fel de brutal ca activistul de altădată cu intelectualii. Într-o iarnă dispăru

din localitate, pentru ca în primăvară să fie găsit atârnat de creanga unui copac, în marginea unei păduri. Miliția și procuratura făcură îndelungi și laborioase cercetări, fără ca cineva să afle vreodată dacă își pusese singur ștreangul sau dacă îl ajutaseră să și-l petreacă pe după gât elementele dușmănoase. Fănel renunță la ideea de a se reangaja în armată, așa cum își dorise cândva, și se dedică în întregime măturatului bisericii, trasului clopotului și bătutului toacei. De cariera războinică se lepădase. După părerea consătenilor, se ți cnise.

2

Ninsese toată ziua și pe seară se porni viscolul. O învârtelire de vânt și zăpadă izbi în fereastra casei, iar Fănel se gândi că a venit momentul să se pregătescă de noapte. Ieși în ogradă și, din piramida bărbaților, alese crucea conului Rascarachi, mare, grea, de stejar. O puse pe trunchi, o despică, o mărunți cu toporul, își umplu brațul cu bucăți tăiate și intră în casă. Soba ținea bine căldura, așa că nu trebuia să facă focul decât dimineața și seara. Fănel nu gătea. Se mulțumea să-și ducă zilele cu pomenile de la praznice și înmormântări, unde primea din belșug colaci, colivă, copane de pasăre, sarmale din crupe de popușoi, învelite în frunze de hrean sau în foi de varză, înfundate în cuptor, mari cât pumnul. Uneori, de pe la nunți, se întorcea acasă și cu câte o oală de borș. Din pomana lui îi făcea parte și câinelui Leu, botezat așa în amintirea lui Leon, tatăl lui Fănel. De altfel, Leu se descurca și singur: vâna iepuri, rațe sălbătice de pe iaz, șoareci de câmp și, spre supărarea păgubașilor și amuzamentul secret al stăpânului, câte un pui de găină, scăpat la drum de prin curțile vecinilor. După ce atâta focul cu surcelele pregătite din vreme, îndesă în vatră câteva bucăți mai groase din crucea sfărâmată, se așază în fața sobei, pe scaunul cu trei picioare, și răsuflă ușurat. Pe conul Rascarachi nu îl ținea minte, însă amintirea lui bântuia cețoasă în poveștile satului. Îl chema, de fapt, Lascăr, dar țăranii, nefamiliarizați cu un nume fanariot atât de anapoda, absent, după știința lor, din calendarul ortodox, îl dezmiardaseră Lascarache, la început, Rascarachi, în cele din urmă. Omul, vechil pe moșia boierului, botezase ori cununase jumătate din sat și, cu excepția sărbătorilor religioase și a petrecerilor la care stătea în capul mesei, nu fusese văzut decât călare pe cal. Gonea pe ulițe, pe câmp, scoțând bărbații la muncă, supraveghindu-i pe ogoare, croindu-i pe cei pe care îi suspecta de lene cu un harapnic din cânepă, ba nu, din piele, ba chiar cu plumbi la șfichi, se plângeau cei ce îi simțiseră usturimea pe spinare. În ciuda cânepii, pielii ori plumbilor, poate chiar din pricina lor, jumătate din sat își scotea

căciula la vederea lui, întâmpinându-l ceremonios:

- Sărut mâna, nașule!

Cealaltă jumătate fugea și se ascundea.

Își ajuta finii cu promptitudine și dărnicie, iar când el însuși avea nevoie de ajutor, ograda i se umplea de lume. Era ceea ce se cheamă o legătură patriarhală. Cu foarfeca și briciul nu prea avea treabă și își folosea mustățile lungi și barba stufoasă, răvășită de vânt, ca să sperie nevestele și copiii. Uzul acelei podoabe zbârlite era de pură avertizare. Avusese o singură fiică, Jenița, pe care o măritase după Ilie, negustor de porci, bărbat frumos și soț infidel, plecat mai tot timpul de acasă, cu încurcături comerciale, dar mai cu seamă lumești. Se arunca în afaceri îndrăznețe și păguboase, din cauza cărora avea dese conflicte, nu cu nevasta, ființă blândă, ci cu socrul, care refuza să-i treacă pe numele lui averea promisă ca zestre. Peste câțiva ani, avea să-și părăsească familia antipatică, să se mute la oraș și să-și rotunjească veniturile la sânul unei moștenitoare bogate. Într-o iarnă cu zăpadă multă și drumuri troienite, aproape de miezul nopții, zurgălăii de la gâtul cailor anunțară sosirea saniei lui Ilie, întors acasă după o absență de câteva săptămâni. Negustorul dezhamă caii, îi băgă în grajd, lăsă sania în mijlocul ogrăzii, fără să o descarce, și se culcă obosit. Dimineața, când încă nu se luminase, țâșni din pat, ieși pe ușă în izmene și răcni disperat:

- Băietul! Unde-i băietul?

Se repezi la sanie și, dintre blănuri și fân, scoase un ghemotoc de scutece și scâncete, pe care i-l puse nevestei în brațe.

- L-am găsit pe drum, explică el. Era să-l calce caii.

Jenița crescuse ghemotocul salvat atât de miraculos de sub copitele cailor, poveste asupra căreia avea oarecare îndoieli, alături de Bobu și de Olga, propriile ei odrasle, și îl botează Leon. Era viitorul tată al lui Fănel.

În casa conului Rascarachi își mai găsisese adăpost și o nepoată, Maria, rămasă orfană de ambii părinți, la vârsta de doisprezece ani. Până atunci, copila locuise pe râul Prut, în moara de apă a tatălui, care plutea dinspre Cernăuți, la vale, până la vărsarea Prutului în Dunăre, și înapoi, împotriva curentului, trasă din greu de boi și de

edecari. Morarul oprea să macine grâul și porumbul prin satele de pe malul apei, iar Maria avea grijă de el, făcându-i mâncare și spălându-i cămășile și izmenele. Țața Maria, cum avea să-i zică Fănel, era bigotă și pofticioasă. Din neam, o chema Vraghie și nu își dezmințea numele. Iubea vrăbiile, cu ciripitul lor vesel, dar mai ales puii de vrabie, cu puful abia crescut, aproape golași, cărora încă nu le căzuse cașul de la gură. Le sucea gâtul, le scotea mațele și-i mânca fripți direct pe plita încinsă sau pe cărbuni. Îl pune pe Fănel să se cațere în copaci, în căutarea felului ei preferat de bucate, sau să coboare în fântână, sprijinit de ghizdurile umede și alunecoase, mereu în pericol de a cădea în apă și de a se îneca, după puii ascunși în cuiburile dintre pietre. Băiatul ieșea din fântână cu prada în sân, iar țața Maria îi oferea câte o aripă uscată sau un picior fără carne, drept recompensă; bucățile gustoase le păstra pentru ea. Femeia, rămasă fată mare până la moarte, se ocupase și de educația religioasă a lui Fănel. I se făcuseră oferte ademenitoare de măritiș, dar le refuzase, pentru că ea era mireasa lui Hristos. Îl învăța pe copil să ucidă păianjenii cu dosul palmei, fiecare insectă omorâtă în felul acesta însemnând un păcat iertat de Maica Domnului, și îi cerea să nu arunce pe jos firimiturile de pâine, pentru că pâinea este trupul lui Iisus. Îl povățuia ca, ori de câte ori i s-ar întâmpla să treacă pe lângă o fântână spurcată sau pe lângă o casă părăsită, să-și facă cruce cu vârful limbii, căci acolo își avea sediul diavolul. Îl avertiza, mai ales, să se ferească de Aghiută cu post și rugăciune, spovedindu-se și împărtășindu-se la marile sărbători și mergând regulat la biserică. Toate acestea le practica ea însăși, fiind biruitoare în lupta cu dracul. Ultima dată când îi ieșise în cale Cel Mititel fusese în ziua de Înălțare. Țața Maria tocmai se urcase pe acoperișul de paie al șurii, unde își făceau vrăbiile cuiburi, în căutarea râvnitelor delicatase, când, din senin, îi apărură în față un băiețel gol pușcă, hlizit și obraznic, care îi arăta puța. Mireasa lui Hristos executase câteva cruci cu vârful limbii, îl îmbrâncise cât colo și-i făcuse de petrecanie. Dracul se dusesse de-a berbeleacul și dispăruse într-un abur negru.

- L-am azvârlit drept în iad, se lăuda ea.

Leon, tatăl lui Fănel, nu se potrivea deloc cu țața Maria. Era și el omul bisericii, trăgea clopotul și bătea toaca, dar era și măscăriciul satului. Se ținea de glume, de farse, inventa păcăleli, imita defectele consătenilor, șchiopăta ca șchiopul, se cocoșa ca cocoșatul, surzea ca surdul, se chiora ca chiorul, participa la petreceri, cânta din fluier

și din frunză, spunea snoave, adesea porcoase, băga mâna sub fusta femeilor, mințea de stingea. Înainte de Crăciun, era chemat să taie porcii gospodariilor miloși și făcea asta cu plăcere și cu pricepere. Le lua gâtul cu un cuțit de măcelărie atât de ascuțit, încât animalele nu apucau nici să guițe. Uneori, ca să se amuze, doar le cresta beregata și lăsa victimele să alerge prin zăpadă, cu o dâră de sânge în urmă, până se prăbușeau fără suflare. Odată retezase complet capul unui porc, iar acesta continuase să gonească prin ogradă, spre groaza tuturor celor de față; nu mai văzuseră un trunchi fără cap clătinându-se pe picioare, dar înaintând de parcă ar fi fost viu. Nu i se părea o cruzime. Jupuia pielea groasă a porcilor bătrâni, ideală pentru opinci, iar șoriciul fraged al celor tineri îl pârlea cu paie de grâu, de orz, de ovăz, neapărat cu paie, pentru ca focul să fie iute și treaba să meargă strună. Desprindea șuncile, slănina, jamboanele cu artă și nu i se întâmpla să ciupească și să strice, din greșeală, mațele atât de necesare pentru cârnați și caltaboși. Înainte de a le spăla, cât încă erau calde, aburinde și pline de balegă, chema gospodina și i le petrecea pe după gât, închipuind șiraguri de mărgele, ca un omagiu pentru stăpâna casei. Nimeni nu se supăra, iar el se distra copios. Se întorcea acasă cu pomana porcului, provizii care ar fi putut să-i ajungă multă vreme, dacă nu le-ar fi dăruit cu generozitate și altora. Lui Fănel, când era mic, îi aducea bășicile porcilor, pe care băiatul le umfla, cu grăunțe de popușoi în ele, le lega cu ață, le pune la uscat și își făcea din baloanele acelea jucării grozave: zuruitori de porc.

La moartea conului Rascarachi, ajutorul său a fost neprețuit. Cum familia părea lipsită de inițiativă, el a potrivit barba și mustățile mortului, cu foarfeca și briciul, l-a îmbrăcat în straiile cele bune, l-a pus în coșciug cu mâna lui, a supravegheat săparea gropii și i-a făcut un priveghi de pomină. Era un ger năpraznic, și răposatul, depus în casa cea mare, unde nu se făcea focul, pe masa din mijloc, a înghețat bocnă. Încăperea se umpluse cu fini de botez și de cununie, care, potrivit obiceiului, trebuiau să-i păzească sufletul, stând de veghe zi și noapte, ca nu cumva să i-l fure diavolul, ci să urce drept la Dumnezeu. În efortul acela de colaborare cu divinitatea, se ajutau cu mâncare și băutură din belșug. Mai ales cu băutură. Mirosea tare a fum de lumânare, a levănțică și busuioc, a rachiu. Când Jenița, fiica mortului, lipsea din odaie, Leon se grăbea să umple paharele, oaspeții le goleau neîntârziat, Leon le umplea iarăși, astfel încât, în scurtă vreme, veselia luă locul tristeții. Se glumea, se

spuneau măscări. Oaspeții nu se mai simțeau la mort, ci la petrecere. În acord cu atmosfera generală, Leon, omul de încredere al casei, descheie pantalonii mortului și, cu o oarecare dificultate, izbuti să scoată la lumină organul, cândva viril, acum înghețat, al conului Rascarachi. La vederea sacrilegiului, partea femeiască își făcea cruce, iar partea bărbătească hohotea prosteste. În odaie intră Jenița. Luat pe nepregătite, Leon nu apucă să restabilească lucrurile.

- Îi potriveam puțin straietele, încercă vinovatul o explicație.

- Leon i-a scos cocoșelul, îl pârî țața Maria.

Jenița privea speriată. Nu scoase o vorbă și ieși din încăpere. Se făcu liniște. Întins pe masă, descheiat la pantaloni, conul Rascarachi nu reacționează. Îi lipseau calul și harapnicul.

În 1946, la un an și ceva după terminarea războiului, a venit seceta cea mare. Toată primăvara, toată vara și toată toamna nu a căzut strop de ploaie. Pământul a crăpat, fântânile au secăt, lanurile luau foc din senin, copacii se uscau, vitele piereau pe capete, de foame și de sete, iar țăranii credeau că a venit sfârșitul lumii. Oamenii își reamintiră de Dumnezeu. Scoteau prapurii din biserică și, cu preotul în frunte, colindau satul de la un capăt la altul, ieșeau pe câmp, unde părintele Gică binecuvânta ogoarele pârjolite de soare, și se rugau să plouă. Fetele confecționau păpuși din cârpe, pe care le îngropau în țarină, cu cântece și ritualuri păgâne. Băieții aduceau de la Izvoare, de la kilometri distanță, căldări cu apă, se instalau la încrucișări de drumuri și așteptau să treacă pe acolo vreo femeie borțoasă, pe care să o ude din cap până în picioare. Provocau fertilitatea. Cântecele cocoșilor dispăruse din sat, ca și cotcodăcitul găinilor. Frumoasele păsări de curte, mândria de altădată a țăranilor, fierseseră de mult în oală. Mugetul vacilor și nechezatul cailor deveniseră amintire. Rar se auzea un lătrat de câine. Prietenii omului care nu pieriseră de nemâncare fuseseră mâncați de stăpânii lor. Respirația satului se apropia de respirația cimitirului.

Au prins să moară și oamenii. Mai întâi copiii mai mici, cărora li se umflau burțile de parcă erau guși de curcan. Părintele Gică ținea slujbe de înmormântare la zece, doisprezece inși pe zi, nu mai primea morții în

biserică, doar trecea mortul prin fața ei, scurta cât putea rugăciunile și se grăbea să-l ducă la groapă, pentru că îl așteptau alți mușterii. Nici măcar rudele apropiate nu-i plângeau pe cei plecați pe lumea cealaltă. Un soi de invidie perversă îi făcea pe țărani să privească moartea altora ca pe un dar ales, ca pe propria lor eliberare din chinuri nemeritate. Fănel își amintea ziua aceea de iulie, cu cer lipsit de nori și soare arzător, în care fusese ucis vărul său Mihai. Copilul plecase să pască vaca pe coasta dinspre Lutărie, își legase funia prinsă în coarnele vitei de încheietura mâinii, ca nu cumva animalul să se îndepărteze de el, și adormise pe hatul unui ogor care mai păstra, printre ciulini, smocuri de iarbă arsă de secetă. Când a dat strechea în ea, vaca a luat-o la goană spre sat, târându-l pe băiat aproape un kilometru, izbindu-l cu capul de bolovanii ieșiți în cale, trecându-l peste movile, peste șanțuri și gropi, până la fântâna cu treucă, unde era învățată să se adape. Abia acolo s-a oprit din goana nebună, în ciuda faptului că fântâna secase, iar treuca lucea de uscăciune, fără picătură de apă în ea. Oamenii au sărit în ajutorul copilului, i-au eliberat brațul din funia vacii, dar fără folos. Mihai murise. Îmbrăcămintea îi era sfâșiată, pielea, sfărtecată, brațele și picioarele arătau de parcă îi fuseseră trecute prin mașina de tocat carne. Avea chipul zdrobit, sângele îi țâșnise prin gură, prin nas, prin urechi, era de nerecunoscut. Nimeni nu a vărsat o lacrimă, nici măcar părinții celui ucis, care și-au făcut apariția târziu, atunci când pe fața lui Mihai bâzâiau muștele de hoit, cu strălucirea lor metalică, verde-albastră, atrase de gustul sângelui proaspăt.

Ganafira, mama lui Fănel, fierbea cocenii folosiți altădată ca să ațâțe focul, împreună cu câte un pumn de linte, rămasă ca prin minune în podul casei, și îi puneă în strachina băiatului, cu gândul că îi va înșela foamea. Băiatul încerca să se descurce și el, pe cont propriu. Dădea târcoale morii, unde nu se măcina nimic, și șterpelea de la oloiernița lui Bercu, pustie acum, câte o turtă presată de floarea-soarelui, rămasă din alți ani, mucegăită, dar care i se părea gustoasă. Găsea în ea, în afară de coji strivite, și semințe întregi. Când au sosit în sat ajutoarele americane, Leon a adus acasă un pachet cu alimente conservate, cutii cu lapte condensat, conserve de carne, praf de ouă, biscuiți, țigări Camel și ciocolată. Tovarășul Vasile Luca, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, și-a dat seama primul că imperialiștii anglo-americani nu au trimis grâu anume pentru a înfometa poporul muncitor și că, dimpotrivă, au trimis ciocolată pentru a cumpăra conștiințele țăranilor. Indiferență la politică, mama Ganafira

a deșertat produsele capitaliste în ceaunul cel mare, pe toate laolaltă, și le-a fiert la foc mic. Leon abia a gustat din mâncarea aceea, lăsându-și nevasta și feciorul să se sature, după multă vreme de post. El se mulțumea să fumeze țigările Camel, perfidul dar americanesc.

Tatăl lui Fănel a murit în primăvara lui 1947, când numărul deceselor prin inaniție întrecuse măsura. A plecat la pădure să caute ciuperci și, după o zi întreagă de umblet, s-a întors acasă cu o jumătate de traistă. Nu erau otrăvitoare, le cunoștea ca nimeni altul pe cele bune de cele rele, după nume, după formă, după culori. De la el învățase și feciorul să deosebească hribii adevărați de hribii-țigănești, hulubițele de iuțari, gălbiorii de urechea-babei, crăițele de pălăria-șarpelui, aceasta din urmă fiind un burete de-a dreptul ucigaș; nici să îl atingi nu aveai voie. Nu erau veninoase, însă le-a mâncat cu atâta lăcomie, după o vară și o iarnă de înfometare, încât a crăpat.

Tot pe atunci, o întâmplare care a cutremurat lumea a fost moartea lui Dumitru Arnăutu. Moș Arnăutu era hoțul cunoscut și admirat al satului. Nu fura decât din alte părți, haiducea și la drumul mare, e adevărat, în margine de păduri, dar numai în calea străinilor. Hoțul își respecta consătenii. Într-o noapte și-a călcat însă pe inimă și a intrat în ograda fetelor lui Apachiței, două surori, ajunse fete bătrâne, care trăiau singure, fără câine, fără pisică, ocolite de vecini, pentru că erau urâcioase și fudule. Moșul, încă în putere, a sărit gardul și s-a îndreptat ținând o bucată de vară, unde spera să găsească ceva de mâncare. Nu a forțat ușa, care avea lacăt, ci a încercat să desprindă un ochi de geam de la fereastră. Ochiul s-a spart și a căzut cu zgomot. Era după miezul nopții, când somnul e greu, dar fetele l-au simțit. Au sărit din pat, în cămăși de noapte, desculțe, s-au înarmat fiecare cu câte o furcă de fier și au ieșit afară, să vadă ce se întâmplă. La lumina lunii, au zărit imediat intrusul. Acesta a încercat să fugă pe unde venise, dar nu a mai putut. Surorile i-au tăiat calea, hoțul a luat-o în partea cealaltă a ogrăzii, cu dușmancele după el, dar nici pe acolo nu a reușit să sară gardul. A cotit-o în stânga, apoi în dreapta, înainte, înapoi, la fiecare manevră simțind colții furcilor pe spinare. Cele două surori nu voiau să-l ucidă, ci să-l învețe minte. Moșneagul nu țipa, doar icnea de durere și fugea, iar fetele îl înțepau fără milă. Când a răsărit soarele, lupta se sfârșise. Moș Dumitru Arnăutu zăcea în mijlocul ogrăzii, plin de sânge închegat, iar cele două

surori stăteau lângă el, în picioare, cu bărbia rezemată în cozile de furcă. Răsuflau din greu, ostenite. La autopsie, doctorii au găsit în stomacul bătrânului doar câteva linguri de borș, vechi de trei zile.

După secetă, asupra satului s-a abătut belșugul. Peste ani, țața Maria, ajunsă tare bătrână, dar rămasă la fel de sprintenă ca atunci când își dădea întâlnire cu Aghiuță pe acoperișul de paie al șurii, își va aminti cum iarba creștea sub ochii ei până la brâu, cum glugile de popușoi se înălțau cât casa, cum boabele de grâu erau cât boabele de năut, iar boabele de năut, cât buhaiul-de-baltă, cum șoarecii se umflau cât guzganii, guzganii cât pisicile, pisicile cât vulpile, cum oile fătau câte trei miei odată, vacile câte doi viței, scroafele câte treizeci de godaci, cum nevestele aduceau pe lume numai gemeni, cum motanul Gică, orb, bătrân, aproape paralizat, prindea o sută de șoareci pe noapte, înșiruindu-i pe prispă ca măregele pe ață, cum ouăle găinilor aveau două gălbenușuri, cum puii de vrabie, ei da, puii de vrabie cădeau singuri din cuib de grași ce erau.

Fănel avea amintiri mai modeste. Se făcuse mare, umbla după fete, dar și fetele după el. Când trecea pe la poarta lor, în drumul lui spre biserică, gemenele lui Todică, două obrăznicături cu țațe mici ca gutuiele din livada popii, își lăsau treaba, veneau la gardul de nuiele, se aplecau în afară și chicoteau nerușinat. Flăcăul se prefăcea că nu le vede. Se ferea să le facă cu ochiul, pentru că tatăl fetelor, bădia Todică, era bolnav de cancer și nu ar fi fost frumos. Bolnavul avea un rac în pânțele, o fiară nesătulă, zicea el, care nu-l lăsa o clipă în pace.

- Ca când, ca cum te-ar apuca cu cleștii și ți-ar smulge mațele, explica el doct celor interesați de medicină.

Om bătrân, cu cancer tânăr, bădia Todică nu mai avea putere să-și supravegheze copilele, care o ștergeau tot mai des de acasă. Într-o zi, pe când se pregătea să măture în clopotnița bisericii, Fănel se pomeni că una dintre gemene urcă scările după el, se prinde de frânghia clopotului și începe să râdă.

- Vezi că tragi clopotul, se sperie băiatul și o apucă de mână.

Fata se lipi de el, i se lăsă moale în brațe, apoi se lăsă pe podea, după care se lăsară unul în grija celuilalt. Gemenele semănau atât de tare între ele, încât Fănel nu le deosebea. Abia mai târziu, după multe întâlniri în cimitir, avea să-și dea seama care e una și care e alta.

- Nu, nu, nu, îi cerea una.

- Da, da, îl grăbea cealaltă.

Așa află Fănel care era Ileana și care era Saveta. În tot acest timp, gemenele cu țâțe mici ca gutuile din livada popii continuau să se îmbrace la fel, să mănânce aceeași mâncare, să bea aceeași apă, să doarmă în același pat, să respire același aer și să consume același mascul.

3

Moș Adam se lăsase învins de un taur. Fusese văcarul satului și, la vremea lui, îmblânzise multe fiare cu bale la gură, cu ochi roșii, cu copite năpraznice și coarne ucigașe. Le puneă belciuge în nări, le lega cu lanțuri groase și le purta prin cireadă ca pe un bou de jug. Ajunsă pe mâna lui, bestia de care se temea toată lumea devenea docilă și ajungea să-i lingă sare din palmă. Fănel își aminti toate astea când privirea îi căzu pe crucea lui Adam Balahură, scundă, subțire, mâncată de cari, aproape putredă. Nu scoase din ea decât un braț de lemne. Moșneagul fusese prietenul lui Leon, în casa căruia, iarna, când țăranii nu prea aveau treburi, venea zilnic, se așeza pe lavița acoperită cu macat de lână, își netezea mustățile groase și începea să turuie. Povești din Războiul Balcanic, din Primul Război Mondial, din prizonierat erau repetate neconținut, în variante incredibile; întâmplarea povestită azi nu se potrivea deloc cu întâmplarea povestită ieri și, cu atât mai puțin, cu aceea de alaltăieri; domnul general care îl decorase era, în clipa următoare, domnul căpitan care pierise în prima luptă ori domnul sergent care îi ordona să-i lustruiască bocancii. Ascultători fideli erau Leon și fiul său. Leon îndrăznea să-i dea peste nas, corectându-i invențiile pe care povestitorul le întorcea pe dos.

- Vezi să nu-ți mănânc coliva, Leon! se supăra moș Adam.

Fănel îl asculta cu gura căscată, fascinat de nemaipomenitele minciuni. Când Fănel avea vreo trei, patru ani, obișnuia să-i asculte balivernele stând pe oala de noapte, un obiect cu smalț strălucitor, dăruit finului, chiar la botez, de nașul Rascarachi. Ca să-l dezvețe de obiceiul urât, moșul meșterise o pușcă de soc inofensivă, cu gloanțe de câlți muiți în salivă, să alunece ușor pe țeavă, cu care îl împușca peste fundul gol. Fănel țipa de usturime, însă nu renunța la oala nașului. La despărțire, moș Adam Balahură își aducea aminte că îi promisese ceva prietenului său:

- Vezi că tot eu am să-ți mănânc coliva, Leon!

Nu a apucat să-și țină promisiunea. În iarna de după seceta cea mare, satul aproape se golise de bărbați. Cei ce nu muriseră de foame plecau, în grupuri tot mai mari, către zonele norocoase ale țării, unde flagelul nu fusese la fel de violent și de unde sperau să se întoarcă la familii cu un sac, doi de grâu sau de porumb. Își vindeau pământul, își vindeau scoarțele de pe pereți, zestrea de preț a țăranilor, urcau în trenuri și luau drumul Olteniei, noua țară a făgăduinței. Nordul invada sudul. Călătoreau pe acoperișul vagoanelor, blocau gărilor, iar uneori, pentru a-și putea aduce produsele cumpărate, rechiziționau abuziv trenurile, cu locomotive cu tot, în ciuda opoziției mecanicilor și a intervenției jandarmilor. Se iscau încăierări și oamenii se pomeneau aruncați din tren, în noapte, pentru o traistă de mălai.

În lipsa furajelor, cine mai rămăsese cu câte o vită în bățatură o tăia fără să ezite, de teamă să nu-i fie furată de unul mai flămând ca el. Până și vaci bune de lapte ajungeau în strachina familiei, sub formă de borș. O soartă asemănătoare îl aștepta pe taurul comunal. Era bun de sămânță, tot satul își ducea vacile la el, oamenii nu ar fi vrut să-l sacrifice, însă nu aveau încotro. Stătea în ocol de zile întregi și mugea jalnic, fără un braț de fân.

- Țin eu buhaiul, s-a oferit Adam Balahură. L-oi scoate eu din iarnă.

L-a luat în gospodăria lui, a dat jos fânul uscat și paiele pe jumătate mucegăite de pe acoperișul unei șuri începute mai demult, dar neterminate încă și, cu încropeala asta, se chinuia să-i țină zilele. Animalul nu se îngrășa, dar nici nu pierdea de foame. Într-o zi, când moș Adam a vrut să îl scoată din ogradă și să îl ducă la adăpat, buhaiul l-a luat în coarne, l-a azvârlit cât colo și a început să-l frământa cu copitele, dându-i, în semn de despărțire, și un corn în cap. S-a îndreptat apoi de unul singur către adăpătoare, demn, mulțumit, parcă, de treaba făcută. În apărarea victimei a sărit Catrina, una dintre fiicele bătrânului. Catrina avea vreo cincizeci de ani, rămăsese nemăritată și se ocupa de vrăji. Aduna ierburi de leac, tăia sub limbă de gălbinare, descânta de deochi și cunoștea, mai bine decât Sir Alexander Fleming, descoperitorul penicilinei, virtuțile vindecătoare ale pâinii mucegăite. Pe vremea aceea însă, vreme de lipsuri cumplite, nu mai copsese nimeni din sat pâine, de săptămâni ori de luni, așa că femeia, îngrozită de nesfârșita scurgere de sânge, amestecat cu creier, îndesă în gaura din cap

a tatălui un dărâb de mămăligă rece, rămasă de la masa de seară, îi legă rana cu o basma și îl duse târâș în patul lui. Tratamentul s-a dovedit eficient. Moș Adam Balahură mai trăi două zile.

Din crucea Mărioarei lui Huian, Fănel scoase câteva brațe de lemne bune. Viscolul continua să-și facă mendrele, clanța de la broasca ușii se acoperise cu un strat subțire de ghiață, iar în odaie începea să se simtă frigul. Nu mai ajungea focul de dimineață și de seară. Prudent, Fănel mai sparse câteva cruci. În sobă, Adam Balahură se făcuse cenușă, așa că era loc și pentru Mărioara lui Huian. Cei doi se avuseseră bine și în viață. Oricum, nu își încurcaseră cărările. Dacă moșneagul se îngrijise de vacile oamenilor, baba se ocupase de dinții lor. Mătușa Mărioara fusese dentista satului. Avea mână ușoară și, când izbutea să scoată o măsea dintr-o singură smucitură, chiuia de plăcere. Nu refuza niciun pacient, tânăr sau bătrân, însă marea ei specialitate erau dinții de lapte ai copiilor. Unicul instrument de care se folosea era ața. Își băga degetele în gura suferindului, găsea dintele care se clătina, îl lega cu ață de bumbac tare și răsucită în două, iar celălalt capăt al aței îl înfășura pe clanța ușii. Brusc, deschidea ușa, în sens opus originalului cabinet dentar, copilul scotea un țipăt și operația lua sfârșit. Ca proaspătul operat să nu se mai smiorcăie, îl ducea în ogradă, îl puneă să învâртеască de câteva ori, în jurul capului, ca pe o inofensivă armă, ața cu dintele scos, să o arunce peste casă și să spună: „Cioară, cioară, de la moară, na-ți un dinte de fier și adu-mi altul de oțel.” Odată rostită invocația, durerea dispărea și știrbul se întorcea la joacă.

Soarta a făcut, în stilul ei adesea ironic, ca femeia care a scos dinții de lapte ai copiilor, măselele cariate ale babelor și ghiujilor să moară de pe urma unei infecții la măseaua de minte. Falca i s-a umflat cât capul, limba i s-a încleiat în gură și abia dacă se înțelegea ce zice. S-a tratat ea cu frunze de pătlagină și cu rachiu, însă buboiul n-a dat înapoi și, în mai puțin de un an, a ucis-o.

Mătușa Mărioara avusese un băiat și două fete. Cea mică, Gheorghina, era responsabilă cu bârfele din sat. Stătea toată ziua la poartă, intra în vorbă cu trecătorii, cumpăra și vindea toate poveștile deocheate care circulau de la pădurea dinspre apus până la iazul de la răsărit, punându-le în ordine și adăugându-le picanterii după gustul propriu. S-a căsătorit cu un cioban, a avut o nuntă frumoasă, numai că noaptea de dinaintea nunții și-a petrecut-

o cu Puiu, un elev mai copt la minte, aflat de vreo trei ani în ultima clasă de liceu; de altfel, din dragoste de carte, probabil, flăcăul avusese nevoie de câte doi ani pentru fiecare clasă absolvită. Chiar dacă Puiu era un tânăr arătos, mireasa îl alesese oarecum la întâmplare: nu voia să intre ignorantă în patul ciobanului. Puiu este cel care venise o dată la școală, pentru a suplini o învățătoare de la clasa întâi primară. Folosind o pedagogie originală, tânărul se interesase profesoral:

- Voi ați văzut vreodată sămânță de copil?

Cum nici un școlar nu văzuse, s-a descheiat la pantaloni și s-a masturbat în fața întregii clase.

Despre aventura din noaptea de dinaintea nunții, ciobanul avea să afle după vreo douăzeci de ani de căsnicie, poate din gura Gheorghinei; femeile nu sunt întotdeauna discrete. S-a supărat atât de rău, încât și-a strâns soția de gât și a omorât-o ca pe un pui de găină. Degetele lui puternice, învățate cu țâța oilor la mulsoare, s-au potrivit și pe beregata nevestei.

Băiatul mătușii Mărioara, Ghiță Huian, fusese hoț de cai. Furase toți caii pe care putuse să-i fure, din sat și de aiurea, îi vânduse prin alte părți, fără să fi fost prins vreodată, dar lăudându-se mereu cu isprăvile sale, în așa fel, încât își atrăsese ura tuturor gospodarilor, chiar dacă unii dintre aceștia nu avuseseră în viața lor cal. Murise, cum era de așteptat într-o asemenea îndeletnicire, izbit în piept, în dreptul inimii, de potcoavele unui animal nă răvaș. L-au plâns câteva muieri miloase și, pentru că era flăcău de însurat, l-au dus la cimitir cu fanfară, cu flori argintii de beteală și cu batistă albă la piept, cum se duce mirele la nuntă. Fănel îi căutase cândva crucea, dar nu o găsisese, pentru că nici nu era de găsit: la câteva zile după înmormântare, noaptea, îi fusese smulsă de la căpătâi, pentru ca mortul să se pomenească dezgropat, dezbrăcat de hainele de nuntă și aruncat la loc în groapă, gol pușcă, așa cum îl născuse mătușa Mărioara. Nepăsători la sacrilegiu, asemenea savanților, în căutare de mumii, sau preoților, în căutare de moaște, țăranii îl pedepsiseră pe hoțul de cai nedovedit cu o profanare de mormânt.

Ghiță Huian a făcut totuși și fapte bune pe lume. Avea un vecin, Ion Aiacoboaiei, cu patru fete și nici un băiat. Nevasta îi era puioasă, dar, spre mâhnirea lui, nu îi aducea moștenitor.

- Lasă, bădieu, îl încuraja vecinul. O să ai și-un flăcău.

- Să dea Dumnezeu, ofta Ion Aiacoboaiei.

Dumnezeu s-a îndurat de el și, până la urmă, i-a dăruit urmașul mult așteptat. S-a născut în preajma sărbătoririi Sfinților Împărați Constantin și Elena, cu puțin timp înainte ca vecinul să fie ucis, și nașii i-au pus nume de sfânt: Constantin. Băiatul a crescut sănătos și frumos și era leit Ghiță Huian. Copiii de la școală îi ziceau, fără umbră de batjocură, Costică a lui moș Ion Aiacoboaiei a lui Huian.

O altă minunăție s-a petrecut cu Ruja, fata cu un ochi verde și cu unul albastru. După dispariția spânzuratului Caba, zelosul activist de partid, cu care nu reușise să aibă copii, Ruja și-a scos pârleala și a devenit ceea ce își dorea să fie încă din adolescență: un atelier de plozi. În primii trei ani de văduvie a născut trei rânduri de gemeni și iar a rămas gravidă, fără să-și tragă răsuflarea. Nimeni nu știa cu cine îi făcuse, însă oamenilor li se părea că băieții seamănă cu Fănel, sfântul care trage clopotul și bate toaca.

4

În 1941, înainte ca armata română să treacă Prutul, pentru eliberarea Basarabiei, în localitățile de frontieră își-au făcut apariția diverse uniforme militare, în așteptarea ordinului de atac. În satul lui Fănel au venit și câțiva ofițeri, dintre care cel mai înalt în grad era căpitan. Îl chema Olteanu. El a fost primit cu brațele deschise de părintele Gică și instalat în salon, încăperea cea mai spațioasă și mai plăcută din casa parohială. În cele câteva luni premergătoare izbucnirii războiului, între părintele Gică și căpitanul Olteanu s-a legat o mare, frățască prietenie. Își petreceau serile împreună, jucau table și șah, îndeletnicire acompaniată de câte o sticlă de vin bun, îngropată de amfritrion în nisipul din spatele casei și scoasă la iveală rar, numai pentru oaspeții de soi. Dacă între ofițer și preot se instalase prietenia, între ofițer și preoteasă se instalase dragostea. Oricât au încercat cei doi să îi reziste, nu au avut încotro, astfel încât, atunci când preotul slujea în altar, preoteasa slujea în pat. Martor al încurcăturii era Aglaia. Aglaia popii, cum i se zicea, nu era fiica preotului, ci servitoarea și bucătăreasa lui. Îl slujea de o viață și devenise cu timpul stăpână peste casă. Nimeni nu-i ieșea din cuvânt, iar dacă se întâmpla ca stăpânul legitim să se amestece în treburile ei și să îndrăznească să îi dea vreun sfat, Aglaia nu ezita să-l repeadă:

- Mai du-te dracului, părinte! Știu eu ce fac.

- E deșteaptă proasta noastră, constata părintele Gică, având grijă să nu fie auzit.

După declanșarea ostilităților militare și pe măsură ce armata română înainta dincolo de Nistru, Aglaia popii a început să primească o mulțime de plicuri de pe front. Nu le primea pe adresa casei parohiale, ci în sat, la neamurile ei. Cum era analfabetă, aducea scrisorile, nedesfăcute, preotesei. Aceasta le citea și plângea. Erau declarații de dragoste adresate de căpitanul Olteanu marii și unicei lui iubiri, scrisori de dor și de tandrețe, lungi, frumoase, total inadecvate unui războinic. Preoteasa îi răspundea în aceeași notă, iar Aglaia, devenită cutia

poștală a celor doi îndrăgostiți, le expedia de cum erau comise. În puținele sale permisi, ofițerul trăgea tot la casa popii, încărcat cu daruri, atât pentru soț, cât și pentru buna lui soție. Juca din nou table și șah cu părintele Gică, beau împreună din vinul cel vechi, iar când preotul se ducea la treburile lui de slujbaş al Domnului, nu întârzia să se ocupe, atent, de preoteasă. Se consolida, astfel, o relație calmă, profundă, însă cu atât mai periculoasă: avea să țină toată viața lor.

La terminarea războiului, căpitanul Olteanu, avansat între timp colonel, nu a uitat drumul către casa parohială. Își petrecea permisiile în satul acela pitoresc dintre dealuri, la bunul său prieten, în cel mai liniștit și mai plăcut loc pe care îl știa. Nici de această dată îndrăgostiții nu s-au bucurat mult timp de binefacerile păcii. Pentru faptele lui de arme în războiul din răsărit, ofițerul a fost arestat, anchetat și prezentat în fața unui tribunal militar, unde judecătorilor recent democratizați și noilor asesori populari le-a fost ușor să constate, chiar în absența probelor, mai ales în absența lor, că li s-a adus în boxă un criminal de război. O vreme, cam o dată sau de două ori pe an, Aglaia popii și-a reluat funcția de cutie poștală. Primea de la închisoarea Aiud câte o listă de alimente, citită de preoteasă cu lacrimi, ca pe o scrisoare de dragoste, și expedia pe adresa pușcăriei un colet cu cele câteva kilograme permise de generoasa administrație a penitenciarelor. Atmosfera din casa preotului era de înmormântare. Pe urmă, mulți ani, nu s-a mai auzit nimic de criminalul de război. După 1964, odată cu eliberarea deținuților politici, casa parohială s-a luminat iarăși. Fostul colonel nu își uitase vechii prieteni, își făcea concediile în familia lor primitoare, părintele Gică avea cu cine să joace table și șah, preoteasa proiecta dulciuri și prăjituri complicate, iar Aglaia se întrecea pe sine în prepararea mâncărilor și salatelor de sezon.

- Vă fac cartofi pai, îi anunță ea într-o zi. Îi plac părintelui.
- Cartofi, da, însă nu pai, o rugă oaspetele.
- Prea multe mofturi, bombăni Aglaia.

Colonelul încercă să se scuze, cuvântul „pai” având darul de a declanșa în sufletul lui de vechi pușcăriaș, nevindecat încă, imagini de groază. Le povesti despre un deținut de la închisoarea Aiud care, de foame, se chinuia să mănânce paiele din saltea. Le rodea noaptea, pe ascuns, imediat ce se anunța stingerea, stingerea

neînsemnând totuși întuneric, ci schimbarea paznicilor care ieșeau din tură; la Aiud, ca și în celelalte închisori, se dormea cu lumina electrică aprinsă. Le mai povesti cum, tot pe atunci, pe vremea lui Koller, comandantul care interzisese primirea pachetelor de acasă și organizase înfometarea științifică a dușmanilor poporului, un alt pușcăriaș, descendent al unei familii de nobili maghiari, dobândise abilitatea de a rumega. Nu doar nutrețul din saltea, ci și arpacașul din gamelă. Reușea să regurgiteze bolul alimentar, să îl mestece îndelung, asemenea vacilor, dintr-o parte într-alta a gurii, și să îl înghită apoi, ca pe un proaspăt și delicios aliment. Performanța lui Koller de a transforma deținuții în rumegătoare era lăudabilă, dar nu o egala, în demonie, pe aceea a lui Țurcanu, la închisoarea Pitești, de a-și sili camarazii să mănânce fecale. Colonelul avusese norocul să nu treacă pe acolo, dar aflase o mulțime de grozăvii de la victimele acelui experiment satanic și era în măsură să aprecieze deosebirea de metodologie: Koller îi trata pe bandiți cu șase sute de calorii pe zi, Țurcanu, cu torturi fizice și morale inimaginabile.

- O să-i pomenesc în rugăciunile mele, murmură părintele Gică. Și pe asupriți, și pe asupritori.

- Ba să-i blestemi, părinte! se indignă Aglaia, părăsind încăperea și trântind ușa.

- După ce termina de scris o comedie, zise colonelul, Molière i-o citea bucătăresei. Dacă aceasta râdea, dovadă sigură a succesului, comedia putea fi jucată la palatul regal. Nu ar fi rău ca și tragediile, chiar și cele nescrise, să fie testate pe bucătărese.

În lunga istorie a închisorilor comuniste, paiele au jucat și alte roluri frumoase. Cu paie se umpleau saltelele, cu paie, pernele, iar când numărul bandiților depășea posibilitățile de aprovizionare ale administrației cu paturi cazone obișnuite, paiele se așterneau de-a dreptul pe cimentul celulei, devenind și saltea, și pernă, și pătură, și cearșaf. Iarna, atunci când frigul invada încăperea, ajungând de nesuportat, deținuții își îndesau sub căptușeala hainelor binecuvântate mănunchiuri de paie. La începuturi, când deținuții își mai păstrau încă hainele cu care fuseseră arestați, părea de bonton să vezi un general de armată, adică un criminal de război, cu uniforma militară umplută cu paie, ori un fost ministru, alt criminal, mai rău decât primul, umflat ca un balon, de câte paie îndesase în interiorul costumului de stofă și tăietură englezească sau, de ce nu, al smochingului. Mai târziu, îmbrăcăminte

de acasă a fost confiscată și înlocuită cu zeghea uniformizatoare. Dacă în regimul burghezo-moșieresc uniforma de pușcărie nu prea avea căutare, acum, în socialismul victorios, industria zeghiilor a urcat pe cele mai înalte culmi ale progresului economic.

Curând asupra liniștitei familii a preotului se abătu nenorocirea. Mai întâi muri Aglaia, apoi preoteasa se îmbolnăvi de cancer, pentru ca, după o operație grea, să-și ducă viața numai prin sanatorii și spitale. Părintele Gică rămânea mai mult singur. Într-o zi, pe când se pregătea să-și viziteze un prieten dintr-o comună apropiată, căruțașul, un om fără minte, găsi de cuviință să-l pună la curent pe preot cu zvonurile despre cutia poștală a Aglaiei, despre scrisorile din război, despre pachetele trimise la Aiud, într-un cuvânt, despre necredința consoartei dumisale. Părintele Gică făcu infarct. Speriat de efectul unor informații pe care le avea tot satul și pe care le credea inocente, căruțașul umplu coșul căruței cu paie, aruncă deasupra o pătură, îl culcă pe preot peste ea, înhămă caii, dădu bice și porni la galop către spitalul raional, aflat la câțiva kilometri depărtare. Nu-i trecuse prin cap că zdruncinăturile căruței, pe drumul cu gropi, ar putea să ucidă un bolnav de inimă mai repede decât un zvon despre infidelitatea unei femei. Nici nu ieșiseră bine din localitate, că părintele Gică muri. După înmormântare, preoteasa plecă pentru totdeauna din sat. Fănel află, fără să se mire, că nu a pierdut vremea și că s-a recăsătorit cât ai clipi cu colonelul Olteanu. Se grăbea, știind că nu mai avea de trăit decât cel mult un an, doi.

Fănel băgă ultimele despicături în sobă. Crucea Aglaiei era pe terminate. Ieși pe ușă, în viscol, se apropie de trunchi, puse mâna pe topor, luă din grămada mare a bărbaților crucea lui Stolnici-Cacadâr și căzu pe gânduri. Nu-i venea să o pună pe foc. Focul însemna lumină, iar posesorul acelei cruci fusese o întrupare a întunericului. Se hotărî totuși și începu să o ciopârțească.

Stolnici-Cacadâr se declarase, cu de la sine putere, înțeleptul satului. Alții, de prin alte părți, și-au zis regi, împărați, mareșali, chiar generalisimi, însă el, modest, își însușise atributul înțelepciunii. Darul acesta îl urmărea de mic și se manifestase, la început, printr-o enormă, nesătulă curiozitate științifică: tăia cozile câinilor, ca să vadă cât de repede le cresc la loc, scotea ochii broaștelor, intuind că făpturile acelea ale bălților se descurcă, în

întuneric, mult mai bine fără vedere. Iar intuiția lui se dovedea fără greș; jura că un broscoi pe care îl operase la ochi orăcăia mai sonor decât înainte de operație. Făcea experiențe îndrăznețe: intra în heleșteele de prin grădinile oamenilor - niște gropi de câțiva metri, în care țăranii își țineau peștele viu - nu ca să se spele, ci ca să spurce apa. Își făcea în ele și treaba mare, și treaba mică, dorind să afle dacă apa ia culoarea pișatului ori dacă pișatul ia culoarea apei. Chiar dacă părinții nu l-au lăsat să meargă la școală, cu cei de vârsta lui, ca nu cumva învățătorii să-i strice mintea, el știa să citească, să scrie și să socotească, aritmetica având-o în sânge: aduna, scădea, împărțea, iar tabla înmulțirii o nimerea pe dinafară. Mai știa, fără să-l fi învățat cineva anume, câte zile clocește o vrabie, câte picioare are un patruped, câte aripi au păsările văzduhului și reușea să-și deosebească degetele de la mâna stângă de degetele de la mâna dreaptă, cu ochii închiși. Copilul atât de dotat avea și geniul tehnicii: se pricepea să înșurubeze și să deșurubeze orice șurub.

La maturitate, când a intrat în rândul oamenilor, pasiunea sa pentru știință a luat forma, cu mult mai spectaculoasă, a savanteriei. Era singurul țăran care avea bibliotecă. Pe rafturile aranjate de el în casa cea mare, se îngrămădeau, alături de Biblie, almanahuri din toți anii, multe de dinainte de război, un gromovnic cu litere chirilice, jurnale, reviste și, odată cu instaurarea regimului democrat-popular, colecția ziarului Scânteia. Țipa la nevastă ori de câte ori găsea oalele de chișleag acoperite cu bucăți din organul partidului. Se însurase cu femeia aceea nătângă, pentru că așa se cuvenea, dar îi interzisese să facă copii, ca nu cumva să apară pe lume o ființă mai înțeleaptă decât el; numai din sămânța lui se putea întâmpla așa ceva. Nu recunoștea totuși că acesta era motivul adevărat. Avea o explicație pur intelectuală. Odată, un bețiv se interesase indiscret:

- Bădie Stolnici, muierea matală e stearpă?

- Nu, măi dragă. Numai că nu-mi plac copiii. Sunt gălăgioși și mă încurcă la cetitul cărților.

Din cetitul cărților își trăgea înțelepciunea. Fără să îi ceară cineva, îi învăța pe țărani când să are, când să semene, când să culeagă, totul după gromovnic. Cu ajutorul almanahurilor, această esență de cultură, se aventura și în medicină: se oferea să-i trateze pe suferinzii naivi de vătămătură, de gălbinare și de alte neputințe, după cum încerca să tămăduiască și animalele de brâncă, de dalac, de turbare, de tot soiul de boli vindecabile și

nevindecabile. Când pacienții piereau, pe loc sau cu întârziere, zicea cu satisfacția datoriei împlinite:

- Să-i fie țărâna ușoară!

Stolnici-Cacadâr era milos. Se împotriva apucăturii violente de a înjunghia porcul sau de a-i tăia beregata și îi sfătuia pe gospodari să-i omoare prin otrăvire. Păsărilor de curte nu trebuia să li se sucască gâtul, o treabă urâtă, care se lasă cu sânge, ci ele trebuiau bătute vii în oala cu apă clocotită, ca să nu sufere durere.

- Părerea mea! Întărea el cu modestie.

Pe aceeași linie a practicelor ecologiste, își îngrășa grădina de zarzavat cu căcăreze de oaie și refuza să folosească găinațul găinilor.

- De ce, bădie Stolnici? se mira câte un prost.

- Oaia e animal curat, iar găinile fac păduchi, venea răspunsul.

- De unde știi mata atâtea? se minuna ignorantul.

- Ehei, măi dragă, eu am stofă de academician, ba chiar de mitropolit.

Discuțiile se purtau adesea la cârciumă, instituția cea mai frecventată a satului. Bădia Stolnici se abătea pe acolo ca să ia pulsul lumii. El, în ciuda unui nas roșu precum cacadârul - așa numeau localnicii măceșul, fructele lui și pe înțeleptul Stolnici însuși, devenit, în poveștile povestitorilor și în bârfele bârfitorilor, Stolnici-Cacadâr -, nu bea. Nu bea, explica el ascultătorilor, pentru că voia să trăiască mult, ca să-i îngroape pe toți:

- Pe toți, măi dragă, pe toți vă îngrop.

Când spunea asta, bețivanii din sat, cu care se întreținea, îl ascultau de parcă din gura lui ar fi curs rachiu. În realitate, prea înțeleptul Cacadâr nu bea mai puțin ca alții. Numai că bea în taină. Era un lucru atât de intim, încât nici măcar nevasta nu merita să-i cunoască virtutea aceasta. Plăcerea de a arunca pe gât paharele de rachiu era unică, era sfântă și nu trebuia împărțită cu nimeni. El nu era bețivul ordinar care să-și bea banii și mintea în văzul lumii. Pentru el, alcoolul nu însemna drog, ci cuminecătură, trup lichefiat al divinității. Îi dădea sănătate, îi dădea energie, îi dădea idei, îl transforma în Gură de Aur. Ori de câte ori depășea măsura - se mai întâmpla și așa ceva -, urca pe șira de paie de lângă drum și începea să predice. Era un vorbitor neîntrecut, cuvintele îi curgeau

din gură ca ploaia pe burlanele casei, nu se poticnea, nu se bâlbâia, atâta doar că pierdea șirul discursului. Sărea de la una la alta cu ușurința cu care găinile lui săreau în cuiabar atunci când le venea vremea să ouă. Avea o memorie fabuloasă, ținea minte tot ce citise în ziarul Scânteia și le vorbea trecătorilor despre ogoarele fără haturi, despre frumusețea muncii în colhoz, despre utilitatea tractorului și inutilitatea calului, despre lumina care vine de la Răsărit. Țăranii, aflați în trecere pe acolo, se opreau, îl ascultau cu gura căscată, după care se duceau la treburile lor. La întoarcere, îl găseau tot pe șira de paie și tot atât de avântat în discursul său despre binefacerile partidului clasei muncitoare. Stolnici-Cacadâr era om al vremurilor noi, atlet al progresului și înnoirii. Trăia cu pasiune fiecare moment al devenirii istorice a țării. Cu ani în urmă, în scurta perioadă legionară, în clipele de euforie bahică, ieșea în drum și cânta cu patos „Sfântă tinerețe legionară”, îmbătându-se de armonia ce țâșnea din „Garda, Căpitanul și Arhanghelul din cer”, la fel de tare ca de alcoolul rachiului. În prima parte a războiului, își exersase glasul cu cadențele neîntrecutei invenții propagandistice:

„În Transnistria, pe plai,
Ară regele Mihai.
Mareșalu-n urma lui
Strânge rodul grâului”.

Acum, când îmbătrânise, iar vocea lui își pierduse frăgezimea, se mulțumea să răcnească, de pe șira de paie, lozinca mobilizatoare a epocii, încărcată și înnobilită de satisfacția răzbunării de clasă:

„Ana, Luca și cu Dej
A băgat spaima-n burgheji”.

Pentru că nu ajunsese mitropolit, Stolnici-Cacadâr se mulțumea cu demnitatea de epitrop al bisericii din sat. Cum aceasta nu avea bunuri pe care să le administreze, duminica, la încheierea slujbei, îi aținea calea părintelui Gică și îl bombarda cu subtilități teologice:

- E greșit, părinte, să crezi că sufletul omului iese pe gură, ca un abur nevăzut. El iese pe fund, așa, ca un miros...

Săltându-și anteriorul, ca să nu se împiedice în el, preotul o lua de-a dreptul la fugă, lui Stolnici-Cacadâr nerămânându-i decât să-l apuce de haină pe țârcovnicul Fănel și să-l facă martor al preocupărilor sale sfinte:

- E drept că la început a fost Cuvântul, dar cred că a fost o cacofonie frumoasă...

Nu știa ce înseamnă „cacofonie”, întâlnise termenul într-o revistă și îi plăcuse pe loc. Înțelesese totuși că e ceva în legătură cu sunetul, iar asta îi gâdila urechea. Un alt cuvânt fascinant, pe care îl folosea cu dragoste, era cuvântul „chimic”. Dacă se întâmpla să nu înțeleagă ceva, găsea imediat soluția:

- E chimică rău treaba!

Chimic era ca un fel de cutremur. Cutremur și cheie universală. Chimică a fost uciderea hoțului Dumitru Arnăutu de surorile Apachiței, chimică (dar dreaptă!) arestarea chiaburului Cauca direct de la o nuntă, la care omul era naș, și trimiterea lui la Canal, după cum chimică era permanenta amenințare cu război a imperialiștilor anglo-americani. Chiar pedeapsa lui Dumnezeu putea să fie chimică. Așa erau seceta, grindina, fulgerul, trăsnetul, focul. Ca bun creștin, Stolnici-Cacadâr aprecia dreptatea cerească, numai că ea trebuia să fie făcută aici, pe pământ. Neapărat pe pământ.

El însuși se simțea o unealtă a divinității. Într-o vreme se ocupase cu creșterea porumbeilor. Avea din toate rasele și de toate culorile, însă cel mai mult ținea la un hulub comun roșu, care era un fel de conducător al stolului. Roșcatul dădea tonul plecării pe ogoarele oamenilor, primăvara, în căutarea boabelor abia semănate, sau vara, la coptul grânelor, și tot el se întorcea primul acasă, ca să se umfle în pene, să se rotească, să huruie și să se instaleze pe creștetul stăpânului. Stolnici-Cacadâr își iubea păsările, dar le și exploata. Îi plăcea ostropelul de porumbel, așa că, înainte ca puilor să le crească penele, cât încă își mai păstrau tuleile și li se vedea grăsimea prin piele, îi scufunda de vii în apă clocotită – sacrificare fără durere –, după care îi lăsa pe mâna nevastei să-i cinătuiască și să-i prefacă în mâncarea favorită. Cu Roșcatul folosea o stratagemă specială. Îi ucidea porumbița pereche, tot în apă clocotită și tot fără durere, exact în momentul în care aceasta se pregătea să depună ouăle în cuib, astfel încât hulubul cel roșu să dispară câteva zile de acasă și să se întoarcă apoi cu altă consoartă și cu tot stolul din care o răpise. În felul acesta, ingeniosul pășărar își dubla numărul porumbeilor, Roșcatul asigurându-

i din belșug provizia de ostropel. Într-o zi, dintre crengile nukului cel mare, asupra porumbeilor de pe acoperiș s-a repezit un uliu. A urmat un vuiet de aripi, stolul s-a risipit în dezordine, singurul care a întârziat o clipă a fost Roșcatul. Asupra lui s-a fixat uliul. Când să-l apuce cu gheara, porumbelul a plonjat, apoi s-a ridicat brusc, încercând să câștige înălțime. Dacă ar fi ajuns deasupra dușmanului, ar fi fost în siguranță. Însă uliul a plonjat și el și s-a ridicat tot atât de repede ca Roșcatul.

- E chimică rău, își zise Stolnici-Cacadâr, care urmărise atent cursa.

Începu să fluiera, să-și agite brațele și să strige:

- Iha! Iha!

Nădăjduia că va speria răpitorul. Acesta nu se lăsă intimidat. Se ținea strâns de porumbel, gata, gata să pună capăt vânătorii. Roșcatul nu renunță la luptă. Mai făcu un efort, își strânse aripele, plonjă din nou, ca o ghiulea, și pătrunse, pe ușa deschisă, la adăpostul grajdului. Uliul, la fel.

- Al meu ești! exclamă Cacadâr.

Se repezi la ușă, o închise și se pregăti să facă dreptate. Avea o bardă ascuțită, numai bună pentru așa ceva. O căută, o găsi, luă un coș de nuiete, un sac și se strecură în grajd. Prinse uliul sub coș, îi acoperi capul cu sacul, ca să nu se zbată și să nu ciupească și, din două lovituri precise, reteză picioarele păsării.

- Mulțumescu-ți, Doamne, că s-a făcut dreptate pe pământ, constată el și dădu drumul păsării să zboare în văzduh.

O pasiune mistuitoare avea Stolnici-Cacadâr pentru desenul tehnic. Intra în casele oamenilor, cerceta cu ochi de artist toate cotloanele gospodăriei, urca în poduri, dacă i se iveria prilejul, își fixa în memorie poziția acareturilor, după care, întors acasă, pune pe hârtie tot ce văzuse. Cu schița precisă a locurilor în care erau depozitați sacii de orz, de grâu, de popușoi ori de fasole, a gropilor în care erau ascunși cartofii, a cocinei în care era pitit porcul, se prezenta la miliție și la delegatul partidului. În perioada cotelor obligatorii, de la care țărani se sustrăgeau metodic, turnase aproape jumătate de sat. Autorităților nu le rămânea decât să descindă la locul cu pricina și să confiște orzul, grâul, popușoiul, fasolea, cartofii, tot ce amărâțul de țăran încercase să ascundă de

lăcomia statului democrat popular. Unii erau amendați, alții, închiși, tuturor li se lua averea. Fără Stolnici-Cacadâr, Canalul Dunăre-Marea Neagră ar fi fost lipsit de contribuția câtorva sabotori înrăiți. Deși foarte activ, asemenea paraziților în blana animalelor, informatorul avea și insuccese. Făcuse schița exactă a unui hambar cu perete fals, în spatele căruia gospodarul își ascunsese o parte din recoltă, numai că responsabilul cu strângerea cotelor, beat, însoțit de milițian, bine băut și acela, nimerise la un vecin, în țarcul caprelor. Supărați de eșec, tovarășii activiști își retrăseseră propunerea de a-l numi primar pe turnător, o treabă neplăcută, chiar chimică, foarte chimică, în măsură să îl întristeze pentru multă vreme pe aspirantul la funcții publice.

Cetățeanul acesta model, înțeleptul atât de dăruit binelui general, avea și o latură enigmatică. Părea greu de înțeles de ce în intimitate îi cerea nevastei să-l dezmiere cu un nume exotic, inexistent în tradiția satului, neîntâlnit în condica bisericii: Laurențiu. Probabil că numai în alcătuirea sonoră a acelui nume, care înseamnă Cel încununat cu lauri, se regăsea cu adevărat pe sine.

5

Flăcările din crucea lui Ioniță Dumitriu, cel cu o mulțime de fete, aruncau umbre jucăușe în odaie. Fănel cunoștea tot neamul bătrânului, iar pe Firuța, prima dintre fetele lui, o avusese învățătoare. Două surori își luaseră lumea în cap, pe vremea secetei celei mari, și nu se mai întorseseră niciodată acasă, iar alte două se măritaseră în sat, cu oameni de treabă, pentru a se păstra numele bun al familiei. Firuța era singura care învățase mai multă carte. După absolvirea școlii normale „Despina Doamnă”, a fost numită învățătoare în localitatea natală, dar nu a rămas acolo decât scurt timp. S-a căsătorit cu Pantelimon Breha și s-a mutat la bărbatul ei, într-o comună învecinată. Pantelimon Breha era un țăran bogat, cu vreo treizeci de hectare de pământ arabil, fânețe întinse, pădure și moară de vânt. Moara de vânt, aflată pe o colină din fundul grădinii, nu funcționa de ani buni, dar era păstrată și reparată cu grijă, pentru frumusețea ei. Aripile morii dominau locul, se vedeau tocmai de dincolo de Prut și se învârteau când voiau ele, într-o singură direcție, nesimțitoare la trecerea vremii, nepăsătoare la schimbarea vremurilor. Vremurile nu s-au arătat însă la fel de nepăsătoare cu ea. Odată cu intrarea rușilor în țară, vechile rânduieli s-au prăbușit. Le-au luat locul altele noi, atât de noi, încât au zăpăcit de tot lumea.

Lui Pantelimon Breha, declarat exploatator, i s-a confiscat averea, casa lui a devenit sediul Sfatului Popular, iar printre cele dintâi acțiuni ale noilor autorități s-a aflat și dărâmarea morii de vânt; era o rămășiță a regimului burghezo-moșieresc de tristă amintire și trebuia să dispară de pe fața pământului. În noile condiții, nici construirea Canalului Dunăre-Marea Neagră nu putea să aibă loc în absența familiei Breha: Pantelimon era chiabur, Firuța, chiaburoaică. Fără tribunal, fără judecată, printr-o simplă decizie administrativă, cei doi soți s-au pomenit umflați într-o noapte, urcați în trenul-dubă și depuși pe același șantier al patriei. Pe tovarășul Caba,

zelosul activist de partid, omul care aducea lumina socialismului prin acele locuri, nu-l lăsase inima să despartă o familie atât de unită. Acum, după trecerea atâtor ani, Fănel și-ar fi putut pune întrebarea dacă nu cumva chiar el o păzise pe consăteanca Firuța să nu evadeze dintre sârme.

Odată anihilați părinții, activistul Caba și tovarășii săi aveau datoria patriotică să se ocupe și de copii. Potrivit unei anecdote de proveniență sovietică, dușmanul de clasă trebuia distrus din faza de samovar; nu-l lași să devină locomotivă. Micilor năpârci trebuia să li se dea în cap, dacă nu de la naștere, asta chiar nu se putea, atunci măcar în perioada studiilor. Elevii din clasele mici rămâneau repetenți pe capete, cei din clasele superioare erau lăsați corijenți, de obicei la limba rusă, iar studenții, exmatriculați. Pentru a-și continua totuși școala, copiii deținuților politici se vedeau obligați să-și falsifice biografia, să se lase înfiați de străini și, cu șmecheria aceasta, să li se piardă urma. Cel mai eficient era să își facă rost de un nume cu sonorități proletare. Când, la începutul anului școlar, un Brâncoveanu devenea în catalog Rândașu, elevul vinovat de a fi purtat până atunci un nume istoric avea răspunsul gata pregătit:

- Mama a divorțat de tata.

Firuța nu a divorțat de bărbatul ei. Dovedind o mare și vinovată șiretenie, și-a trimis fetele la oraș - avea două fete -, le-a dat spre înfiere unor rude îndepărtate și, astfel, înșelând în mod grosolan statul de democrație populară, a izbutit să își țină copiii la liceu. Disprețuind corectitudinea politică, s-a lăsat condusă de instinct, iar evenimentele care au urmat i-au confirmat alegerea. În 1956, după revoluția din Ungaria, la trei ani de la abandonarea Canalului Dunăre-Marea Neagră, Securitatea s-a trezit că are nevoie de robi și în bălțile Dunării, la construirea digurilor și la munci agricole. De data aceasta, l-a arestat pe Pantelimon Breha în deplină legalitate, l-a dat pe mâna Tribunalului Militar și, având justificarea unei condamnări drepte, l-a expediat la orezăria de la Luciu-Giurgeni, în Insula Mare a Brăilei. Povestea acestei condamnări e totuși ceva mai complicată.

Pantelimon Breha nu făcuse și nu făcea politică, însă avea un prieten, un învățător din același județ, membru vechi al Partidului Social-Democrat Român, condus de Constantin Titel Petrescu. Se numea Ion Faliboga. După venirea rușilor, acesta și-a trădat vechea apartenență și a trecut de partea comuniștilor. A fost primit cu brațele

deschise, mai ales că omul a oferit partidului o comoară importantă pentru propaganda epocii: colecțiile mai tuturor revistelor de orientare democratică din perioada interbelică. Printre ele, „Veac nou” și „Bluze albastre”, ale lui Alexandru Sahia, scriitor mic, dar prieten mare al Uniunii Sovietice, motiv esențial pentru a figura, ulterior, în manualele de școală drept erou al clasei muncitoare. Deși revistele nu fuseseră niciodată interzise, Faliboga le-a ținut îngropate în grădina casei; o asemenea cantitate de maculatură nu avusese loc pe rafturile bibliotecii. Când a scos comoara din groapă și a dăruit-o partidului, partidul, recunoscător, l-a numit prefect. Învățătorul Ion Faliboga a fost primul prefect comunist al județului Dorohoi, instalat cu forța pe scaunul pe care nu cu mult timp în urmă stătuse poetul Ion Pillat. În pregătirea alegerilor din noiembrie 1946, noul stăpân al județului a adunat câteva sute de țărani, cărora le-a ținut cea dintâi cuvântare progresistă auzită de ei. De ei și de Fănel. Acesta, adolescent pe atunci, venise să ia parte la importanta manifestare din curiozitate, dar și atins de microbul politicii. Apariția înaltului demnitar în balconul prefecturii a fost întâmpinată, așa cum se cuvenea, cu o nesfârșită dezlănțuire de entuziasm:

- Uraaa! Uraaa! au strigat masele.
- Bonjur, popor! le-a răspuns prefectul.
- Uraaa!
- V-ați adunat aici la chemarea partidului, în vederea alegerilor...
- Ura!
- Frați țărani, noi, comuniștii, v-am dat pământ și...
- Ura! Ura! Ura!
- V-am dat pământ și, dacă...

Învățat de acum cu uralele, prefectul ridică brațul, în semn de liniște, făcând o pauză de efect oratoric bine calculat, masele populare își ținură respirația, după care, în așteptarea plină de promisiuni, se auzi încheierea:

- ...dacă nu ne alegeți pe noi, pistolul de voi!

Țâfnos și incomod, prefectul comunist Ion Faliboga și-a pierdut repede slujba de partid, trimis la munca de

jos, și a devenit, la fel de repede, bibliotecarul liceului de băieți din oraș. Aici i s-a ivit prilejul să își pună în valoare imbatabilul său spirit de ordine. A fixat rafturile la aceeași înălțime, a aliniat cărțile după dimensiuni, cele groase lângă cele groase, cele subțiri lângă cele subțiri, a interzis cotoarelor să iasă din rând, a izgonit volumele de format mic la coada celorlalte, iar pe biroul său de lucru a stabilit locul fiecărui obiect: mapa în mijloc, perfect echilibrată, călimara cu condei în colțul din dreapta, sus, alături de sugativă, ochelarii, în stânga, jos. Prezența pe masă a oricărui alt obiect îl scotea din minți. Dacă vreun drac de elev, venit să împrumute o carte, îndrăznește, din neatenție, să îi strice aranjamentul, pe bibliotecar nu îl durea sufletul și degetele să-i rupă urechile. Dacă tot din neatenția cititorilor își găsea ochelarii în mijlocul mesei, nimic nu îl împiedica să facă o criză de isterie. Până la urmă nu a mai rezistat. Asaltul barbar al liceenilor, care stricau linia impecabilă a volumelor, când împrumutau, sau trânteau cărțile la întâmplare, când le înapoiau, l-a obligat să renunțe la o slujbă terorizantă și să plece cât mai departe de orașul deziluziilor sale politice și profesionale. S-a mutat la Târgu-Mureș. În 1953, vechiul său activism social, adormit un timp, s-a trezit la viață. Împreună cu alți intelectuali din zonă, Faliboga, cel dintâi prefect comunist al unui județ de margine, a pus bazele unei organizații anticomuniste, Comitetul Național de Eliberare, iar trei ani mai târziu, în timpul revoluției ungare, a fost arestat de Securitate. Anchetele dure - unuia dintre cei anchetați torționarii i-au rupt osul sternului cu o lovitură de genunchi - i-au făcut pe inițiatorii organizației să declare tot ce știau și, mai ales, ce nu știau. În felul acesta, Tribunalului Militar i s-a oferit satisfacția, deloc ieșită din comun totuși, de a condamna, dintr-un singur foc, șaizeci de dușmani ai poporului. Ion Faliboga a fost condamnat la muncă silnică pe viață, iar prietenul său, chiaburul Pantelimon Breha, a primit douăzeci de ani de muncă silnică. Douăzeci de ani de muncă silnică, pentru vina de a-și fi invitat cândva la masă prietenul învățător, aflat în trecere prin localitate, de a fi criticat împreună politica agrară a partidului și de a-l fi primit să doarmă o noapte în casa sa.

După trecerea și petrecerea prin mai multe închisori, Pantelimon Breha a ajuns să cultive orez în nămolul de pe moșia Securității din Insula Mare a Brăilei, păzit de caralii și de câini, iar soția sa, Firuța, dată afară din învățământ, s-a întors în satul natal, în căutarea celui mai potrivit loc de plâns nenorocirea. În căutarea locului,

dar și a omului care să-i înțeleagă durerea. Pe acesta l-a găsit în persoana învățătoarei Hareta, veche prietenă și colegă de școală normală, al cărei fiu, condamnat și el politic și păzit, probabil, de aceiași caralii și câini, construia exact digurile care trebuiau să apere orezăria lui Pantelimon Breha de năvala apelor. Cele două femei aproape că nu se mai despărteau. Își făceau vizite zilnic, iar serile și le petreceau împreună, pe drumul ce ducea de la casa uneia la casa celeilalte, urcând dealul înspre Hareta și coborând valea înspre Firuța, până după miezul nopții.

- Parcă-s două vaci înjugate la același jug, a observat Hudișteanu. Numai că nu rag și nu împung.

Fostul activist raional Ghiță Hudișteanu se întorsese în sat, după mulți ani de activitate revoluționară. Rămăsese fără funcție datorită excesului de alcool și unei suspecte delăsări. Nu-i mai înjura pe țărani, ca pe vremuri, își pierduse avântul, adunările de demascare a chiaburilor îl oboseau, fugea de ședințe, răspundea la salutul consătenilor, ba, uneori, saluta el primul, pe scurt, se îmblânzise. Începuse să fie leit răposatul său tată, bătrânul Ion Hudișteanu. Acela reprezentase în sat, la vreun an după venirea comuniștilor la putere, modesta organizație a lui Petru Groza, Frontul Plugarilor. Admirator fără rezerve al ministrului Romulus Zăroni, cu care se simțea înrudit sufletește, pentru că provenea și el din țărănime, Hudișteanu tatăl își limita activitatea politică la răspândirea apelativului frontist în rândul intelectualilor locali: doamnei învățătoare îi zicea soră Hareta, iar preotului, frate Gică. Deși aceștia nu făceau parte din organizația sa, îi trata cu bunăvoință și îi asimila cu de la sine putere. Până și copiilor de țâță le zicea frate și soră.

- Ia zi, soro, încă nu l-ai înțărcat pe fratele Ionică? se adresa el câte unei femei cu pruncul în brațe.

În ceea ce îl privește pe fiu, omul își păstrase, din viața de odinioară, închinată ideologiei, o nealterată inapetență pentru muncă. Trăia din mila nevestei și din braconaj, căci avea temperament de vânător; dacă înainte urmărea bandiți politici, acum prindea animale sălbatice. Umpluse pădurea cu lațuri pentru iepuri, cu capcane pentru porci mistreți și căprioare, pe care le verifica periodic, iar Fănel aflase că, la ani buni după moartea activistului, culegătorii de ciuperci mai descopereau câte un schelet de animal, prins și uitat în capcanele lui Hudișteanu. Când se îmbăta, cânta Internaționala și compunea poezii. Aflat el odată într-o asemenea dispoziție euforică și observând zbuciumul inestetic al celor două învățătoare, cu soțul și fiul în pușcărie, și

reamintindu-și de necesitatea luptei împotriva putregaiului intelectual, a pus câțiva copii să ațină calea femeilor nebune și să scandeze:

„Firuța și Hareta
Se dă cu șareta.
Hareta și Firuța
Se dă cu căruța.”

Mai păstrând el o încărcătură revoluționară din perioada lui bună, bețivanul reciclat își exersa talentul literar pe seama dușmanului de clasă.

Existau destule motive ca învățătoarele să fie batjocorite. Firuța spărsese ea însăși piatră la Canal, ca chiaburoaică, iar Hareta avea în închisoare, în afară de fiu, și pe vărul Costache Vasiliu. Dacă fiul urma să fie eliberat la încheierea celor cinci ani de pedeapsă, vărul, condamnat la muncă silnică pe viață, devenise încă de pe atunci o amintire. Despre el se știau doar împrejurările arestării și, abia după prăbușirea comunismului, urma să se afle câte ceva din tragedia unei detenții care, spre dezamăgirea justiției populare, nu a durat decât șaisprezece ani.

Pe data de 15 august 1947 a avut loc prima reformă monetară de după război: în schimbul a douăzeci de mii de lei vechi primeai un leu nou. Reforma, cum trâmbița ziarul Scânteia, a ținut să distrugă burghezia românească. Suma care se putea schimba a fost limitată la cinci milioane de lei, în așa fel, încât, după o inflație galopantă, în care un pachet de țigări ajunsese să coste douăzeci de milioane, oamenii s-au trezit egali între ei, nu în bogăție, cum suna propaganda, ci în sărăcie. Banii neschimbați, inutili acum, erau aruncați la gunoi, cu gențile, cu traistele, cu sacii, ori arși în grămezi, pe maidane. În aceste condiții a avut loc jaful de la Palatul Căilor Ferate Române. Pe 17 august, la două zile după stabilizare, a dispărut din seiful central al palatului o sumă uriașă de lei noi. Au fost adunați toți hoții și spărgătorii cunoscuți ai orașului, bătuți sănătos, dar fără niciun rezultat. Nimeni nu știa nimic. Autorii jafului au fost descoperiți mult mai târziu, cu ajutorul nelipsitei trădări românești, arestați și anchetați cu metode atât de eficiente, încât, chiar de la primele interogatorii, nu le-a mai rămas nimic

de ascuns. Erau patru, cu toții studenți la Politehnică, și se numeau Ion Jijie, Spiridon Obreja, Gheorghe Gheorghiu și Constantin Vasiliu. Primii trei erau membri ai Mișcării Legionare, iar al patrulea, vărul Costache al Haretei, neavând afiliere politică, fusese atras în grup de conjudețeanul și prietenul său Nelu Jijie. Banda legionară, cum vor fi numiți la proces, proiectase jaful în scopul ajutorării camarazilor ascunși sau urmăriți de Securitate, unii dintre aceia fiind retrași în munți, în grupurile de rezistență armată anticomunistă. S-ar putea ca, în pregătirea acțiunii, să fi fost influențați de filmele americane ale epocii, cu gangsteri romantici și sângeroși de faima lui Al Capone, ori, mai probabil, de brigandajul de tinerețe al lui Iosif Vissarionovici Stalin, abil spărgător de bănci și viitor sponsor al lui Vladimir Ilici Lenin, căruia tâlharul gruzin îi va expedia în exil importante sume de bani, întru susținerea activităților subversive. E drept că Stalin era inamicul, însă aveai ce învăța de la inamic. Aventura a început dimineața, în timpul schimbării pazei militare. Ajutați de un cunoscut, angajat al instituției, au intrat în palat, au coborât la subsol și s-au pus pe așteptat. Când casierul șef, posesor al cifrului, și contabilă de serviciu au coborât să scoată banii necesari unor plăți și au descuiat camera seifului, studenții i-au imobilizat, și-au umplut servietele cu șaisprezece milioane de lei proaspăt stabiliți, au urcat în holul clădirii și, amestecați printre funcționarii ministerului, s-au făcut nevăzuți. Nu și-au oprit nici un leu pentru nevoi personale. Au cumpărat o fermă în apropierea Capitalei, pentru adăpostirea legionarilor urmăriți, au făcut provizii de alimente, au trimis îmbrăcăminte și hrană fugarilor din Apuseni, de pe Muntele Mare, au achiziționat ceva armament și cam atât. Au ținut o evidență exactă a cheltuielilor, așa că, la anchetă, au putut să justifice fiecare ban. Numai că anchetatorii nu erau mulțumiți. Lor li se reclamase furtul a șaptesprezece milioane, iar hoții pretindeau că nu luaseră decât șaisprezece: câte patru teancuri de bancnote a câte un milion, în fiecare servietă, precizau ei. Ca să spună unde-i milionul lipsă, Costache Vasiliu era bătut zi și noapte, metodic, conștiincios, cu plăcere chiar, fără ca anchetatorul său să se plângă de oboseală. După vreo lună de ciomăgeală, acesta l-a chemat în birou și, cu un zâmbet încurcat, i-a zis:

- Iartă-mă, Costache. Te-am bătut de pomană.

Găsiseră milionul. În zăpăceala jafului și excitată la vederea grămezilor de bani, contabilă pusese mâna pe

un teanc de bancnote, și-l vârâse fulgerător în sân și își luase inocentă înfățișarea de victimă.

Sentința Tribunalului Militar a sunat înfricoșător: muncă silnică pe viață pentru toți patru. După stagiul obligatoriu la Jilava, marele depozit al Securității, viețașii au fost trimiși la închisoarea Pitești și dați pe mâna lui Eugen Țurcanu, fost legionar, fost comunist, torționar infatigabil și neîmblânzit candidat la împușcare, pentru a fi reeducați. Reeducarea prin tortură, inventată și practică acolo, este un fenomen de un tragism fără limite și, oricum, dincolo de înțelegere, dincolo de explicații, dincolo de justificări. Pe parcursul a doi ani, un grup de zece, cincisprezece, douăzeci de inși, profund marcați patologic, a izbutit să anihileze voința, inteligența și moralitatea câtorva sute de tineri, reprezentând, în acel moment, o parte însemnată din elita intelectuală anticomunistă. La comanda Securității și sprijinit de administrație, grupul acela scelerat a organizat tortura în trei etape distincte: demascarea externă, demascarea internă și demascarea morală. Demascarea externă însemna denunțarea virtualilor complici aflați în libertate, de fapt a rudelor și prietenilor; demascarea internă presupunea trădarea camarazilor de închisoare și negarea valorilor în care crezuse cândva condamnatul; demascarea morală avea în vedere dezvăluirea unor tare, aberații sufletești sau vicii închipuite, specifice inamicului clasei muncitoare, tocmai pentru că erau închipuite. Un delir, o umilire fără margini, o uriașă minciună.

Locatarii pușcăriei de la Pitești erau, cu puține excepții, studenți legionari, adunați acolo din toate centrele universitare ale țării, pentru a fi reeducați, reeducarea fiind cuvântul acceptat de Securitate și de administrația închisorii pentru tortură. Pentru tortură și pentru teroare. Educatorii, deținuți și ei, trăind în aceleași celule cu victimele lor, au dat grozăviei de la Pitești înfățișarea unui război civil: studenții împotriva studenților. Din înțeleștarea aceea dementă, a ieșit un fratricid perfect, în care, alături de cel ucis, să fie ucis și ucigașul. S-ar putea vorbi chiar de autodevorare rituală, de sinucidere colectivă, de jertfă asumată, de tipul atentatelor teroriste islamice ori al atacurilor kamikaze japoneze. Asaltul românilor asupra românilor s-a încheiat cu exterminarea spirituală a tuturor: învingători și învinși și-au pierdut mințile deopotrivă.

Pentru a transforma un om de dreapta într-un om de stânga, pentru a face dintr-un anticomunist un bun constructor al comunismului, s-a găsit o metodă impecabilă: bătaia. Prin violență fizică și mentală, reeducarea a

luat forma dresurii. Și nici măcar a unei dresuri adevărate, care să facă din animalul dresat un colaborator al dresorului, ci a unei dresuri primitive - un continuum al bătaii, fără răsplată, fără speranță, un paroxism al fricii și al durerii. Torturile folosite au îmbrăcat forme apocaliptice, iar rezultatele au fost pe măsură: capete sparte, ochi scurși din orbită, dinți scoși, oase rupte, degete strivite, unghii smulse din carne, sânge împrăștiat pe pereți, fecale împrăștiate pe dușumele și linse apoi de victime, bărbi și mustăți smulse fir cu fir, timpane plesnite, limbi înțepate cu acul, sinucideri, omoruri. Slujindu-se cu îndemânare și cruzime de cozi de mătură, de scânduri smulse din priciuri, de curele sau de orice alt obiect care ar fi putut să sfărtece pielea și carnea celui supus reeducării, educatorii își sileau camarazii să rămână nemișcați cu orele, în poziții chinuitoare, să frece dușumelele pe brânci, perioade nesfârșite, încălecați de alți deținuți, să-și înghită mâncarea fierbinte, ca să le ardă gâtulejul, să-și golească fiertura din gamele stând în patru labe și guițând, asemenea porcilor, să bea urină, să mănânce fecale, să se izbească unii de alții cap în cap, ca berbecii, până le plesneau țestele. Ședințele de bătaie durau ore întregi, fiind întrerupte doar de oboseala bătăușilor și de leșinul bătuților, pentru a fi reluate apoi zile, săptămâni și luni în șir. În ciuda atrocităților, nu prea se auzeau țipete de spaimă, urlete de durere. Nu se auzeau pentru că victimelor li se înfunda gura cu prosoape, cu obiele, cu ciorapi, cu cârpele cu care se spălau closetele.

Acestor torturi, unele mai trăsnete decât altele, bizar amestec de demență și oligofrenie, li se adăugau așa numitele slujbe sau liturghii negre, amintite cu maximă oroare de puținii mărturisitori. Sărbătorile creștinilor erau un prilej de batjocorire a religiei, de înjosire a tainelor bisericii, de abjurare a credinței. De Paștele anului 1950, de exemplu, cămașa lui Hristos, încropită din bucăți de cearșaf, a fost îmbrăcată de un student teolog, căruia i s-a atârnat de gât un falus modelat din săpun. În acompaniamentul unor parodii scabroase ale cântărilor religioase, tânărul a fost obligat să refacă drumul Golgotei, în celulă, sub loviturile știutelor cozi de mătură, și să urce, în absența crucii, pe doagele butoiului cu murdării. Ceilalți deținuți au fost siliți, la rândul lor, să se închine Mântuitorului și să sărute organul genital de la gâtul lui. Atunci când tortura se transformă în vodevil vulgar, în țicneală desfășurată în marș de paradă, este greu de spus ce prevalează în acest coșmar: durerea fizică sau durerea morală. Cum educatorii nu își refuzau fantezia de a boteza câte un păgân în hârdăul cu fecale, se cunoaște

cazul unui student care, în fiecare dimineață, nu mai aștepta intervenția bătașilor și se arunca singur cu capul în necurățiile din hârdău. Pare îngemănarea perfectă a suferinței fizice cu suferința morală. Potrivit mărturiilor, uneori, suferința torturatului era atât de mare, încât se producea un fel de sindrom al nemuririi, o suferință și mai atroce, alimentată de spaima teribilă că el, chinuitul fără odihnă, a devenit nemuritor și că, în consecință, durerea însăși este nemuritoare.

Demascarea externă și demascarea internă, prin informațiile obținute, veneau în sprijinul administrației și al organelor de securitate, care își rotunjeau, astfel, numărul de dușmani ai poporului aruncați în închisori. Ele ridicau turnătorul la rang de religie. Din participarea la această crimă care a fost reeducarea de la Pitești, s-a revărsat, până la urmă, un val nestăvilit și urât mirositor de delațiune și spionaj: aproape toți reeducații au ajuns informatori ai Securității. S-a auzit chiar de cazul absurd al unui piteștean care, la peste patru decenii de la reeducare, în deplină libertate, se chinuia să-și contacteze securistul de legătură, ca să-și toarne prietenii, când securistul însuși nu mai era de multă vreme securist: se transformase, la ordinul superiorilor, în erou al revoluției. Ce explozii înspăimântătoare trebuie să fi avut loc în creierul celui nefericit! Prin contrast, câțiva torționari au îmbrăcat haina monahală, s-au retras prin schituri și mănăstiri, și-au zis duhovnici ai neamului și au lăsat să se creadă că sunt sfinți. Nici nu le-a fost prea greu. Aveau un îndelungat exercițiu al spovedaniei de pe vremea în care, în zeghe fiind, se străduiau să afle păcatele deținuților în folosul ofițerului politic.

Cea de a treia fază, demascarea morală, era o sminteală de zile mari, o nebunie pură, o demență necunoscută încă psihiatrilor. Omul intrat în această moară trebuia să își povestească viața în așa fel, încât relatarea să fie pe gustul unor reeducatori lacomi de porcării; trebuia să dezvăluie intimități, să expună detalii umilitoare, într-o spovedanie nerușinată și inventată adesea pe de-a-ntregul. Și aici bătaia juca un rol esențial. Sub presiunea ciomagului, banditul politic se descoperea artist. Aflat în fața unui auditoriu incredul, devenea autor de ficțiuni. Să faci operă literară sub lovitura cozilor de mătură și a cataramelor de centiron pare o performanță estetică din categoria delirului, nu doar a absurdului. În mod bizar, demascarea morală căpăta înfățișarea unui cenaclu de creație. Cenaclu de creație într-o casă de nebuni. Denigrându-și părinții, negându-și aspirațiile, batjocorindu-și

idealurile, asumând crime, tâlhării, inventându-și devieri sexuale abominabile, deținutul compunea epopei, drame, comedii, comitea lirism, sarcasm, pamflet, spre deliciul sau oroarea unor ascultători care îl urmăreau cu aviditate, dar care știau că minte. Violarea mamelor, a surorilor, a bunicilor și nepoatelor, sodomizarea fraților, actele de zoofilie erau episoadele cele mai gustate de îmbolnăviții comitetelor de reeducare. Plăcea și stilul atunci când era împodobit cu obscenități. Pentru tânărul trecut prin atâtea ordalii, autobiografia horror marca însă prăbușirea totală. Din momentul acela, el își câștigase dreptul de a intra în rândul reeducatorilor. Era apt să-și tortureze prietenii și camarazii. După parcurgerea atâtor etape, banditul devenea un om nou. Omul nou, visat de toate religiile și de toate ideologiile lumii, se năștea, în sfârșit, în pușcăria de la Pitești. Ca să-și mențină statutul acesta atât de greu obținut, el trebuia să-și schingiuiască tovarășii de celulă. Victima se transforma în călău. Reeducatul ajungea reeducator. Asemenea revoluției lui Troțki și a lui Mao Tzedun, și reeducarea lui Țurcanu trebuia să fie permanentă. Dacă omul nou era suspectat că nu își ciomăgește cu sete prietenul, se întorcea de unde plecase: urma să parcurgă iarăși, de câte ori va fi fost nevoie, înfiorătoarele etape ale demascării.

Rudolf Hess, adjunctul lui Hitler și unul dintre criminalii naziști judecați și condamnați în procesul de la Nürnberg, pentru uciderea, printre altele, a șase milioane de evrei, a pretins că adevărații vinovați au fost chiar evreii, nu conducătorii Celui de al Treilea Reich: evreii ar fi comandat gazarea evreilor, pentru a-i compromite pe germani. Peste ani, când și criminalii de la Pitești au fost judecați, Securitatea, instituția care a inițiat și patronat rușinea reeducării, a încercat să arunce vina crimelor tot asupra victimelor: legionarii și-ar fi torturat camarazii de suferință pentru a-i compromite pe suavii, inocenții comuniști.

Producția de durere a experimentului de la Pitești nu are egal în pușcăria politică românească. Este un cincinal realizat nu în patru ani, pentru a folosi o formulă a acelor vremuri, ci un cincinal realizat în câteva zile și nopți, în câteva săptămâni și luni de tortură neîntreruptă. Numai sinucigașii și ucișii s-au salvat de la decăderea morală totală. S-a pus întrebarea dacă victimele acelei brutale spălări pe creier și-au revenit vreodată. Da, și-au revenit în felul și în măsura în care, din morga spitalelor, mai evadează uneori un mort. Iar închisoarea de la Pitești era o morgă în care morții se zvârcoleau spasmodic. Cadavrele morale rămâneau active.

În nebunia asta, unul dintre viețășii de la palatul CFR, Gheorghe Gheorghiu, și-a tăiat gâtul cu un ciob de

sticlă, iar Costache Vasiliu a devenit un fel de bufon personal al lui Țurcanu. Bufon, dar și material didactic pentru nevoile reeducării. Era plimbat din celulă în celulă și pus să descrie o dată și încă o dată, spre amuzamentul șefului și al comitetelor de reeducare, „mârșăviile bandei”:

- Ia zi, măi Costache, cum ai jefuit tu republica. Zi, putregaiule! îl îndemna Eugen Țurcanu.

- N-auzi, banditule? Grăbește-te! îl ajuta să-și găsească vorbele, cu câte o coadă de mătură peste ceafă, reeducatul din comitet.

Este un miracol că, după cincisprezece ani de închisoare politică atroce, agrementată cu astfel de experiențe dementiale, Costache Vasiliu s-a întors acasă întreg la minte. Sau aproape întreg. Și tot de miracol ține și faptul că i-a fost dat, la puțin timp după eliberare, să se însoare, ca într-o romanță de cartier, chiar cu prietena sa din adolescență. Și Firuței i-a fost dat să-și reîntâlnească bărbatul. Întors orb din orezăria lui din bălțile Dunării, Pantelimon Breha se descurca minunat: recunoștea oamenii după glas și reușea să meargă, fără teamă că va cădea în șanț, drept pe mijlocul drumului. Securitatea nu îl mai urmărea, nu i se mai reproșa trecutul. Vechiul dușman de clasă fusese acceptat de orânduirea nouă. Comunismul cu față umană își arăta chipul luminos.

6

În satul lui Fănel, bărbații aveau necazuri, iar femeile, nefericiri. Acesta fusese și cazul Didinei, a cărei cruce, încuprinsă de flăcări, răspândea un miros plăcut de lumânare, de la ceara intrată în porii și în crăpăturile lemnului. Câte o picătură de ceară, neștearsă încă de vreme, sfârâia pe cărbuni, spre încântarea stăpânului casei. Nefericirea primă a Didinei, izvor al tuturor celorlalte nefericiri, pornea din faptul că, țărană fiind, nu-i plăceau țăranii. Îi plăceau, în schimb, domnii și tovarășii. Iubise un singur țăran, numai că acela fusese smuls din condiția lui firească, îmbrăcat în costum popular, purtat pe la serbări, urcat pe scena căminelor culturale și pus să cânte „Trandafir de la Moldova”; își cam pierduse izul țăranesc autentic. În deplasările lui prin raion, Didina îl însoțea de fiecare dată, iar uneori se producea și ea artistic, recitând poezii de A. Toma și Dan Deșliu, închinat partidului, luptei pentru pace, tovarășului Stalin. A fost însă o dragoste nefericită. Îmbătat de succes, țăranul falsificat o părăsise fără să clipească. Această dramă s-a dovedit a fi totuși începutul unei cariere strălucitoare. Cel dintâi care a consolat-o a fost instructorul de dans, un om de treabă, care a cedat-o fără supărare superiorului său, secretarul responsabil cu problemele de cultură. Acesta i-a purtat multă grijă și, până la urmă, când s-a hotărât să scape de ea, a înscris-o în partid și a lansat-o în politică: Didina a fost aleasă deputată în Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române. Reprezenta o circumscripție din nordul Moldovei, de care habar nu avea, necunoscându-i nici granițele, nici localitățile incluse, nici oamenii, pentru că, țărani fiind aceia, Didinei îi dis plăceau profund. În schimb, se ducea de două, trei ori pe an la București, la sesiunile Marii Adunări Naționale, stătea acolo câteva zile, participa la lucrări, practicând o tăcere solemnă, asculta discursurile, aplauda de i se umflau palmele și se întorcea în sat în plină glorie. Era un minunat prilej de a lenevi și între oameni de vază, nu numai între mârlandii de acasă. Răsplata acestui efort însemna o retribuție neimpozabilă de 20.000 de lei pe an,

plus diurnă de 3.000 de lei pentru fiecare dintre zilele în care își odihnea șezutul pe scaunele parlamentului, la care se adăugau gratuitățile de transport și cazare, în condiții de lux, cum se și cuvenea unei reprezentante a poporului muncitor. Prin contrast, venitul lunar al învățătorului din sat era sub 500 de lei impozabili.

Didina avea pielea cea mai albă dintre femeile din sat. Nici o zgârietură, nici o vânătaie nu se prindeau de carnea ei. Asta pentru că deputata în Marea Adunare Națională nu agrea munca fizică. În așteptarea celor câteva zile pe an în care partidul o obliga să se odihnească pe scaunele plușate ale parlamentului, reprezentanta păturilor sărace și mijlocii în forul suprem al țării trândăvea. Vara, când consătențele ei își înnegreau pielea pe câmp, la seceratul grâului sau la adunatul fânului, Didina stătea acasă, la umbră. Iarna, când aceleași consătențe se lăsau biciuite de crivăț, îngrijind animalele din gospodărie, deputata se întindea pe cuptor, la căldură. Nu era de nasul unei persoane oficiale să rânească la porci. Având cam trei sute cincizeci de zile libere pe an, femeii îi rămânea timp să și viseze. Într-o vreme, visul i se fixase asupra agentului sanitar Oprișan, ultimul domn poposit în localitate. Atunci când îl zărea trecând cu treburi prin fața casei ei, ieșea repede la poartă și îl invita la un pahar cu apă rece, la o linguriță de șerbet de trandafiri și, de ce nu, la un schimb de impresii, ca între notabilități.

Oprișan nu avea studii de specialitate, însă avea experiență. În timpul războiului, ca brancardier pe front, văzuse atâtea cadavre, cărase cu spinarea atâtea răniți, dăduse primul ajutor atâtor oameni fără mâini sau fără picioare, cu trupul sfârtecat de schije ori de gloanțe, încât socotea, pe bună dreptate, că nu ar mai fi avut ce să învețe despre suferința umană în nicio școală din lume. Era harnic și priceput. Odată cu instalarea lui în sat, nimeni nu se mai gândea la medicii din spitalul centrului raional, aflat la kilometri distanță. Veneau la domnul doctor Oprișan toți bolnavii, reali ori închipuiți, iar domnul doctor îi vindeca pe toți, cu înțelegere, cu bunăvoință, dar și cu lăcomie. Primea orice, oricât, oricând, oricum, oriunde, de la oricine. Din vizitele pe la casele pacienților, se întorcea la dispensar cu ouă, cu pui de găină, cu oale de lapte, cu făină de grâu sau de porumb, cu fasole, cu cartofi, ba și cu câte o sticlă de rachiu. Rachiul nu îl bea, pentru că era urât mirositor, prost, făcut în casă din sfeclă, dar îl păstra ca medicament pentru durerile reumatice ale bătrânilor și pentru limbricii copiilor. Pe la unii gospodari, găsea câte o monedă turcească de argint, câte un ceasornic stricat, câte o icoană înnegrită de

funingine. Nu avea nicio ezitare în a și le însuși, ca delicată atenție pentru competentele, dezinteresatele sale sfaturi medicale. Pasiunea aceasta achizitivă făcuse ca, în scurt timp, dispensarul să rivalizeze cu magazinul cooperativei, cel puțin din punctul de vedere al produselor alimentare. La cooperativă nu găseai ouă, dar la domnul doctor, da. Nu era căsătorit, ca să aibă justificarea întreținerii unei familii, iar explicația acestei apucături o dădea singur:

- Am răbdat prea mult de foame la viața mea. Și în copilărie, și în armată. Trebuie să aibă și doctorul o boală.

Pentru a face rost de bani lichizi a găsit o altă cale. S-a întâmplat ca un tânăr care tocmai terminase liceul, Costică a lui moș Ion Aiacoboaiei a lui Huian, să se întoarcă acasă, în vacanța de vară, îmbogățit cu o diplomă de bacalaureat, dar și cu o boală rușinoasă. O căpătase la sfârșitul petrecerii de absolvire, condus de prietenii săi dincolo de linia de cale ferată, la coana Frosa, binefăcătoarea elevilor din oraș. Speriat, s-a prezentat la dispensarul din sat, unde agentul sanitar l-a pus să-și dea jos chiloții și l-a diagnosticat dintr-o privire:

- Sculament. Nu-i grav. În două săptămâni, te vindec.

- Dar cât mă costă, domn doctor?

- Aici e aici. Penicilina e foarte scumpă și nici nu se găsește.

- Și eu ce mă fac?

Doctorul s-a gândit puțin, după care a găsit soluția. I-a promis bolnavului că procură el penicilina și că îl vindecă fără bani, cu o condiție însă: înainte de a începe tratamentul, tânărul să treacă pe la Maria lui Mihal și pe la Emilia lui Bouaru.

- Cum să trec?

- Asta-i prea de tot. Eu să te învăț? Seara, după stingerea lămpilor. Te descurci dumneata. Tot nu pricepi?

Costică Aiacoboaiei pricepea. Mulțumi frumos și dădu să plece.

- Încă ceva, îl opri doctorul. E o chestiune de onoare, înțelegi? De o-noa-re. Dumneata nu povestești nimănui, iar eu tac.

Maria lui Mihal și Emilia lui Boaru se ocupau de ani buni, intensiv și cu mare devotament de educația

sexuală a satului. Într-un anume fel, își împărțiseră atribuțiunile. Maria lui Mihal se arăta interesată, mai ales, de inițierea adolescenților, pe care îi vâna fără greș, exact la timpul potrivit. Îi urmărea atât la horă, cât și pe terenul de sport – toloaca din marginea satului, unde băieții băteau mingea sau jucau țurca aproape dezbrăcați – și își dădea seama că a sosit clipa după semne cât se poate de precise. Cele mai multe semne le descoperea cercetându-i pe băieți de la brâu în jos. Nu erau însă singurele. Unul dintre ele avea în vedere mustața. Cum zărea la câte vreun găligan apariția unui puf negricios sub nas, experta în copilandri îl și chema la ea. De cele mai multe ori, inițierea se producea pe iarbă, pe un tăpșan din spatele casei, unde femeia se întindea, în același loc povârnit, cu picioarele sprijinite de niște pietroaie și cu capul la vale.

- Așa merge mai bine, explica ea neofitului.

Dacă Maria lui Mihal era slăbănoagă, vorbăreață și plină de inițiativă, Emilia lui Bouaru era o femeie zdravănă, cu crupa lată, de cal de povară, cu țate până la brâu, ursuză și cam netoată. La ea venea toată lumea: băieți obraznici, tineri stătuți, bărbați fără treabă, bătrâni rămași văduvi. Dintre flăcăii buni de însurătoare, doar Mitruță Avădanei, care ura femeile și își rezolva singur problemele erotice, o ignora. Emilia lui Bouaru nu refuza pe nimeni:

- Cum să zic nu înaintea unui om? se speria ea. Mi-ar fi tare rușine.

Pe limba ei, om însemna bărbat. Pe lângă respectul biblic față de partea bărbătească și, poate, ca urmare a acelui respect, Emilia lui Bouaru impresiona printr-o tehnică mai veche decât cărțile sfinte. Își făcea treaba într-o singură poziție: în patru labe. Când băieții obraznici, care umblau numai în ceată și erau mereu puși pe rele, îi cereau să stea și cu fața în sus, răspundea contrariată:

- Cum așa, flăcăule? Aș sta eu, că-mi place, dar mi-e rușine.

În urma poveștii lui Costică Aiacoboaiei, tânărul revenit de la studii cu diplomă de bacalaureat și boală rușinoasă, la ușa agentului sanitar au început să apară puzderie de clienți. Știa că penicilina-i foarte scumpă și că nu se găsește, însă nu aveau încotro și veneau la domnul doctor cu buzunarele pline. Domnul doctor le golea buzunarele fără milă: tratamentul pentru plăceri vinovate era și trebuia să fie costisitor. În scurtă vreme, din

banii câștigați cu cheștiunea de o-noa-re, Oprișan și-a cumpărat o motocicletă de ocazie, fără far și fără claxon, dar cu o țeavă de eșapament ce ar fi putut să țină locul oricărui semnal de alarmă. Cu această vechitură bătea ulițele satului, întărâtând câinii și speriind rațele din ogrăzile gospodarilor.

Și Didina venea la dispensar. Evident, cu alte nevoi. Urca treptele scării de lemn către camera sanitarului pe întuneric și le cobora la prima geană de lumină. Of și vai, ș-amar, și chin, cum ar fi gemut sufletul romantic, deputata în Marea Adunare Națională se înamorase. Chemarea dragostei o transformase într-un mecanism de precizie. Intra pe ușa domnului doctor fix la miezul nopții, după un orologiu al ei, intern, și nu ieșea decât la revărsatul zorilor, având drept ceasornic razele dimineții. Ființa leneșă de altădată se angajase, în sfârșit, în câmpul muncii: își onora slujba cu religiozitate, mai ceva ca funcționarii de bancă, mai conștiincios decât precupețele la piață. Se prezenta la punctul sanitar cu punctualitatea lorzilor la club. Cum în satul lui Fănel, discreția era o vorbă goală, toată lumea părea interesată de noua și acaparanta activitate a deputatei noastre în Marea Adunare Națională. Fostul activist Hudișteanu, care, braconier fiind, își rafinase instinctul vânătoresc și îl dusesse pe trepte superioare, a fost primul care a observat și a apreciat corect profunzimea sentimentelor Didinei. Împreună cu doi golani din sat, a pândit intrarea îndrăgostitei la slujba ei de noapte, a pus un lacăt solid pe ușa dispensarului, a făcut rost de o talangă pentru oi și a pornit cu colindul pe la casele oamenilor. Era în dimineața zilei de sâmbătă spre duminică. Chemată la dispensar pentru comunicări importante, lumea s-a prezentat acolo, nu la biserică. Intrigat de absența enoriașilor la slujbă, până și părintele Gică și-a făcut apariția, însoțit de Fănel.

- Să ne vorbească tovarășa deputată! a cerut Hudișteanu, scoțând lacătul de pe ușă.

Didina a ieșit din încăpere, tăcută, albă la față, mai albă ca oricând, s-a oprit pe treapta de sus a scărilor, s-a întors cu spatele la gloată, și-a ridicat poalele până peste cap, s-a aplecat într-o reverență adâncă și a zis cu glasul ei frumos și sonor de altădată, de pe vremea în care recita poezii dedicate tovarășului Stalin:

- Să mă pupați în currrr!

A coborât scările cu un aer de demnitate ultragiată și, îmbrâncindu-l cu umărul pe Hudișteanu, aflat în primul rând al spectatorilor, a adăugat:

- Porcule!

Înaltă, frumoasă, cu mersul ei drept și mândru, de animal de rasă, Didina și-a făcut cărare prin mulțimea de gură-cască și s-a îndepărtat, însoțită de admirația suspectă a țăranilor: era reprezentanta lor în Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române. Agentul sanitar nu și-a arătat fața. Lui nu îi trebuiau necazuri. El avea de luptat cu ouăle, cu puii de găină, cu oalele de lapte, cu cârnații, cu sculamentul care invadase localitatea, nu cu bârfele și cu vorbele urâte. A renunțat la paharul cu apă rece, la lingurița de șerbet, iar dacă, întâmplător, o întâlnea pe tovarășa deputată, se purta de parcă atunci o vedea pentru prima oară în viața lui. Când trecea prin fața locuinței ei, ambala motorul motocicletei și accelera, ca și cum s-ar fi aflat la cursele de mașini. Lașitatea insului a întristat-o pe femeie, așa că l-a lăsat în plata Domnului. Nefericirea amoroasă s-a complicat însă cu nefericirea politică. După patru ani de deputăție și după scandalul provocat de porcul de Hudișteanu, Didina nu a mai fost aleasă în Marea Adunare Națională. Secretarul cu problemele de cultură își luase mâna de pe protejata lui. Cum și-a dat seama repede că partidul nu are de gând să o mai promoveze, Didina, mai degrabă de furie decât de rușine, s-a închis în casă și s-a supărat și pe partid. Pentru că o trecuseră pe linie moartă, a început să-i acuze pe foștii ei tovarăși de lipsă de recunoștință, de incapacitate de a-i aprecia meritele, de răutate. Ajunsese să spună, în șoaptă, bineînțeles, că partidul ăsta nu este al muncitorilor și țăranilor și că el reprezintă o clică de îmbuibăți.

- Au ajuns la putere toți leneșii de pe lume, șuiera ea, cu teamă ca nu cumva să fie auzită de dușmani.

Numai lui Hudișteanu, când îl zărea trecând pe drum, îi striga din ușa casei, ca să audă tot satul:

- Porcule!

Odată decăzută din demnitățile publice, Didina a decăzut și în stima țăranilor. Până și Gheorghieș, vechiul, constantul ei pretendent, bărbatul care ani la rând o ceruse în căsătorie, părea să fi obosit. O vizita totuși, dintr-o obișnuință cu mult mai puternică decât dezamăgirea. Și, tot din obișnuință, s-a arătat iarăși gata să o ia de nevăstă.

Fănel știa bine povestea bădiei Gheorghieș și avea față de el o secretă admirație. Luat în armată către

sfârșitul războiului, omul nu apucase să lupte pe front. Fusese selectat într-un grup special și trimis în Germania, la o școală de tancuri, unde îl și prinsese întoarcerea armelor și trecerea României de partea aliaților. Arestat de nemți, evadase și revenise în țară, fiind bănuț o vreme, mai mult de consăteni decât de străini, că ar fi putut să fie spion. Suspiciunea era alimentată și de faptul că se înrudea cu maiorul Marciuc, proprietarul unei păduri de zeci de hectare, erou pe frontul antisovietic, declarat criminal de război de către comuniști, expedit la Canalul Dunăre-Marea Neagră, unde omul, nemaisuportând umilința, se aruncase sub tăvălugul de pietroaie descărcate dintr-un camion. Murise acolo, iar neamurile lui nu aveau să afle niciodată dacă îl mai scosese cineva din mormântul acela de piatră. Bădia Gheorghieș, fiind un țăran instruit, care mai știa și nemțește, limba lui Hitler, era evitat, în egală măsură, de analfabeții satului și de autoritățile cultivate. Pe vremea foametei, plecase printre primii în țară, pentru a face rost de cereale, iar răuvoitorii spuneau că și-ar fi omorât un prieten dintr-o localitate apropiată, pentru un sac de grâu. Degeaba se întorsese prietenul sănătos la casa lui, legenda circula nestingherită, dovedindu-se mai puternică decât realitatea. Atunci când cineva, lipsit de tact și de politețe, l-a întrebat dacă e adevărat că a ucis un om, i-a răspuns batjocoritor:

- Nu știu. Să mă gândesc. Mai întreabă-mă și mâine. Până atunci, n-ar fi rău să-l întrebi pe cel ucis.

Într-o iarnă, bădia Gheorghieș fusese eroul unei întâmplări de pomină, întâmplare tot atât de neverosimilă și de cețoasă ca zvonurile legate de spionaj și de asasinarea prietenului, dar care, evocată seara, înainte de culcare, făcea deliciul copiilor înnebuniți după povești de groază. Era noapte, iar omul se întorcea acasă, cu sania, de la o petrecere într-o comună învecinată. Băuse puțin și pleoapele i se închideau de oboseală. Pe la mijlocul pădurii, a zărit lupii. Se strânseseră în haită, ochii le sticleau în întuneric, urlau și se țineau după sanie. Căii o luaseră singuri la galop, sania zbura peste zăpada înghețată, lupii se apropiau în salturi uriașe, arătându-și colții, gata de atac. Un lup dădu să sară la bădia Gheorghieș, acesta îl plesni cu codiriștea biciului, lupul schelălăi, căii galopau îngroziți. Atunci veni ideea salvatoare. Bădia Gheorghieș scoase din buzunar cutia cu chibrituri, scăpără, dădu foc paielor așternute în sanie și începu să arunce șomoioage aprinse asupra lupilor. Lupii săreau într-o parte, dar nu renunțau. Când paiete se terminară de ars, haita se apropie și mai amenințătoare. Bădia Gheorghieș

Își scoase cojocul, îi dădu foc și îl fixă pe mijlocul saniei, ca pe un scut de flacără și fum, între el și fiarele flămânde. Așa intră în sat, biciuindu-și caii și strigând:

- Lupii, oameni buni, lupii!

Pe întinderea drumului nu se zărea nici urmă de lup.

Didina a refuzat și de această dată să se mărite cu Gheorghieș. Înainte îi refuzase propunerile din egoism și din calcul, pentru că nu voia să-și strice dosarul politic. Acum, din respect și din simpatie pentru un om de treabă, pe care nu dorea să-l vadă de râsul satului. Au rămas prieteni.

Fosta deputată în Marea Adunare Națională a murit tânără, oferind satului o moarte inutilă. După părerea unora, chiar dacă ar fi trăit veșnic, tot nu ar fi fost de folos cuiva. Pe de altă parte, după criteriile lui Fănel, avusese o cruce veselă. Se clătina ușor, nu era înfiptă adânc în pământ, așa că, în ziua în care s-a hotărât să o ia acasă, țârcovnicul a cuprins-o cu brațele, s-a opintit puțin, a smuls-o și a zis:

- Hai la ședință, tovarășa!

Nici bădia Gheorghieș nu s-a căsătorit. Cum părinții i se prăpădiseră demult, într-un accident cu căruța prăbușită într-o râpă, rămăsese el să aibă grijă de Elena, o soră cu aproape douăzeci de ani mai mică, sănătoasă, deșteaptă, ascultătoare. O crescuse ca pe copilul lui, îi încurajase dorința de a face școala pedagogică, iar când fata se îndrăgosti și îi spuse că i-a sosit vremea să se mărite, îi respectă hotărârea, fără să pună cine știe ce întrebări. Avea încredere în sora lui și știa că orice amestec în viața altuia ar putea să facă mai mult rău decât bine. Soțul Elenei, Aurel Lupușoru, era fiu de ceferist dintr-un sat de lângă Dorohoi, însă locuia în București, unde avea o slujbă oarecare la un institut de cercetări. Nimeni nu ar fi bănuit că funcționarul acela șters duce în spate o biografie dintre cele mai complicate. Ca elev de liceu, rămânea mereu repetent, nu din lene, ci din prea multă hărnicie. Întreaga familie îl alerga la toate treburile gospodăriei, ziua și noaptea, iar dacă băiatul încerca să pună mâna pe o carte, tatăl, mama, cele trei surori îi găseau pe loc o altă ocupație. Era mezinul, era timid, era ascultător, nu refuza pe nimeni, nici măcar pe vecinii care profitau din plin de bunătatea lui, punându-l să le taie lemne ori

să le adape vaca. În condițiile astea, abia dacă dădea pe la școală o zi pe săptămână. Din starea de sclav și de candidat sigur la repetenție, l-a scos Dumitru, fratele cel mare, vechi și important activist de partid, stabilit în București la puțină vreme după terminarea războiului. Dumitru l-a smuls de la sânul familiei profitoare, l-a luat în Capitală, l-a angajat electrician într-o uzină, cu calificare la locul de muncă, pentru ca, ulterior, să-i aranjeze scoaterea din producție și selectarea lui pentru o școală specială - Școala Muncitorească, instituție de import sovietic -, de unde, numai după doi ani, a obținut diplomă de bacalaureat și dreptul de a intra, fără examen, la orice facultate, în oricare institut de învățământ superior. În plus, în locul bursei sărăcăcioase, de care se bucurau studenții cu origine socială sănătoasă, avea să primească 80% din ultimul salariu pe care îl avusese în uzină, cam de cinci ori mai mult decât venitul unui bursier. La sfatul lui Dumitru, s-a hotărât să studieze filosofia. Nu avea vreo aplecare specială către speculație intelectuală și abstracțiune, dar nici nu era nevoie de așa ceva. Pe atunci, Facultatea de Filosofie pregătea activiști de partid, nu gânditori. Spre ghinionul lui, Aurel Lupușoru începuse să gândească. Încercând să recupereze timpul pierdut din formarea sa intelectuală, descoperise plăcerea lecturii. Și, cum se cam săturase de nesfârșitele conspecte din materialismele lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, și-ar fi dorit să citească și pagini idealiste ale reacționarilor batjocoriți la cursuri. Descoperise, la etajul bibliotecii, câteva dulapuri cu cărți ascunse de ochii studenților, la care nu aveau acces decât cadrele didactice, și numai cu aprobarea tovarășului Zamfirescu, bibliotecarul-șef. Nu erau cărți interzise, ci un fond special, în care se îngărmădeau de-a valma scrieri politice și filosofice, publicate în limba română înainte de război. Atunci când Aurel Lupușoru i-a cerut tovarășului Zamfirescu Dialogurile lui Platon, traduse și comentate de Cezar Papacostea, într-o ediție apărută prin 1930, bibliotecarul l-a privit chiorâș, după care, descuind dulapul, a zis:

- Dumitale ți le dau, că ești de la Școala Muncitorească, om de încredere al partidului. Ai grijă totuși să nu cadă pe mâna altora.

Mai târziu, la dorința studentului de a citi articolele politice ale lui Eminescu, paznicul cărților nu a fost la fel de amabil. A pretextat că rafturile cu pricina sunt în inventar și l-a reclamat la decanat că citește numai literatură idealistă și reacționară. Acuzația avea să atârne greu în biografia lui Lupușoru. Ea venea din partea

unui membru important al Comitetului de partid, tovarășul Zamfirescu fiind omul însărcinat de organizație să adune cotizațiile bănești pe întreaga universitate. Sarcinile lui erau însă mai largi. Cum înainte de război fusese informator al Siguranței, acum i se părea cel mai firesc lucru să fie informator al Securității. Își crease chiar o rețea personală printre studenți, de mici turnători, pe care îi stimula să demaște orice abatere de la morala proletară. De altfel, întâlnirile ofițerilor de securitate cu colaboratorii lor aveau loc, mai ales, la biblioteca facultății. Era un fel de gazdă de hoți.

Printre clienții foarte activi ai Securității se număra și sârbul Dragan Zuban. Zuban, care fusese ofițer al poliției secrete iugoslave, UDBA, un sincer și pasionat stalinist, venise în România în 1948, forțând granița, în uniformă militară, înarmat cu pistol și grenade, imediat după ruptura ideologică dintre Tito și Stalin. Ajuns student la Filosofie, el este cel care îl va acuza pe Aurel Lupușoru de revizionism și titoism. În ședința de demascare, ce nu va întârzia să se organizeze, Zuban a dezvăluit în fața adunării generale lărgite crima ideologică săvârșită de Lupușoru:

- Mi-a zis că ziarul Borba este mai bine paginat decât ziarul Scânteia. Auziți, tovarăși: organul comuniștilor români ar fi mai prost decât fițuica trădătorului Tito. Tito, călăul! Mi-a zis că Borba are 40 de ziarști, iar Scânteia 400, și că Scânteia e scrisă de zece ori mai prost decât fițuica titoistă. Auziți, îndrăzneală, tovarăși!

În tăcerea înfricoșată a sălii de ședință, Dragan Zuban a mai îndrugat câteva fraze marcate de indignare, în care rolul principal îl juca tot nesuferita fițuică titoistă, după care s-a așezat pe scaunul lui, nu înainte însă de a încheia apoteotic:

- Trăiască tovarășul Iosif Vissarionovici Stalin!

Tovarășul Iosif Vissarionovici Stalin răposase de ceva timp, însă nu în sufletul adeptului. Peste indignarea principală a lui Zuban, peste demascarea profesionistă a tovarășului Zamfirescu, privitoare la lecturile reacționare ale acuzatului („Voia să citească articolele politice, naționaliste ale lui Eminescu!”, scrisese bibliotecarul în referatul prezentat adunării), a venit, ca o ghioagă peste o țeastă neprotejată, mărturia lui Brătan, prieten și coleg de cameră cu suspectul, la căminul studentesc. Acela, cam sărac cu duhul, s-a apucat să înșire:

- A făcut propagandă antisovietică. Într-o seară, a pretins în fața băieților că lumina de la Kremlin, de la fereastra unde lucra tovarășul Stalin, era lumina unei săli de cinematograf. Ca să vedeți ce-i trecea prin minte! A pretins că, în loc să muncească pe brânci pentru binele omenirii, tovarășul Stalin se distra cu filme americane. Cu porcării imperialiste, nu sovietice. Cică nu-i plăceau decât filmele cu pistoale și cu cowboy. Cică stătea toată noaptea cu ochii în ecran. Cică îl prindeau zorile holbându-se la americani.

Pe măsură ce îl demasca pe omul cu care împărțea aceeași cameră de cămin, vorbirea lui Brătan devenea sacadată, agresivă, acuzatoare:

- Cică nu suporta în sala de cinema nici măcar pe membrii Comitetului Central. Doar pe tovarășul Beria, șeful șefilor NKVD, care îi servea și de traducător. Cică tovarășul Beria ar fi fost câteva săptămâni în America, în calitate de spion, așa că știa americănește la perfecție. Cică beau votcă și trăgeau cu pistoalele, până ciuruiau ecranul. Cică, atunci când, în film, un cowboy a împușcat jumătate dintre văcarii aflați într-un bar și a încălecat pe cal, și le-a strigat ceva supraviețuitorilor, tovarășul Stalin a vrut să știe ce a spus pistolarul. „Ce zice, ce zice”? a întrebat. „Zice că încalecă”, i-a tradus tovarășul Beria. Cică specialistul în limba americană...

- Mulțumim, tovarășu, ajunge! îl întrerupse secretarul biroului de partid, omul care conducea ședința, îngrozit de ceea ce ar mai fi putut să audă din gura avântatului vorbitor.

Brătan se lăsă să cadă pe scaun, dar sări imediat în picioare. În emoția demascării, uitase să tragă concluzia. Tuși de câteva ori, pentru a recâștiga interesul auditoriului, se încruntă și adăugă răstit:

- Propun excluderea lui Lupușoru din organizație și arestarea lui ca dușman înrăit al Uniunii Sovietice. Ca să se învețe minte și să nu-și mai bată joc de geniul omenirii. Tocmai el, un pigmeu, tovarăși!

- Are dreptate tovarășul Brătan, se auzi glasul cel gros al Iordanei, cunoscută între colegi, din multe și justificate motive, drept boul cu țâțe. E un pigmeu care face de râs clasa muncitoare.

Pigmeul nu a fost arestat, provenea totuși de la o școală specială a partidului, dar s-a votat excluderea lui din Uniunea Tineretului Muncitoresc și exmatricularea din facultate. Odată cu el a fost exmatriculată și prietena lui, o colegă de an, care abia de făcea deosebirea între Tito și Stalin. Vina ei stătea în sentimentele pe care le avea

pentru dușmanul înrăit al Uniunii Sovietice. Nu a fost niciun vot împotrivă, nicio abținere. La încheierea ședinței, la adăpostul unanimității, toată lumea a răsuflat ușurată. În ceea ce îl privește pe retardatul Brătan, acesta, peste ani, avea să ajungă secretar cu propaganda al unei județene de partid din sudul țării. După Congresul XX al Partidului Comunist al URSS, la care Nichita Hrușciov prezentase raportul secret de demascare a crimelor lui Stalin, tov Brătan își făcuse un obicei din a-i pune la încercare pe tovii din activul de partid, la chefuri, povestindu-le excitat despre pasiunea lui Iosif Vissarionovici pentru filmele cu cowboy. Îi plăcea anecdota pigmeului exmatriculat, iar stalinistul de odinioară se destalinizase.

Pentru Aurel Lupușoru a urmat o perioadă de șomaj, în care nimeni nu voia să-l angajeze; nici măcar la măturatul frunzelor din parc nu fusese primit. Într-o vreme, la recomandarea unei cunoștințe, studentă la Institutul de Limbă și Literatură Rusă „Maxim Gorki”, a fost acceptat să țină o conferință de popularizare a literaturii ruse, în cadrul Asociației Române pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS). Era înainte de 7 noiembrie, când se sărbătorea în toată țara victoria peste veacuri și milenii a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, și Aurel Lupușoru a fost trimis să le vorbească țăranilor din raionul Răcari despre însemnătatea operei lui N. V. Gogol. A ajuns în târgul mâncătorilor de raci într-o duminică, după ora prânzului, într-o zi blândă de toamnă, când mai toată populația masculină a comunei se îndrepta către terenul de sport, unde urma să aibă loc un eveniment de însemnătate epocală: meciul de fotbal dintre echipa locală și echipa etern rivală a comunei vecine. Chiar la intrarea în localitate, un afiș uriaș anunța meciul, dar și întâlnirea scriitorului Aurel Lupușoru din București cu cititorii săi și cu iubitorii de literatură rusă și sovietică. Intimidat de calitatea ce i se atribuia – Lupușoru nu era scriitor, ci un biet student exmatriculat -, oaspetele a pătruns în sala de spectacole a Căminului Cultural, aproape paralizat de frică. Frica i s-a transformat în uluială atunci când și-a dat seama că sala era goală și că nimeni nu îl aștepta pe ilustrul reprezentant al ARLUS-ului. Într-un târziu, a venit directoarea așezământului, însoțită de două învățătoare, de educatoarele de la grădiniță și de bucătăreasa de la cantină. Cu acel public distins, însă atât de sărac, scriitorul din București nu avea rost să-și înceapă conferința, cu atât mai mult cu cât trebuia să prezinte celor de la ARLUS o dare de seamă amănunțită asupra desfășurării

întregii acțiuni. După o vreme, mai către seară, și-a făcut apariția și tovarășul de la partid, responsabil cu problemele de cultură. Când a văzut sala goală, și-a închipuit că manifestarea organizată în cinstea marelui sărbători din Octombrie avusese loc. Cu mersul ușor legănat, marcat de importanță oficială, s-a apropiat de scriitorul de la București, i-a prins mâna în mângheala mâinii sale de reprezentant al clasei muncitoare, i-a scuturat-o tovarășește, lansându-se, cu vorbe meșteșugit selectate din limba de lemn, într-o entuziastă felicitare pentru frumoasa conferință. Jubila, de parcă ar fi fost vorba de un triumf personal. Când i s-a spus că manifestarea nici nu începuse, a înnebunit. A prins să țipe la directoarea Căminului Cultural, acuzând-o de neglijență în serviciu, de lipsă de interes în îndeplinirea sarcinilor, de absența spiritului revoluționar, de puturoșenie:

- Gata, tovarășa, s-a terminat cu huzurul! i-a zis, aruncând priviri crunte, când spre ea, când spre oaspete. S-a umplut paharul. De data asta te dăm afară. Nu, mai bine vii mâine dimineață și îți prezinți singură demisia.

Era furios. Își ținea o mână înfipț adânc în buzunarul pantalonilor, iar cu cealaltă împungea aerul, cu degetul arătător îndreptat către fața vinovatei. Se întrerupea din discurs doar pentru a scuipa. Învârtea pe limbă saliva, materie cleioasă instabilă, preschimbând-o în glonț miniatural, pe care îl expulza vârtej, drept la vârful încălțăminte. Ghiuleaua aceea mică atingea postamentul sălii și se aplatiza într-o minusculă baltă argintie. Fiind om civilizat, activistul se precipita să o ștergă imediat cu talpa pantofului.

Directoarea a țâșnit pe ușă și, curând, a revenit însoțită de un grup de adolescenți, pe care îi oprise din drumul lor spre casă, de la terenul de sport, și cărora le confiscase bicicletele. Odată cu ea, dispăruseră și învățătoarele. S-au întors și ele, în fruntea unei mulțimi de copii, adunați de la internatul unei școli. Acum, situația era salvată. Sala se umpluse până la refuz, băncile erau toate ocupate, până și culoarele gemeau de admiratorii întârziați ai culturii ruse. Se făcea întuneric și conferința nu mai putea fi amânată. Aurel Lupușoru își pregăti foile, le aranjă pe masa acoperită cu nelipsita pânză roșie și se porni să citească repede, cu glas înalt, aproape fără pauze la sfârșit de frază, preocupat să pronunțe corect numele personajelor lui Gogol. Copiii îl urmăreau cu aviditate, fascinați, parcă, de cuvintele și gesturile lui. În ochii lor, se vedea limpede setea de cunoaștere. Brusc,

oratorul se opri din turuială. Se întrerupsese lumina electrică și nu mai avea cum să-și citească opul. Sala începu să se miște descumpănită, băncile să scârțâie, câțiva spectatori, probabil adolescenții cărora li se confiscaseră bicicletele, se strigară unul pe altul, deschiseră ușile și o șterseră englezește. După un moment de indecizie, oratorul se hotărî să vorbească liber, în ciuda faptului că nu stăpânea bine textul și că i se ceruse să respecte întru totul litera lui; deoarece fusese controlat și aprobat de experții ARLUS-ului, nimeni nu avea voie să se abată de la el. A urmat un timp nesfârșit de lung de poticneli, după care, chiar la finalul cuvântării, becurile din tavan se aprinseră din nou. Pana de curent fusese reparată. Fericit, Aurel Lupușoru își strânse foile, în ropotul de aplauze al sălii. Conferința plăcuse. Nimeni nu avea nedumeriri, nimeni nu puse întrebări. La un semn al învățătoarelor, copiii se ridicară de pe bănci și, încolonați disciplinat, tăcuți, copleșiți de măreția lui Gogol, părăsiră încăperea. Directoarea își conduse oaspetele până în stradă, iar la despărțire îl rugă să treacă peste mica încurcătură cu publicul și să-l scuze pe tovarășul Ciuvică pentru vorbele grele pe care le rostise.

- Ciuvică? Cine-i tovarășul Ciuvică? se prefăcu a nu ști scriitorul din București.

- Tovarășul de la partid. Iertați-l. Pare el otrăvit, mojit și neam prost, dar e bun ca pâinea caldă. A țipat așa de teamă să nu-i faceți dumneavoastră vreun raport.

- Și demisia? Cum e cu demisia?

- Ei, o vorbă-n vânt, acolo.

Trimisul ARLUS-ului mai avea o nelămurire:

- Cum se face că nimeni din public nu a vrut să afle și alte lucruri despre un scriitor atât de mare ca Gogol? Sala era plină de elevi, iar elevii nu-și stăpânesc niciodată curiozitatea.

- E adevărat. Numai că eleviiăștia sunt de la școala de surdomuți.

Din ziua aceea Aurel Lupușoru nu a mai fost în stare să vorbească în public. Ori de câte ori se afla în situația de a spune ceva în fața unei adunări de oameni necunoscuți, i se pune un nod în gât, începea să se bâlbâie, pierdea fluentă, pierdea șirul și, mai ales, uita ce voia să zică. Amuțea. Din adâncul minții, îl străfulgerau privirile lacome de cultură ale copiilor din Răcari. A renunțat la cariera de conferențiar al ARLUS-ului și a continuat să

șomeze. Cel care l-a scos și acum din încurcătură a fost fratele Dumitru. Dumitru nu mai lucra la Comitetul Central, ca pe vremuri. Intrase oarecum în conflict cu activiștii de rang înalt, nemulțumit fiind de brutalitatea cu care se făcea colectivizarea agriculturii. Nu îndrăznise să critice în mod deschis excesele din satele românești, arestarea țăranilor care se opuneau colhozului, dar nici entuziast nu se arătase. Vorbise pe la colțuri sau, cu termenul consacrat în ședințele de analiză a muncii, cârtise. Cum cârteala nu putea fi tolerată în centralismul democratic, se pomenise trimis la munca de jos. Fără multe explicații, fusese numit inspector de cadre la Centrala cărții, unde putea cârți cât poftea. Din poziția aceasta, cârtitorului i-a fost ușor să-și angajeze fratele casier la o librărie din raionul Lenin al Capitalei. Alegerea s-a dovedit neinspirată. Într-o singură noapte, Aurel Lupușoru a reușit să piardă la poker toți banii adunați peste zi în casieria librăriei și nedepuși la timp în bancă. Pentru umilul casier, suma era uriașă. Speriat, ghinionistul a cerut ajutorul fratelui. Dumitru, activistul de partid cinstit și principial, și-a scos de la CEC economiile de-o viață, i le-a dat cartoforului ageamiu ca să acopere lipsurile din casierie, însă nu s-a mulțumit cu o simplă faptă bună. A simțit nevoia să o completeze cu puțină pedagogie: a informat conducerea librăriei despre toată tărașenia. De aici până la miliție și tribunal drumul a fost scurt: jucătorul de poker s-a căpătuit rapid cu un an de închisoare.

Aurel Lupușoru s-a întors din pușcărie senin, fără pic de ranchiună împotriva bizarei pedagogii a fratelui său. Îl urmărea un singur gând: să-și achite cât mai repede datoria bănească față de Dumitru. Multă vreme, lună de lună, a renunțat la jumătate din leafa lui de funcționar, pentru a-i înapoia binefăcătorului mărunta sumă pe care și-o putea permite. Când i-a înapoiat fratelui ultimul ban pe care i-l datora, a constatat că nu mai avea decât o singură cămașă, și aceea ruptă de prea multă purtare și cârpită cu stângăcie de el însuși. Se simțea însă liber, bucuros să ia viața de la capăt.

În micul apartament de bloc în care locuiau Elena și Aurel, domnea armonia. Uneori, atunci când soțul se întorcea beat acasă – se întâmpla și așa ceva, chiar dacă rar –, soția îl dezbrăca, îl culca, îl lua la palme și îl plesnea până îl adormea. Bărbatul îndura, fără să se apere, iar când se trezea, nu își aducea aminte din ce pricină

rămăsese cu dungi vinete pe obraji. Își săruta cu dragoste consoarta și se ducea la slujbă ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Bădia Gheorghieș îi vizita în fiecare an, stătea la ei cam o săptămână, timp suficient ca să-și dea seama că totul era frumos în căsnicia lor. Se bucura pentru fericirea Elenei. Într-un noiembrie friguros, într-una dintre acele vizite, bădia Gheorghieș își însoți sora la hala de carne de la Obor, principala piață cu produse alimentare a Bucureștiului. Era apogeul Epocii de Aur, în care oamenii răbdau de foame, așteptând cu orele și cu zilele în fața magazinelor, pentru a cumpăra o pâine, un carton cu ouă, o felie de brânză, o plasă de cartofi, un kilogram de slănină. Amatorii de grătar jubilau când puneau mâna pe o jumătate de metru de cârnați de casă, pe care îi mulgeau, îi înnobilau cu usturoi și cu alte miroase, pentru a-i transforma în apetisanții mici românești. Ajunseră la Obor și se așezară la coadă puțin după miezul nopții. Înaintea lor erau doar vreo treizeci, patruzeci de flămânzi, așa că sperau să intre în hală înainte de năvala gloatelor. Se puseră pe așteptat. Cu puțin timp înainte de ora de deschidere a halei, coada, amorțită până atunci, prinse să se miște, să se agite, asemenea unui animal stârnit din adormire, gata să se apere sau să atace, pentru a-și păstra bârlogul. Bădia Gheorghieș se uită în spatele lui, pe panta de beton ce înconjură clădirea și se minună. La lumina zorilor, ce făcea ca acoperișul de tablă al caselor din apropiere să-și scânteieze bruma, se vedeau sute de inși, bărbați și femei, care se împingeau unii în alții, presând într-o unică direcție: ușile mari, înalte ale halei. Exista și o mișcare de recul, când cei striviți de metalul ușilor izbuteau să se redreseze și să revină la poziția inițială. În înghesuială, se rupeau haine, se pierdea câte un pantof, cădeau bătrâni, țipau femei, leșina vreun neputincios, sudoarea curgea pe trupuri. Presiunea era atât de mare, încât persoanele mai fragile se trezeau extrase din mijlocul ghemului uman și aruncate în marginea lui; degeaba veniseră de la miezul nopții, dacă nu erau în stare să-și păstreze rîndul. Ca să evite riscul presupus de acest război, bădia Gheorghieș o convinsese pe Elena să lase coada în legea ei și să aștepte deoparte sfârșitul aventurii. Aveau să se întâlnească după deschiderea ușilor. De fapt, nu s-a deschis decât o singură ușă, cea mai îngustă, din partea dreaptă a halei, ceea ce a dus la o reșezare a trupelor înzestrate cu sacoșe de pânză – principala armă a armatei de mâncători de carne. Presiunea venind acum dintr-o singură latură a teatrului de război, din stânga, luptătorii au fost smulși de la locul lor, izbiți de zidul lateral, astfel încât nimeni nu s-a putut strecura prin deschizătura îngustă. Șuvoiul de oameni s-a prefăcut într-un dop compact, un nod încâlcit, în care nu se mai știa al cui este capul, al cui trupul, ale cui sunt brațele acelei înțeleștări nemaivăzute. Jos, în colț, o femeie

țipa disperată, călcată în picioare de vitejii ce nu se dădeau bătuți:

- Ajutor! Ajutooor! M-ați omorât!

Ariergarda nu dormea. Forța ei era cu mult mai mare decât cea a flancurilor. Fără o comandă anume, într-un efort uriaș de respingere a inamicului, coada din coadă puse umărul și izbi. Nodul uman nimeri deschizătura, alunecă prin ea, explodează, cum explodează un dop de șampanie, fulgerător și cu pocnet, iar bădia Gheorghieș simți că zboară: se pomeni proiectat printre primii în interiorul răcoros al halei. În urma lui, alte dopuri, formate din ciorchini de câte cinci, șase boabe, țâșneau cu intermitențe, asemenea unei ploi de pietre lansate din praștia biruitoare a gloatei de afară. Oarecum dezorientat, bădia Gheorghieș înaintă în încăperea imensă, slab luminată de câteva becuri; se făcea economie nu numai la mâncare, ci și la electricitate. Zeci de tejghele de ciment, căptușite cu tablă, se aliniau de o parte și de alta a culoarului principal, iar în spatele lor măcelarii, cu șorțuri și bonete albe, stropite cu sânge, cu mânecile suflecate, își ascuțeau de zor cuțitele, frecându-le tăișul unul de altul. Pe tejghele zăceau porcii. Căpățânile își rânjeau răturile, cadavrele se lăfăiau răsturnate cu copitele în aer, șoriciul, neglijent curățat, își etala smocurile aspre de păr. Mirosea a carne opărită, nu a porc pârlit, nu a afumătură. Alături, indispensabilele buturugi, tăiate cu fereastră din trunchiuri de copac, aveau înfipte pe mijloc temuta bardă de măcelărie. Bădia Gheorghieș se lipi de o tejghea apropiată, pe care trona un rămător gras, netranșat încă, urmat de combatanții cu sacose goale, gata să strivească, gata să facă una cu carcasa porcului pe oricine li s-ar fi împotrivit și ar fi împiedicat asaltul. De frică să nu-l expulzeze din calea lor, ca pe un alt dop de șampanie netrebuincios, i se adresă grăbit măcelarului:

- Vreau jumătatea din spate, cu jamboane cu tot.

Măcelarul îl privi uimit, se încruntă și răspunse cu o voce ascuțită, ce stârni ecouri în imensitatea halei și în urechile cumpărătorului:

- Nu aveți dreptul decât la un kilogram de carne. Hai, altul la rând!

7

În vara anului 1940, când rușii au ocupat Basarabia, Fănel a văzut pentru prima dată avioane. O formație de bombardiere rusești s-a rotit deasupra satului, a lăsat să cadă câteva bombe și a dispărut repede peste Prut, la fel de repede cum apăruse. În ciuda faptului că bombele nu au explodat și nu s-a produs nicio stricăciune, țărani și-au părăsit înspăimântați gospodăriile și s-au retras în pădure sau în colibe de la câmp. Cum atacul rusec nu s-a repetat, refugiul a luat sfârșit după două sau trei zile. La revenirea din scurta lor bejenie, Fănel l-a găsit pe Jack, câinele de vânătoare al tatălui său, dormind liniștit în culcușul lui din tinda casei. În spaima plecării îl lăsaseră închis în casă, așa cum lăsaseră și mămăliga răsturnată pe mijlocul mesei, și laptele fiert în ceaun, așteptând să fie turnat în strachina fiecăruia. Jack nu se atinsese de mâncarea stăpânilor, chiar dacă îi fusese, neîndoielnic, și foame, și sete. Câinele acela mare, roșu, puternic, flocos și atât de civilizat avea să fie ucis cu o rafală de armă automată, patru ani mai târziu, de un soldat sovietic, care luase salturile prietenești ale patrupedului drept o amenințare personală.

Moartea lui Jack a fost singura moarte violentă pe toată perioada ocupării satului de către Armata Roșie. Localitatea, situată în afara frontului propriu-zis, nu cunoscuse cu adevărat războiul nici în timpul retragerii trupelor românești, nici în timpul ofensivei armatelor sovietice. Singura ciocnire războinică avusese loc, la început, dintr-o eroare. Doi soldați români din satul lui Fănel, mitraliori, profitaseră de dezordinea generală, își părăsiseră unitatea, se abătuseră din drumul oricum incert al retragerii și dăduseră o raită pe acasă, mult în spatele frontului, ca să-și salute neamurile și să bea un rachiu. Tocmai când se hotărâseră să plece, pentru a-și căuta unitatea de care se rătăciseră, au dat nas în nas cu eliberatorii. Întâlnirea a avut loc la lăsarea întunericului, pe dealul de la intrarea în localitate, iar schimbul de focuri între dezertori și victorioasa armată sovietică a durat

toată noaptea. Spre dimineață, cei doi și-au luat tălpășița. Oricum, ținuseră în loc, câteva ceasuri bune, o armată în plină ofensivă. Așa au gândit sătenii despre eroii lor. În realitate, numai despre ofensivă nu putea fi vorba. Armata care a ocupat satul era formată, în mare parte, din oameni trecuți bine de tinerețe, din bolnavi și răniți aflați în refacere, din trupe aproape inapte pentru serviciul militar. Prea puțini erau tineri și belicoși. Singura lor treabă în țară străină era să sape tranșee. Evident, nu cu brațele lor, ci cu brațele țărăncilor, bătrânilor și copiilor, bărbații în putere aflându-se fie pe front, fie în prizonierat. Și au făcut treabă bună. La sfârșitul războiului, nu exista ogradă, nu exista grădină care să nu fi fost scurmată și brăzdată de șanțuri adânci, de găuri și adăposturi întărite cu piatră, cu lemne și straturi de pământ. Zeci de kilometri de tranșee despica satul în linii paralele, despicau pădurea, despicau văile și dealurile. Până și cimitirul avusese parte de vandalizare: mormintele fuseseră acoperite cu țărâna șanțurilor, cu oasele morților, cu zdrențele ieșite la lumină de prin sicrie descompuse de vreme.

Cuceritorii aceștia fără glorie au pus stăpânire pe sat într-un fel gospodăresc. Fiind ei încartiruiți pe la casele oamenilor, în absența bărbaților, au prins, încetul cu încetul, să le ia locul: tăiau lemne de foc, hrăneau și adăpau animalele, reparau un acoperiș, întăreau un gard și, nu de puține ori, se culcau în patul celor absenți. Cu bunăvoința gospodinilor. Așa se face că, după plecarea eliberatorilor, satul se îmbogățise cu copii blonzi, ca învingătorii din stepele rusești, ba chiar cu trăsături asiate, contribuție dezinteresată a vitejilor ostași mongoli.

Înțelepciunea femeilor a făcut ca în satul lui Fănel violul să fie acceptat ca ordine firească a lucrurilor. O asemenea strategie, dacă nu i-a cucerit pe cuceritori, i-a îmblânzit. Nu atât pe ele se apărau femeile, cât își apărau odraslele, fecioarele și feciorii. În alte părți, în Prusia Orientală, de pildă, Armata Roșie și-a căpătat renumele de armată a violatorilor. Pe străzi, în subsolurile clădirilor ori în patul victimelor, virili, vitali și stimulați de votcă, soldații ruși se aruncau asupra oricărei nemțoaice între zece și o sută de ani, cu aceeași capacitate de jertfă cu care se aruncau asupra inamicului din cazemate. După război, un erou al Uniunii Sovietice, adus ușor de spate, nu de bătrânețe, ci din pricina kilogramelor de decorații și medalii ce-i atârnav greu pe piept, avea să se laude într-un interviu, mândru de faptele sale și ale camarazilor săi, că Armata Roșie a însămânțat în Germania ocupată

cam două milioane de copii din flori:

- Două milioane? a venit neîncrezătoare întrebarea.

- Regulam tot ce mișca, a răspuns veteranul, încercând să argumenteze, emoționat și nostalgic, acel spor demografic.

Cum ostașul sovietic fusese educat în spiritul colectivismului, și asaltul asupra femeilor trebuia să fie colectiv. O familie dușmană, formată din bunică, mamă și fiică avea de înfruntat asaltul unei grupe de cel puțin zece inși, dacă nu cumva agresiunea unui pluton sau a unei întregi companii de combatanți. Nici copiii sub zece ani nu scăpau de virilitatea dezlănțuită a învingătorilor. Pedofilii din Orient, purtând uniforme războinice, găseau în lumea învinșilor plăceri pe care le cultivau din preistorie. Fetița din cărucior și băiatul cu pantaloni scurți constituiau un trofeu ce nu trebuia ratat. În lumea din care veneau ei, abuzarea copiilor era tot atât de răspândită ca guturaiul. Un medic francez, cercetător al moravurilor sexuale, având experiența multor ani petrecuți în mijlocul unui trib din Asia, a descoperit în acel trib o singură fetiță de zece ani care încă era fecioară. Intrigat de excepție, omul de știință a întrebat în dreapta și-n stânga și a aflat că biata copilă nu avea nici tată, nici frați, nici unchi, care să se fi ocupat de virginitatea ei.

Istoria lumii este istoria violului. Numai un studiu al violurilor de-a lungul timpurilor ar putea explica diversitatea indivizilor în sânul aceluiași popor. În satul lui Fănel, violența sexuală, însoțitoare a războiului, a urmat un calendar strict: în prima zi femeile s-au lăsat încălecate din neputință, a doua zi de plăcere, iar în zilele următoare, din obișnuință. Treptat, agresiunea inamicului nici nu a mai fost percepută ca un act imoral: ajunsese să fie trăită ca o garanție a unui viitor liniștit. Dacă violul de război al soldatului intra în ordinea lumii, violul tâlhăresc al civilului scandaliza totuși. Și în acest caz, îi scandaliza mai mult pe bărbați decât pe ființele care îl suportau. Pe vremea ocupației armatei sovietice, satul a și cunoscut un viol de acest fel, iar victima lui a fost Aglăița lui Curcan. Fata era orfană și locuia la bunici, doi bătrâni analfabeți, cărora prea puțin le păsa de nepoată. Moș Dumitru Curcan lucra cu ziua pe la alții, pentru că avea urgentă nevoie de bani pe care să-i bea la crâșmă. În ciuda vârstei înaintate, trecea drept unul dintre cei mai voinici, mai violenți și mai neînfricați bărbați din sat.

Avusese cândva un juncan, un tăuraș de vreo patru ani, căruia, când abia fusese fătat, iar vaca pierise înecată la niște inundații, îi dăduse lapte cu mâna lui. Ținea la el ca la ochii din cap, îl hrănea, îl adăpa, îl țeșăla, îi schimba așternutul de paie în fiecare zi, ba, uneori, îl scotea la plimbare pe uliță, să vadă satul cât era de arătos. Crescuse frumos, era puternic, tare în grumaz, și moșul avea de gând să-l folosească drept taur comunal. Nădăjduia să scoată bani buni de pe urma lui. S-a întâmplat însă ca, odată, animalul să o ia în coarne pe Zamfira, nevasta moșneagului, și s-o înghesuie în ieslea grajdului, gata-gata să o schingiuiască. Furios, Dumitru Curcan l-a apucat de un corn, a scos o înjurătură sălbatică și l-a izbit drept în moalele capului. Animalul s-a prăbușit la pământ, a zvâcnit de câteva ori din picioare, după care nu a mai mișcat. Moș Dumitru își ucisese juncanul dintr-un singur pumn.

- Nebunule, mâine, poimâine o să mă omori și pe mine la fel! i-a strigat Zamfira, care își revenise din sperietură.

- Unde n-ar da Dumnezeu una ca asta? o potoli supărat bărbatul.

Forța lui fizică se arătase și în altă împrejurare. În urma unor ploi ceva mai bogate, pârâul din margine se umflase și dărâmasese podul de la intrarea în sat. Căruțele care veneau din câmp, încărcate cu recolta anului, trebuiau să treacă acum prin apă și, de multe ori, se împotmoleau în albia noroioasă. Într-o zi, un țăran, vrând să-și scoată căruța la drum drept, a început să înjure și să-și bată caii în neștire. Lăsase biciul, pusese mâna pe un par și își lovea animalele pe spinare, peste crupă, peste gât, cu cruzime nemaivăzută. Caii se sprijineau pe picioarele de dinapoi, nechezau, ridicau potcoavele din față, oiștea căruței se înălța către cer, hamurile se întindeau, gata să pocnească din cusături, însă roțile rămâneau înțepenite. Dumitru Curcan, care se afla prin preajmă, nu a mai răbdât. S-a repezit la căruțaș, i-a smuls parul, a luat biciul și a prins să-l plesnescă pe nemernic, așa cum își plesnea acesta caii: fără îndurare. Când omul a luat-o la goană, ca să scape de furia nebunului, Dumitru Curcan a pus umărul în loitrea căruței, a îndemnat caii, s-a opintit cu toată puterea lui de uriaș și, ușor, cu mișcări line, a izbutit să scoată din mocirlă căruța încărcată prea mult cu dovleci și cu știuleți de porumb.

- Să nu te mai prind că ucizi caii! i-a strigat gospodarului, care nu îndrăznea să se apropie.

Moș Dumitru Curcan mânca o singură dată pe zi, la prânz, când dădea gata o mămăligă întreagă și o oală de borș. Avea un glas gros, adânc, vibrant, de parcă ar fi purtat în gât clopotul de bronz din clopotnița satului, și era atât de puternic glasul acela, încât, atunci când omul se înfură și răcnea la muiere, geamurile vibrau ca de cutremur, iar lampa agățată în cui prindea să pâlpâie și se stinge singură. Se temea totuși de muiere. Aceasta, o ființă mică și slabă, era singura ce reușea să îl scoată dintre bețivi și să-l aducă acasă, fără conflict. Când vedea că se înnoptează și omul ei nu își face apariția, femeia știa de unde să-l ia. Alerga desculță, în cămășoiul de cânepă, la cârciumă și-i striga din ușă:

- Gata, omule! Hai acasă!

Bărbatul își sălta nevasta pe umeri, urca dealul cu ea în spinare, fără să se clatine, fără să se supere. Tot drumul, nevasta, cocoțată pe umerii soțului, îl trăgea de păr, îl lovea cu pumnii ei mici și se ocupa de educația lui:

- Așa îți trebuie dacă nu mă ascuți.

Femeia nu avea vârstă. Când cineva o întreba câți ani are, dădea din umeri și răspundea:

- Nu știu, nu-i număr. Mie numai Dumnezeu îmi numără anii.

Mult mai târziu, când bătrâna se apropia bine de suta de ani, Fănel își amintea că o întâlnise pe drum schiopătând și sprijinindu-se într-un băț.

- Ce-ai pățit, mătușă? o întrebă.

- Ce să pățesc? Îmi era poftă de cireșe și am căzut din cireș.

În această familie se ascundea Aglăița, de frica rușilor. Avea paisprezece ani, când patru uniforme sovietice, cu fețele acoperite, au intrat peste ea în casă, au bătut-o cu sălbăticie, pentru ca fata să nu mai țipe și să nu se mai împotrivească, și au violat-o pe îndelete. Bunicii erau plecați la săpatul tranșeelor, așa că oaspeții nu aveau motive să se grăbească. Spre seară, uniforme, purtând aceleași măști de pânză, s-au abătut și pe la casa Jeniței, fiica răposatului Rascarachi. S-au dus exact la locul în care erau îngropate puștile de vânătoare ale lui Bobu, fiul Jeniței, le-au dezgropat și le-au luat, împreună cu o bogată colecție de arme vechi, compusă din săbii, junghere, pumnale, iatagane și pistoale turcești din alte vremuri. Violatorii și jefuitorii aceștia vorbeau o rusească stricată,

iar când unuia dintre ei i-a căzut masca, Jenița i-a strigat:

- Lasă, Gheorghiță, că s-o întoarce Bobu din război și ți-o plăti-o el, tâlharule!
- Mai tacă-ți fleanca, babă! a răspuns Gheorghiță, în bună și colorată limbă românească.

Cei patru, toți tineri, toți refuzați de armată, formau așa-zisa bandă a lui Cireș și, îmbrăcați în uniforme sovietice, își făceau de cap nu numai în sat, ci și în localități învecinate. Au fost prinși după război, au lungit-o cu anii prin tribunale și au scăpat nepedepsiți.

Aglăița lui Curcan a plecat din sat odată cu primele grupuri de țărani îngroziți de seceta nemaivăzută, mânată la drum nu atât de foametea ce pusese stăpânire pe oameni și pe animale, nu atât de rușinea întâmplării cu banda lui Cireș, de care băieții de vârsta ei continuau să râdă prosteste, la peste doi ani de la necazul acela, cât dintr-un impuls mai adânc, de a-și căuta norocul în lume. Iar norocul i-a surâs de cum a ajuns în capitala țării, chiar la coborârea din tren, în Gara de Nord. O doamnă elegantă și prietenoasă a luat-o acasă, a hrănit-o, a spălat-o, a îmbrăcat-o ca la oraș și i-a oferit adăpost într-o locuință de cartier, împreună cu alte chiriașe. Nu i-a cerut nimic. Singura obligație a fetei de șaisprezece ani era ca seara, la lăsarea întinericului, să aprindă felinarul roșu din poarta imobilului. A fost cea mai frumoasă perioadă din viața ei. Chiriașele, femei abia trecute de douăzeci de ani, o tratau ca pe sora cea mică și neștiutoare, astfel că în scurtă vreme Aglăița lui Curcan a învățat să stea cuviincios la masă, să mănânce cu furculiță și cuțit, să toarne vinul în pahare, să se parfumeze și să se pudreze, să danseze, să cânte romanțe și a învățat, mai ales, cum să se poarte cu bărbații. Au fost zile de veselie și de încântare. Totul i se părea nou. Chiriașele știau să petreacă, oaspeții nu zăboveau niciodată prea mult, plecau unii, veneau alții, iar matroana le era fetelor ca o mamă. Mami avea grijă să nu le lipsească nimic, le făcea mici cadouri, le dădea zile libere, ba și bani de cheltuială când ieșeau în oraș. Tinerețea, buna dispoziție, farmecul și talentele Aglăiței bucurau multă lume, astfel încât, la puțin timp după intrarea ei în bordel, patroana s-a văzut pusă în situația de a stabili un orar special, cu zile și ore fixe, ba chiar cu abonamente, pentru mica și fermecătoarea ei chiriașă.

Un abonat permanent era domnul Jean. Așa își zicea la București, însă în satul lui de ciobani ardeleni îl

chema Ion. Venise de curând în Capitală și se prezenta drept funcționar în Ministerul Afacerilor Interne. Fetele aflaseră, doar ele știau de unde, că era paznic de închisoare la Arsenal. Aglăiței lui Curcan îi povestea tot felul de lucruri, fără legătură însă cu presupusa lui slujbă. Tatăl lui murise în urma unei întâmplări năpraznice, într-o toamnă târzie, înainte de izbucnirea războiului. Omul venea din Basarabia, cu o turmă de vreo trei mii de oi, pe care le aducea acasă, din pășunile Bugeagului, când o ploaie deasă, rea, urmată de un îngheț violent, îl prinsese în câmp deschis, fără posibilitate de adăpost, și îi ucisese aproape toate oile. Nu erau oile lui, el se angajase doar să aibă grijă de ele, așa că, disperat, ciobanul se spânzurase. Ajutoarele lui găsiseră un preot dispus să-l îngroape pe sinucigaș creștinește, într-un cimitir din apropierea Prutului. Spre surpriza și încântarea Aglăiței lui Curcan, era chiar cimitirul satului în care se născuse ea. Coincidența aceasta o făcu să-l privească pe domnul Jean ca pe un vechi prieten, ca pe o rudă venită de departe, din pierduta ei copilărie. Găsea acum, în îmbrățișările lui, o căldură specială, un sentiment pe care nu îl mai trăise până atunci. Atracția era reciprocă. Cu aprobarea matroanei, domnul Jean o scotea uneori în oraș, la câte o grădină de vară, la cinematograful, la plimbări fără țință pe străzile orașului. Erau zile și momente în care cei doi se purtau ca niște adolescenți proaspăt îndrăgostiți. Se țineau de mână și se priveau în ochi minute în șir. Domnul Jean își onora cu strictețe abonamentul, cu mare respect pentru orele de vizită. Uneori intra în camera ei, se așeza pe un scaun și o ruga să cânte. Aglăița lui Curcan avea o voce tristă, needucată, pe care fetele o învățaseră însă să și-o pună în valoare artistic, să și-o completeze cu gesturi și cu priviri cât mai sugestive și cât mai adecvate cântecului. Firea și glasul i se potriveau cu romanța. De altfel, domnul Jean nu-i cerea să cânte decât romanțe pe versurile lui Octavian Goga. Nici nu sfârșea fata jelania, cu glasul devenit geamăt, „De ce m-ați dus de lângă voi? De ce m-ați dus de-acasă?”, că domnul Jean izbucnea în plâns. Aglăița îl consola, plângeau amândoi, ora de dragoste se termina, iar Mami își încasa banii, fără să știe că fusese plătită pentru o ședință de psihanaliză.

În 1948, când s-a înființat Direcția Generală a Securității Statului, domnul Jean a fost detașat, în noua instituție, la o secție specială de anchete penale. Omul, chiar dacă nu prea avea carte, se dovedise, prin tot ce făcuse până atunci, un bun executant; îndeplinea ordinele fără să-și pună întrebări, cu satisfacția lucrului bine

făcut, pentru care nu-ți revine însă nici o răspundere. Și șefii, și colegii de muncă îi apreciau dăruirea. Câștiga bine și începuse să se gândească la întemeierea unei familii. Deocamdată, îi propuse Aglăiței lui Curcan să părăsească bordelul și să-și ia o slujbă mai pe gustul lumii. Deși îi părea rău să se despartă de fete, de Mami și de perioada aceea fericită din viață, Aglăița a acceptat. Gestul nu numai că a legat-o și mai mult de domnul Jean, ci a scutit-o de o imensă neplăcere: curând, printr-un decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române, cea mai veche meserie din lume a fost scoasă în afara legii, iar prietenele ei au ajuns într-un centru de reeducare pentru prostituate, cerșetori și vagabonzi. Fuga din acel centru se pedepsea crunt, cu ani grei de închisoare.

La recomandarea lui Jean, a lucrat o vreme ca muncitoare, la o fabrică de ciorapi de damă, într-o hală imensă, cu femei adunate acolo de prin toată țara. Locuia acum în apropierea fabricii, într-o cameră de la mansarda unei vile, a cărei fereastră dădea spre clopotnița bisericii din cartier, chiar în dreptul clopotelor. În anumite zile, dangătul acestora era asurzitor, însă Aglăiței îi plăcea; îi amintea de sat, de copilărie și de glasul bunicului, atât de puternic, încât reușea să stingă fitilul lămpii agățate în cuiul din perete. Cum leafa era mică, Aglăița lui Curcan a învățat repede să se descurce și să facă exact ce făceau toate lucrătoarele din hală: să fure. Ciorapii de damă aveau căutare pe atunci, erau marfă rară, iar hoțelor le-ar fi fost ușor să vândă o cantitate și mai mare decât cea pe care reușeau să o șterpelească. În plus, Aglăița găsisese o metodă de a subtiliza ciorapi mult simplificată față de metodele folosite de celelalte muncitoare. Nu ascundea marfa sub îmbrăcăminte sau în locurile gingașe ale trupului, spre a înșela controlul la ieșirea din fabrică, ci o puneă într-un sac și o arunca peste gardul fabricii, pe acoperișul unei case vecine. De pe acoperiș, sacul era recuperat de proprietarul casei, care se ocupa și cu comercializarea ilicită a mărfii. Pentru că riscul era și al lui, își oprea cea mai mare parte din profit, fără ca lucrul să o supere totuși pe hoța principală. Dacă și-ar fi pus mintea cu lăcomia partenerului de afaceri, Aglăița lui Curcan ar fi trebuit să fure mai mulți ciorapi decât ar fi putut să confecționeze întreaga întreprindere.

Fabrica a fost o etapă scurtă în viața Aglăiței. Domnul Jean i-a găsit o slujbă mai apropiată de propriul său domeniu de activitate: chelneriță sau, cum începuseră să fie rebotezate pe atunci vechile profesii burgheze,

ospătărită la un club cu circuit închis al Securității. Localul făcea parte dintr-un complex ce cuprindea de toate: hotel, restaurant, bar, terasă, sală de sport, unde se juca șah și ping-pong, spații de refacere și relaxare, sală de conferințe. Era un fel de cazarmă în care oaspeții veneau îmbrăcați însă cu haine civile, nu în uniformă de securist. Doar la anumite evenimente, când își făceau apariția musafiri din țările de democrație populară, în special consilieri sovietici, puteau să fie văzute uniforme de gală românești. Conspirativitatea fiind marea pasiune a Securității, toate acestea erau camuflate sub numele unei case de cultură. De altfel, camuflajul se extindea și asupra altor lucruri ce aparțineau atotputernicei instituții. Restaurantul lor, de pildă, nu se mai chema restaurant, ci cantină. Hotelurile, case de oaspeți. Măcelăriile lor, în care atârnav cirezi de vite și turme de porci, într-o vreme în care o țară întreagă era înfometată, sau magazinele lor de coloniale, pline cu mărfuri exotice, se numeau, cu ipocrită modestie, puncte alimentare. Prin contrast, măcelarii, croitorii, cizmarii, chelnerii, odată angajați la securitate ca măcelari, croitori, cizmari, chelneri, căpătau grade ofițerești și titluri pompoase de consilieri tehnici. Aglăița lui Curcan auzise de la colegii ei și de existența unor instalații speciale, cu ajutorul cărora, sub supravegherea instructorilor sovietici, luptătorii învățau să atace și să se apere, ucigașii, să ucidă, bătașii, să bată. În fond, bătaia nu e o treabă la îndemâna oricui. Nu toată lumea pricepe ce este bătaia și nu oricine știe să bată. În concepția acelor specialiști, bătaia însemna competență și maximă eficacitate în îndeplinirea sarcinilor de serviciu; întotdeauna se dovedea a fi drumul cel mai scurt către adevăr, calea glorioasă către lumină. Într-o vreme, la închisoarea deținuților politici de la Jilava se făcea un curs de câteva săptămâni, la care viitorii caralii învățau nu numai loviturile esențiale, ci și anatomie. Mârlanii din satele din jur, selectați pentru angajare, nu aveau finețe, loveau ca proștii pe unde apucau și trebuiau instruiți să deosebească părțile moi ale trupului de părțile tari, oasele, de mușchi, organele externe, de organele interne. În ciuda instructajului atent, viitorilor subofițeri de pușcărie li se întâmpla adesea ca, atunci când voiau să îl bată pe bandit la cur, ei să-l pocnească în cap, lucru întru totul explicabil în cazul unor inși la care beția alcoolică se combina creator cu beția puterii. A fost nevoie de școală serioasă, pentru că incompetenții luați de la târlă loveau ca la târlă: scoteau ochii, spărgeau capetele, rupeau dinții. Trebuiau să învețe să lovească între ochi, fără ca banditului să-i sară ochiul, să-

l trăsnească în cap, fără să i-l spargă, să-i zguduie măselele, fără să i le scoată; dușmanul de clasă nu trebuia distrus dintr-o singură lovitură, nemernicul trebuia să sufere îndelung. Școala de caralii de la Jilava a fost, de fapt, o improvizație. Ministerul nu-și irosea timpul și banii pentru cumpărarea unor manechine, pe care să exerseze niște neisprăviți, astfel că administrația închisorii se vedea obligată să înlocuiască manechinele cu deținuți. Într-un anumit sens, în ideea autenticității mai cu seamă, sistemul era de preferat. Atunci când era lovit, manechinul rămânea pe loc, ca un bolovan, abia de se clătina, pe când banditul politic se mișca, sărea, fugea, ba chiar țipa și gemea, treabă de care trupul de cârpă nu era capabil. Pe un bandit politic aflat în mișcare, dacă voiai să-l pocnești în ceafă, se putea întâmpla să îl nimerești în noadă. Din pricina asta exercițiul pe viu se dovedea necesar. Și tot din pricina asta plăcea. Până la urmă, oricât de nepricepuți ar fi fost candidații, nimeni nu era respins. În meseria lor nu existau corijenți ori repetenți, toată lumea lua premiul întâi, toată lumea absolvea școala cu coroană.

Domnul Jean, căruia în mediul cel nou în care fusese plantată Aglăița lui Curcan i se zicea tov Jean, apărea la club rareori și numai cu treburi de serviciu. Se prefăcea că nu o cunoaște pe ospătărița aceea simpatică și pleca repede, fără să o bage în seamă nici măcar atunci când șefii o ciupeau de fund și îi făceau propuneri indecente în gura mare. În schimb, o aștepta adeseori, la ieșirea din slujbă, și o conducea acasă. Aglăița lui Curcan își păstrase mansarda cu fereastra aceea îngustă, prin care pătrundeau asurzitor dangătele de clopot, dar se mutase la Jean. Locuiau acum într-un apartament spațios, într-o casă naționalizată, ai cărei proprietari se cam despărțiseră: soția se retrăsese în garajul imobilului – un fost șopron pentru trăsuri -, laolaltă cu soacra și cu copiii, iar soțul, exploatator înrăit, primise un nou domiciliu într-una dintre închisorile politice ale republicii.

Jean era un mare sentimental. Nu numai că lăcrima la auzul romanțelor pe versuri de Goga, ci își copleșea iubita cu cadouri și nu uita să o scoată la restaurant ori de câte ori îi îngăduia programul. Într-o după-amiază de primăvară caldă și luminoasă, pe când se aflau în grădina unui local central, de masa lor se apropie o vânzătoare de flori, care luă din coș un buchet mare de trandafiri galbeni și i-l întinse Aglăiței. Tov Jean își scoase încântat portofelul și vru să plătească.

- E pentru doamna și e gata plătit, zise vânzătoarea.
- Cum așa? Cine l-a trimis? întrebă nedumerit tov Jean.
- Domnul acela singur, de la masa din colț.
- Cine e? Îl cunoști? își întrebă tov Jean prietena.
- Nu l-am văzut în viața mea, îl asigură Aglăița.

Tov Jean luă buchetul din mâna florăresei, se ridică de pe scaun și se îndreptă spre masa cu pricina, aflată la câțiva pași în stânga lor.

- Dumneavoastră ați trimis trandafirii? îl întrebă el politicos pe necunoscut.
- Da, răspunse bărbatul, ridicându-se de pe scaun. Aș vrea să vă explic...

Nu avu timp să explice nimic. Fulgerător, cu o mișcare ce părea îndelung exersată, tov Jean îl apucă de testicule și strânse. Omul deschise larg gura, ca pentru a trage aer sau pentru a răcni de durere, dar nu se auzi nici un sunet.

- Dacă țiți, ți le strivesc, îl avertiză tov Jean. Ia trandafirii și mănâncă-i!

Cu stânga, tov Jean îi înfundă buchetul de flori în gură, ținându-și degetele mâinii drepte mereu încleștate pe testiculele bărbatului, și așteptă. Uluită de spectacol, Aglăița lui Curcan îl urmări pe necunoscut cum mușcă din buchet, cum mestecă florile, cum le înghite cu noduri.

- Și spinii, mănâncă și spinii, îl îndemnă tov Jean.

Când Aglăița lui Curcan văzu petalele galbene, câte mai rămăseseră, înroșindu-se de sânge, se ridică de la masă și ieși din grădină aproape alergând.

Mult mai târziu, la întoarcerea sa acasă, tov Jean o găsi pe Aglăița adormită. Venise învârtind un baston, pe care îl aruncă pe canapea, își trezi iubita și, fără să-i dea vreo explicație, ajutându-se doar de o unică înjurătură, cu trimiteri precise la mamă, la Dumnezeu și la actul sexual, îi legă mâinile, îi legă picioarele, îi petrecu bastonul printre legături, săltă bastonul, cu femeia atârând cu capul în jos, sprijini capetele bastonului pe speteaza a două scaune, își scoase cureaua și începu să o lovească peste fund. Femeia țipa, îl implora să înceteze, buclele i se

acoperiră curând cu dungi vinete, pe alocuri țâșnea sângele, însă bărbatul părea că nu vede și nu aude nimic. Se opri din bătaie abia când osteni.

- Așa, ca să știi și tu cât de gelos sunt eu, își încheie el opera de pedepsire.

Revoltată, furioasă, înnebunită de durere, Aglăița lui Curcan încercă să se apere, să-i explice, să-i spună că habar nu are cine e individul de la grădină, că e nevinovată.

- Știu, oftă obosit Jean. Știu că ești nevinovată, dar eu sunt gelos nu pe prezent, ci pe trecutul tău.

O să te fac eu să fii gelos și pe prezent, îi promise în gând Aglăița lui Curcan. Din ziua aceea, purtarea ei la slujba de la club începu să semene cu vechea-i purtare de la bordel. Se strecura printre mesele restaurantului legănându-și provocator șoldurile, își freca sânii de umerii ofițerilor, când le aducea mâncarea sau băutura comandată, le băga decolteul în ochi, atunci când turna vinul în pahare, fundul i se lipea de degetele clienților, cerșind, parcă, să fie mângâiat, era numai zâmbet și chicoteală, răspundea tuturor avansurilor. Numai nu dansa și nu cânta române. Fără îndoială că vechea ei mansardă, unde își primea acum amanții, ar fi devenit, dacă ar fi avut felinar roșu la stradă, atracția principală a cartierului. Tov Jean era înnebunit de schimbare. După bătaia pe capra improvizată din două scaune și un baston, ceea ce în limbajul profesioniștilor printre care se învârtea Aglăița se numea rotisor sau frigare, tov Jean nu mai contenea să își ceară iertare. O implora să se întoarcă la el, îi jura iubire veșnică, îi promitea rapidă și legală căsătorie, după cum nu uita să o amenințe că o lasă fără serviciu și că o omoară. Aglăița lui Curcan credea și în promisiunile, și în amenințările lui, așa că se întoarse acasă, pentru o nouă și minunată lună de miere, împodobită cu jurăminte de credință, cu române, cu lacrimi. Pe de altă parte, nici prin minte nu-i trecea să renunțe la plăcerile oferite altor bărbați, care erau, în egală măsură, și ale ei. Nici tov Jean nu putea să-i tolereze generozitatea asta la nesfârșit. Din timp în timp, mistuitoarea lui dragoste îl făcea să o prindă pe după ceafă, să o bage cu capul între picioarele lui, să ia cureaua și să o bată până îi înnegrea fesele. Operația semăna oarecum cu rotisorul, doar că avea un nume mai puțin ispititor: menghina. Aglăița lui Curcan fugea de acasă, tov Jean o urmărea cu jurăminte fierbinți, femeia se întorcea, dragostea lor înflorește, Aglăița călca strâmb, menghina intra în funcțiune, toate acestea înlănțuindu-se într-o misterioasă, binecuvântată ordine,

asemenea succesiunii anotimpurilor, asemenea alunecării astrilor pe cer.

După o vreme, din contactul atât de strâns cu securiștii care frecventau clubul și mansarda, Aglăița lui Curcan intră în posesia unui adevărat album al activităților organelor de anchetă cărora le era asociat iubitul ei Jean. Ascultându-l pe unul sau pe altul povestindu-și bravurile, plini de admirație față de metodele tovarășilor ori râzând de ele, femeia ar fi putut oricând să întocmească un tratat de tortură. Lucrătorul ideal, modelul de neatins în aceste povești, era chiar șeful lui Jean, tovarășul Brânzaru, namila aceea lacomă de mâncare și băutură care o ciupea ori de câte ori se apropia de masa lui. Insul nu trecuse încă prin mansardă, iar Aglăița nu era sigură că i-ar fi plăcut să îl aibă în pat. Era un fost boxer de categorie grea, care își transferase cunoștințele din ring în subsolurile Ministerului Afacerilor Interne, folosindu-și și aici, cu succes, însușirile care îi asiguraseră cândva gloria sportivă. Fiind însă și jucător, și arbitru în meciurile susținute cu arestații, se baza mai curând pe loviturile sub centură decât pe cele permise de regulamente. De altfel, boxerul eliminase orice regulament, dând frâu liber pumnului și poftei de a lovi. Existau anumite situații în care competențele lui se dovedeau indispensabile: înainte de anchetă, către mijlocul anchetei și după anchetă, formând, în limbajul sportiv și militaros al tovarășului Brânzaru, trei etape distincte: încălzirea, executarea, relaxarea. Uneori, pentru a stimula dispoziția spre mărturisire a unui dușman al poporului proaspăt arestat, ofițerii anchetatori, înainte chiar de a începe cercetările propriu-zise, îl trimiteau la subsol și îl dădeau pe mâna expertului. Tovarășul Brânzaru îi aplica nefericitului o bătaie bună, dar nu atât de bună încât să-l facă inapt pentru conversație. Organele statului de democrație populară aveau nevoie ca banditul să tremure, să se scape pe el de frică, dar să nu își piardă cunoștința și uzul vorbirii. Aceasta constituia încălzirea sau bâza. Dacă în orele, în zilele, în săptămânile ce urmau banditul se încăpățâna să nu recunoască acuzațiile și minciunile ce i se puneau în cârcă, anchetatorul se hotăra să-și cruțe palmele și pumnii, minunatele instrumente de convingere ale securistului de birou, își încuia vâna de bou în fișetul cu documente secrete și-l expedia la subsol, unde urma executarea. Acum tovarășul Brânzaru, asistat de o echipă bine instruită, își puneă în valoare și cunoștințele, și talentul, și imaginația. La sfârșitul acestei etape, victima, ajunsă o grămadă de carne sângerândă, devenea, în sfârșit, ascultătoare, dispusă să semneze orice

declarație, oricât de absurdă ar fi fost ea. În situațiile astea, de mare folos era și tov Jean: el îl lega pe prizonier, căruia îi mai scăpa câte o scatoalcă, el turna gălețile cu apă rece peste cel leșinat, ca să-l trezească, și tot el îl târa pe scări și pe culoarele instituției, de la camera de tortură în celulă, mai izbindu-l cu capul de pereți, ca să-i împrumute din propria-i energie, când omul nu mai putea să se țină pe picioare. Cea de a treia etapă, a relaxării, dura puțin și avea loc după încheierea anchetelor, cu o zi, două înainte de procesul ce urma să se desfășoare la Tribunalul Militar. Ea consta dintr-o vizită a tovarășului Brânzaru în celula viitorului condamnat, încheiată cu o avertizare:

- Fii atent ce spui în sala de judecată. Nu cumva să-ți schimbi declarațiile din anchetă. N-ai vrea să mai ai de-a face cu mine!

Nu greșea. Simpla vedere a torționarului îl paraliza pe supliciat, amplificând amintiri ce aveau să-l urmărească toată viața. De altfel, imaginea toxică a boxerului din subsolurile Ministerului Afacerilor Interne se va păstra în închisorile politice multă vreme, pentru a fi evocată cu spaimă și oroare în memoriile de pușcărie ale supraviețuitorilor acelor întâmplări. Tovarășul Brânzaru a marcat doar începutul. Urmașii lui i-au continuat opera, l-au egalat în cruzime, l-au depășit în bestialitate, împingând tortura într-o zonă a demenței pure. Plăcerea de a bate un om cu palmele, cu pumnii, cu picioarele, cu vâna de bou, cu ciomagul, cu ranga nu-i mai satisfăcea pe emulii boxerului. Altceva era să-i strivești unghiile cu cleștele, să i le smulgi una câte una din carne, iar răcnetele de durere ale anchetatului să ți se pară o suavă muzică, compusă și interpretată anume pentru urechile tale. De la ruperea dinților cu pumnul sau cu patul pistolului până la bătaia cu varga peste testicule sau chiar la scoaterea lor din scrot cu ajutorul unor obiecte ascuțite era o distanță ce ar fi putut marca deosebirea dintre gestul primitiv și actul de rafinament. Țigara stinsă pe frunte, sau pe organele genitale, sau pe sâni, în cazul femeilor anchetate, oferea securistului delicii pe care nu avea cum să le obțină din grosolane lovituri cu ciomagul. Una era să-l pălmuiască pe dușmanul poporului până la înroșirea palmelor pălmuitorului și alta era să-i smulgă părul din cap șuviță cu șuviță, până aproape de scalpare. În catalogul cruzimilor practicate de torționari, întâlnim chiar un caz de scalpare propriu-zisă: căpitanul de securitate Ion Cârnu a legat-o pe țărancă Elisabeta Rizea de

un scaun, a urcat scaunul pe masă, i-a agățat părul împletit în coadă de cârligul lămpii, a smuls scaunul și masa de sub ea și, atârnată în felul acesta, a bătut-o până ce femeia a căzut la pământ, cu părul rămas în cârlig, un trofeu de care orice vânător de scalpuri ar fi fost mândru. Un ofițer de securitate în Vestul sălbatic, în lupta indienilor cu albi, ar fi schimbat, probabil, istoria continentului american. Bătaia, fie ea și cu saci de nisip, care nu lăsau urme vizibile, dar dislocau organele interne și, nu rareori, ucideau, era o metodă bună, însă nu la fel de spectaculoasă ca agățarea banditului de un scripete, cu capul în jos, ridicarea lui la înălțime, biciuirea în această poziție, pentru ca, brusc, să i se dea drumul ca să-și izbească țeasta de podeaua de ciment. Țipetele celui chinuit astfel, oricât de desperate, nu acopereau totuși hohotele de râs ale echipei de bătauși. În templul acela al torturii, și țipătul, și râsul erau sunete de peșteră, oferite auzului dintr-un depozit sufletesc comun, din istoria limbajului nearticulat. Având ei câteva noțiuni de religie, primite în școala primară, singura lor școală de multe ori, anchetatorii foloseau scriepetele și pentru crucificare. Victima, fixată de perete cu brațele întinse și cu vârful degetelor de la picioare abia atingând podeaua, trebuia bătută până declara tot ce i se cerea să declare. Când ajungea să semneze procesul-verbal de anchetă, avea încheieturile de la mâini dislocate și coastele rupte. Între timp, profesioniștii aceștia se ocupau și de subtilități. Falsificau declarații, fabricau mărturii, șantajau familiile areștatilor, aduceau martori mincinoși, îl asurzeau pe arestat cu strigăte de durere și scene oribile de anchetă înregistrate și amplificate, făcându-l să creadă că sunt strigăte ale rudelor, îl înfometau, îl însetau, îl drogau, îl lipseau de somn nopți în șir. Chiar bătaii de toată ziua îi strecurau o nuanță psihologică: omul nu mai era torturat îmbrăcat, ci în pielea goală, astfel încât suferinții fizice să-i fie adăugate batjocura și umilirea. În ciuda inculturii, intuiau că durerea sufletească nu e mai prejos decât durerea fizică. Iar dacă anchetatul prezenta răni de pe urma altor ședințe, era ca o invitație pentru securiști să-i bage sare în plăgile deschise sau, în lipsa acestora, să-i facă unele proaspete, peste care să-l poată lovi cu bastoanele de cauciuc. Unii lucrători își foloseau meseriile din care fuseseră culeși și angajați în Securitate și în noua profesie. Un fost sudor folosea flacăra oxiacetilenică pentru a-i încălzi banditului politic tălpile, până la prăjirea lor, făcând rost astfel de declarații greu de obținut cu pumnii. Un altul, venit dintr-o șatră de țigani ursari, înroșea în foc bucăți de tablă și îl silea pe anchetat să joace pe ele, ca

ursul pe cărbuni aprinși; cuprins de dulci nostalgii, își făcea datoria de securist, satisfăcându-și, în același timp, secrete apucături strămoșești. Uneori, pentru variație și amuzament, aduceau în sala de tortură animale. Asupra omului încătușat și imobilizat erau asmuțiți câini-lupi, gata să-l sfâșie, după cum îi băgau între cămașă și piele câte o pisică turbată de spaimă, ca să zgârâie și să-și înfigă ghiarele în carnea nenorocitului. Pe scriitorul Dinu Pillat l-au băgat securiștii într-un sac cu pisici, au legat sacul la gură, după care s-au apucat să lovească orbește și pisicile, și omul, curioși să afle cine se zvârcolește mai tare. Atâta doar că pisicile își puteau folosi etichetele, pe când omul avea mâinile și picioarele legate. Câinii-lupi se foloseau și la manevră. Dușmanul poporului trebuia să alerge în cerc, iar dulăul, dresat să îl supravegheze din centrul ringului, se arunca asupra banditului politic ori de câte ori acesta, sfârșit de oboseală, încetinea alergarea.

Un rival de temut al tovarășului Brânzaru, un strălucit pugilist, competitorul care a izbutit să-i smulgă centura de aur și să o poarte cu mândrie ani de-a rândul, o glorie a organelor de anchetă, un devotat fiu al poporului și neînduplecat ostaș în lupta de clasă, războinicul care, atunci când se întâmpla să-și zdrelească mâna în dinții celui lovit, se grăbea să-și dezinfecteze rana, ca nu cumva să se molipsească de cine știe ce boală contrarevoluționară, s-a dovedit a fi Gheorghe Enoiu, fost tipograf, ajuns locotenent de securitate la 23 de ani, căpitan la 30, maior la 35, colonel la 40, celebru însă sub un nume cu adevărat prestigios: Măcelarul de la Interne. Fără a disprețui finețurile și tehnicile de anchetă rafinate, eroul acesta, recompensat în cariera sa de torționar cu unsprezece decorații militare, se simțea totuși mult mai atașat de tradiție: bătea cu palmele, cu pumnii, își izbea adversarul cu capul de perete, îl trântea la podea, îl călca în picioare, îl transforma în carne de măcelărie. Iar efortul luptătorului avea un singur scop: prizonierul politic să-și recunoască faptele antipartinice și atitudinile antisovietice. Iubea igiena. Pe parcursul epuizantei sale activități, pentru a nu se murdări de sângele banditesc care îi provoca scârbă, obișnuia să-și scoată cămașa și să se înfășoare cu un cearșaf alb, într-o imaculată uniformă a crimei. Dintre numeroasele tehnici folosite în subsolurile Ministerului Afacerilor Interne, Gheorghe Enoiu prefera rotisorul. O sculă simplă și eficientă. Odată urcată pe rangă, victima își oferea bătăușului aproape toate părțile corpului: capul, fundul, spinarea, brațele, picioarele. Campionul Enoiu acorda atenție tuturor

acestora, fixându-se, în cele din urmă, asupra tălpilor și testiculelor. Bătaia la tălpi era de două feluri: cu banditul descălțat, cu banditul încălțat. În primul caz, loviturile, aplicate cu vâna de bou, încetau numai atunci când exista pericolul ca laba piciorului să nu mai încapă în pantofi.

- Gata, puneți-i papucii! comanda șeful subalternilor săi.

Subalternii se chinuiau să încalțe niște picioare ajunse cât butucii, iar anchetatorul-șef dădea semnalul următoarei operațiuni. Participau cu toții. Îl băteau cu țevi metalice până ce talpa încălțăminteii prindea să se rupă. Era momentul să-și dezlege victima și să o pună să alege. Uneori treaba asta ducea la sfărâmarea oaselor piciorului. În ceea ce privește bătaia la testicule, vigurosul și nostalgicul anchetator Gheorghe Enoiu avea o imagine de referință, sentimentală și lirică, rămasă în amintire din copilăria sa petrecută la țară: loviturile cu varga trebuiau oprite în clipa în care testiculele se umflau și amenințau să ajungă tot atât de arătoase ca merele domnești din Argeșul său natal.

Aglăița lui Curcan trăia printre monștrii aceștia și se simțea bine. Uneori însă i se părea că trecuse un prag subpământean și că pătrunsesse într-altă lume. O lume locuită de o specie necunoscută, de o rasă umană nouă: rasa biruitoare, cea care, prin cruzime și neîndurare, va moșteni pământul. Chiar atunci când făcea dragoste cu reprezentanții ei, le ghicea în ochi, întunecat, semnul victorios al putrezirii sufletești. Nu numai bărbații erau așa. Cunoștea câteva gardience care, în timpul lor liber, umblau îmbrăcate elegant, curioase de modă și noutăți vestimentare, făceau cumpărături și găteau la cratiță, schimbau rețete de prăjituri între ele, dar care, în timpul serviciului, se ocupau cam de aceleași treburi de care se ocupau tovarășii bărbați. Una dintre ele, gardiancă la secția de femei a închisorii Jilava, ajunsese subiect de glume printre surate. O chema Mița și își alesese ca model de dăruire în slujba partidului comunist pe Dolores Ibarruri, eroină a Războiului Civil Spaniol. Ca și aceasta, avea ceva școală și, aidoma idolului, își zicea La Pasionaria, adică Floarea pasiunii sau a dragostei, în variantă românească.

- Eu îs Mița, fă, La Pasionaria! le informa ea pe deținutele politice aflate în grija ei. Vă beu sângele, banditelor! Îi plăcea, mai ales, legenda cu iz sexual, care circula pe seama spanioloaicei. Auzise că, în zilele războiului,

când în Spania apăruseră ofițeri germani, trimiși de Hitler în calitate de consilieri ai armatei generalului Franco, așa cum și Stalin își trimisese enkavediștii ca să-i consilieze pe republicani, La Pasionaria îi agăța pe nemți, îi ducea în cine știe ce casă conspirativă în care locuia sub nume fals și îi ucidea în fierbințeala amoroasă, sfârtecându-le beregata cu dinții. Evident, Mița nu putea să atingă extazul erotic al modelului său revoluționar, să sfârtece beregatele deținutelor și să le bea sângele, însă descoperise un lucru care o satisfăcea cât de cât: în zilele de baie, când femeile erau goale sub dușuri, le plesnea cu o joardă peste țâțe, ochind întotdeauna sfârcurile. Banditele țipau ca arse cu fier roșu, iar La Pasionaria valahă râdea înfundat.

Mița nu era totuși decât o biată gardiancă. Dacă ar fi fost anchetatoare, un vis neîmplinit, și s-ar fi ocupat de bărbați, ar fi schimbat modelul. N-ar mai fi trebuit să se folosească de joardă. Cu recunoscuta-i înzestrare intelectuală, ar fi putut să atingă gloria vestitei Vida Nedici, torționara din beciurile Securității timișorene, care se pricepea să-și tortureze victimele cu un simplu creion. Ingenioasa sârboaică folosea unealta de scris ca pe un storcător de secrete. Îl pocnea pe anchetat cu creionul peste testicule, prinzându-le delicat între degete, până obținea orice mărturisire. Nu rangă, nu bulan, nu clește de smuls unghii, ci un nevinovat plaivaz; nu perversiune, ci devotament pentru partid.

În marea diversitate de torționari și de torturi, se puteau ghici totuși două tabere ideologice distincte: tabăra internaționalistă și tabăra naționalistă. Deși absolviseră cam aceleași cursuri de instruire, nu toți anchetatorii bătauși procedau la fel. Unii, cei mulți, loveau la întâmplare, cum le venea la mână, până îl lăsau lat pe anchetat. Aceștia erau internaționaliștii, slujitori ai proletariatului de pretutindeni. Pentru ei era totuna dacă îl pocneau pe bandit în gură sau în cur. Alții, mai puțini, băteau cu predilecție în cap, presupusul loc al gândurilor, vizuina în care se ascundeau ideile dușmănoase îndreptate împotriva poporului român. Aceștia erau naționaliștii, securiștii patrioți, iubitori de țară și neam. Ieșiți din același tipar sufletesc, asigurau cu toții varietatea speciei.

Visul atâtor desrădăcinați de a se întoarce cândva acasă, de a muri și de a fi înmormântați în locul în care s-

au născut s-a împlinit în cazul Aglăiței lui Curcan. Era pe vremea în care partidul, hotărât să dubleze sau chiar să tripleze populația României, pentru a spori numărul șoimilor patriei, al pionerilor, al uteciștilor, dăduse un decret de interzicere a avortului și de transformare a femeii într-o unealtă de făcut decreței. Așa li s-a zis copiilor născuți în urma acelei legi, prin care toată lumea trebuia să contribuie la sporirea producției de plozi. Supravegherea era totală. Miliția, procuratura, activiștii de toate soiurile pândeau ca nu cumva lipsa de patriotism a femeilor să le împingă să-și facă chiuretaje și să saboteze programul național de înmulțire a locuitorilor. Violarea intimității devenea acum directivă republicană. Informatorii organelor de stat aveau o sarcină delicată, însă pe gustul lor: să supravegheze menstruația colegelor de serviciu. Dacă bănuiau că aceasta întârzie, turnau la partid, iar partidul cerea cabinetelor medicale noi controale ginecologice, pe lângă cele periodice, obligatorii prin decret. Cum nu avusese niciodată rușine, partidul, devenit agent de prăsilă, se strecura acum în pânțele femeilor și între pulpele lor. În aceste condiții, potrivit unor statistici din lumea medicală, încercările de a scăpa de sarcini nedorite, fără știrea stăpânirii, au dus la moartea a cel puțin zece mii de femei. Aglăița lui Curcan a contribuit și ea la rotunjirea acestei triste, dureroase statistici. Când și-a dat seama că e însărcinată, se afla la țară, în casa răposăților ei bunici, unde își petrecea concediul de odihnă. De frica pedepsei cu închisoarea, doctorii de la spitalul raional, ca și agentul sanitar Oprișan, cărora li s-a adresat, au refuzat să o ajute, astfel încât nu i-a rămas decât să se descurce singură. Pentru că i-a fost frică să se înțepe cu fusul de tors lână, metodă răspândită în sat, a băut, la sfatul unei bătrâne, suc de oleandru amestecat cu fierțură de mușcată. A murit otrăvită, în chinuri cumplite. Însmormântarea s-a făcut din mila cunoscuților, iar crucea, pe care, acum, o pune pe foc Fănel, îi fusese cioplită de un vecin cumsecade, din doi pari ce sprijineau gardul casei bătrânești.

- Săraca femeie! murmură Fănel, cu ochii la flacăra aproape stinsă și cu gândul la soarta Aglăiței, colega lui din școala primară, fata mereu veselă, mereu jucăușă, pe care o vedea, parcă, râzând și alergând fericită în lumina jarului din sobă.

8

Câteva bucăți subțiri din crucea lui Ion Aiacoboaiei făcură jarul, aproape stins, să izbucnească în flăcări galbene și albastre. Fănel așteptă ca flacăra să se uniformizeze, pentru a o acoperi apoi cu despicături de lemn groase, încălecate simetric, câte din stânga, tot atâtea din dreapta. Limbile focului le cuprinse pe rând și pe îndelete, într-o horă bătrânească. Moș Ion Aiacoboaiei ardea așa cum murise: așezat, previzibil, gospodărește. Moșneagul își anunțase moartea cu ceva timp înainte. Își chemase fetele într-o zi anume, ca să-și ia rămas bun de la ele, și îi telegrafiasse lui Costică, feciorul din București, să nu întârzie și să fie acasă în prima duminică a lunii. În dimineața zilei alese, se spală cu grijă, își aranjă părul și barba, își luă schimburi curate, îmbracă hainele de sărbătoare și se așază pe prispă. Fetele sosiră grămadă, cu un alai de copii, dar fără bărbați: toate patru erau văduve. Costică întârzia.

- Azi mă duc, își întâmpină Ion Aiacoboaiei fiicele și nepoții.

În timp ce femeile pregăteau bucatele, bătrânul intră în grajd și se apucă să o țeșale pe Florica, vaca roșie pe care tot el o scotea la păscut iarbă și buruieni, pe marginea șanțurilor. Odată cu înființarea gospodăriei agricole colective, puținele vite rămase prin bătătura oamenilor nu mai aveau loc pe izlazul comunal; individualismul trebuia stârpit pe toate căile. Când socoti că și-a terminat treaba, se duse la căpița din spatele casei, smulse un braț zdravăn de fân și se îndreptă cu el către ieslea Floricăi. Nu mai ajunsese la ea. Genunchii i se înmuiară și se lăsă să cadă în ușa grajdului, cu capul sprijinit pe sarcina de fân.

Când a aflat de moartea tatălui, Costică se afla la cârciuma din sat. Venise cu autobuzul și se oprise acolo, îmbiat de câțiva bărbați tineri, cu care copilărise și care îl văzuseră coborând dealul în drum spre casă. Fiind zi de duminică, oamenii își lăsaseră nevestele să se ducă la biserică, iar ei se mulțumeau să rezeme teigheaua la un

pahar de rachiu.

- A murit moș Taiecâini, anunță un țăran, intrând pe ușa localului, fără să-i treacă prin minte că îl aude și fiul răposatului.

Chiar dacă i s-ar fi aruncat porecla în față, Costică nu s-ar fi supărat. Crescuse cu ea și nu i se părea o insultă. Cum nu i se păruse nici lui Ion Aiacoboaiei, care o purtase ca pe un blazon de noblețe și ca pe o recunoaștere a priceperii lui la doftoricit animalele satului. Porecla i se trăgea de la briceagul lung și gros, legat cu lanț la chimir, prevăzut cu lame de diferite mărimi, cu suvac și cu stricnele, cu care lua sânge vitelor bolnave. Era printre puținii care știau să facă asta. Intra în ograda omului, examina cu atenție vaca, sau calul, sau oaia pentru care fusese chemat și, înainte de a se apuca de treabă, i se adresa gospodarului:

- Leagă câinii, până nu-i tai.

Avea nevoie de liniște, pentru a nu speria și mai mult animalul căruia urma să-i cresteze vena și să-i sloboadă sângele cel rău. Copiii îi luau însă de bună amenințarea și, ori de câte ori îl vedeau trecând pe drum, își asmuțeau câinii asupra lui.

- Moș Taiecâini! Moș Taiecâini! îi strigau, ascunzându-se pe după garduri.

- Vezi că te tai! promitea el dulăilor care îl lătrau furioși.

Își întreținea fără să vrea, ori cu bună știință, legenda.

Costică nu se ridică de pe scaun. Comandă câte un rând de băuturi pentru toți cei aflați în încăpere. Un rând și încă un rând. Dacă tot nu-l mai prinsese în viață pe bătrân, nu avea rost să se grăbească.

- Să fie de sufletul lui tata, ofta el, dând pe gât paharele de rachiu. Că tare îi mai plăcea moșneagului să bea.

Când porni către casă era amețit bine. Îl găsi pe Ion Aiacoboaiei întins pe masa cea lungă, vegheat de lumânări aprinse și înconjurat de bocetele femeilor. La vederea mamei și a surorilor, cinci văduve urățite de plâns, pe Costică îl apucă furia.

- Afară, ieșiți afară! se răsti el.

Femeile îl priveau speriate, fără să înțeleagă, fără să scoată o vorbă.

- V-ați omorât bărbații și acum bocîți, le explică el. La atîta vă pricepeți: să-i îngropați și să le faceți pomeni. Numai de parastase vă arde.

Dacă feciorul lui Ion Aiacoboaiei învățase carte, meritul era al mamei și al celor patru surori mai mari, care munciseră din greu ca el să-și poată termina liceul și să meargă la facultate, într-o vreme în care tatăl se arăta mai preocupat de cârciumă decât de studiile băiatului.

- În ce clasă ești, Costică? îl întrebase odată un țăran aflat în vizită.

- A terminat a cincia, se grăbi să răspundă tatăl, mândru de performanța fiului.

Fiul tocmai își luase bacalaureatul.

În afară de sîngerarea vitelor bolnave, briceagul acela cu stricnele îi mai folosea lui Ion Aiacoboaiei la castrat animale. Jugănea tauri furioși, pentru a face din ei boi de jug docili, întorcea armăsari tineri în cai de povară, scopea berbeci și vieri, pe care îi transforma în batali grași și în porci buni de carne și slănină, avînd grijă să le mănânce fuduliile, prăjite pe loc. Până și cocoșii slabi, numai creastă și pene, deveneau, datorită priceperii lui, claponi cărnosi și gustoși. Nu-i plăcea să muncească la câmp. Își scotea vaca să pască pe șanț și aștepta să îl cheme clienții. Intra în vorbă cu toți trecătorii.

- Unde te duci, bădie? se interesa.

- Până la moară.

- A, nu-i departe. Cam cât e de aici până la crăsmă, constata el.

Dacă vreun străin de sat îl întreba unde e școala, îl lămurea bucuros:

- Cum să-ți explic eu, ca să pricepi? La o azvârlitură de băț de la crăsmă.

Cînd necunoscutul voia să ajungă la primărie, explicația era tot atît de precisă:

- După ce treci de crăsmă, nu mai ai de mers mult.

Se întîmpla ca, stînd de vorbă cu vreun cunoscut, acela să zică:

- Îl știi pe socru-meu?

- Cum să nu-l știu? Cel cu casa de din jos de crăsmă.

Nici pe femei nu le ierta cu unitatea lui de măsurat distanțele:

- Unde te grăbești așa, cumătră?

- Până la soră-mea.

- La soră-ta? Da, știu, chiar sub pădure. Cam de patru, cinci ori drumul până la crâșmă.

Costică Aiacoboaiei locuise în timpul liceului la internat. Acolo îl prinsese foametea din anii 1946-1947. Elevii erau mai mereu flămânzi. Se săturau doar în zilele în care le venea rândul să facă de serviciu la sălile de mese din demisolul clădirii. Cu prilejul acela, ajutau la bucătărie, la curățatul cartofilor și la spălatul vaselor, iar bucătăresele îi răsplăteau cu câte un lighean cu oase de vită, cu destule zgârciuri și resturi de carne pe ele și pline de măduvă grasă și gustoasă, pe care le curățau până se ghiftuiau. Iarna, tatăl unui prieten, vânător, îi aducea fiului câte un iepure întreg, gătit în cuptor, cu carnea neagră, uscată, tare, vițoasă, aproape arsă prin coacere excesivă, pe care îl devorau frățește chiar atunci când desfăceau pachetul. Primăvara și toamna, în zilele libere de sărbători, plecau în haită în afara orașului, la iazul lui Cusin, unde se scăldau și prindeau raci în neștire. Stând în apă până la buric, băgau mâna prin mâl, în găurile de sub mal și scoteau crustaceii ce se agățau cu cleștii de degetele invadatorilor. Le sângerau degetele, dar se întorceau la internat cu sute de exemplare de toată frumusețea, mari, cu mult mai mari decât palmele lor de copii. Fierbeau racii într-un cazan pus la dispoziție de bucătarul-șef, care își lua partea, și îi mâncau la grămadă, acoperind scândurile mesei cu movile de carapace roșii de astacus fluviatilis, cum se distrau să-i dezmierde cu denumirea lor științifică, în timp ce le mestecau cozile carnoase. La iazul lui Cusin a învățat Costică Aiacoboaiei să înoate. Antrenor i-a fost Mitică Dănilă, un elev mai în vârstă, înotător de elită, poreclit Akula, adică rechin, pe rusește, limbă din pricina căreia rămăsese repetent de două ori. S-a străduit sârmanul o iarnă întreagă, stând serile cu picioarele în apă rece, în dormitorul comun, să învețe Albatrosul lui Maxim Gorki, poem ce figura în recomandările școlare, dar nu i-a fost dat să și-l însușească. Toți vecinii de pat îl știau pe dinafară, doar ascultându-l pe Akula cum îl silabisea împiedicat, însă Akula nu a fost în stare să-i rețină nici măcar începutul. După atâta efort, rămăsese numai cu titlul: Burevestnik.

- Akula! îl strigau elevii, ori de câte ori aveau treabă cu el.

- Burevestnik! răcnea invariabil Mitică Dănilă.

Pe cât de neputincios se arăta la limba rusă, pe atât de vrednic era la matematici. Îl fascina, mai ales, geometria. Ajunsese ca, în timp ce mânca, să calculeze circumferința cercului, cu lingura în farfuria de ciorbă, sau să traseze ipotenuza triunghiului dreptunghic în sosul de cartofi.

Lecția de înot a lui Costică Aiacoboaiei a fost scurtă și eficace. Akula l-a luat în spinare și l-a dus, înotând voinicește, până către mijlocul iazului, l-a prins de subsuori, l-a susținut cu capul deasupra apei și l-a întrebat:

- Ai văzut cum dau din mâini?

- Am văzut, a răspuns învățăcelul, încrezător și dornic de cunoaștere.

- Așa să faci și tu, l-a sfătuit profesorul.

Akula s-a lăsat la fund și a dispărut. Costică Aiacoboaiei a vrut să-l strige, dar s-a pomenit că înghite tot iazul lui Cusin, așa simțea, și a crezut că s-a înecat și că a și trecut pe cealaltă lume. Disperat, a prins să se zbată, să dea din mâini și din picioare și, mai luând câteva guri de apă, a reușit să ajungă la mal și să se apuce de rădăcina unei sălcii. În spatele lui, apăru și Akula rânjindu-i victorios:

- Ai stofă de campion, se minună el.

Diminețile, la ceasul deșteptării, liniștea nopții se transforma în vacarm. Internii săreau din paturi și, cu îmbrânceli și țipete de războinici, se repezeau să coboare scările etajelor, sărind câte trei trepte deodată ori alunecând pe burtă pe balustradele de fier, pentru a ajunge cei dintâi în spălătorul de la parter. Cei ce izbuteau să intre primii acolo aveau parte de jeturi de apă normale, chiar dacă rece, pe când ceilalți trebuiau să se mulțumească cu stropii rămași pe țevile ruginite, cu care să se clătească pe ochi; despre binefacerile apei calde nu se auzise încă. În clădirea liceului, ca și în oraș, nu exista canalizare, așa că apa se aducea cu sacaua de la un izvor din apropierea gării și niciodată nu prisosea. Cum internatul nu își permitea săli de baie proprii, elevii puteau fi dați ca exemplu viu de murdărie; periodic, asupra lor se abătea și râia. În sezoanele de râie, nimeni nu scăpa de mâncărime. Seara, când băieții abia dacă mai puteau să-și țină capul drept, ca să nu adoarmă în băncile în care erau siliți să-și pregătească lecțiile, singurul sunet ce se definea limpede în sala mare a repetitorului era

scărpinatul. Râioșii își băgau mâinile pe sub haine, pe sub cămașă, se scărpinau pe coate, pe gât, pe subsuori, pe spinare, până la sânge, își sgâriau pielea, își făceau răni ce se vindeau mai greu decât boala însăși. În aerul îmbâcsit al încăperii, foșnetul scărpinatului evoca ronțăitul frunzelor de dud într-o crescătorie de viermi de mătase. Când și când, activitatea viermilor era întreruptă de zgomotul sec al unor bile de os izbite de lemnul băncilor. Erau capetele băieților, căzute peste pupitrele asupra cărora se chinuiau să își țină ochii deschiși. Doborâți de oboseală, se prăbușeau ca loviți cu leuca. Izbucneau râsete, după care ronțăiala frunzelor de dud se relua cu egală intensitate. Iarna Costică Aiacoboaiei nici măcar nu se apropia de spălător. Mai mulți băieți, printre care și el, ieșeau în curtea școlii, își dădeau jos chiloții și se tăvăleau în zăpada afânată, ca animalele polare. Pe urmă, tot goi pușcă, se desprindeau în două armate și se băteau cu bulgări de zăpadă până ieșeau aburi din ei. Abia atunci își trăgeau la loc chiloții și o luau la goană spre dormitor. Pe vremea aceea, în lumea internatului, nu se cunoștea pijama; cel mult, câte o cămașă de noapte din pânză de cânepă spărgea monotonia goliciunii băieților.

O dată pe lună erau încolonați și duși, sub supravegherea pedagogilor, la baia evreiască, singura baie publică din oraș. Băieții din clasele mici nu se amestecau niciodată cu cei din clasele superioare, care aveau și dormitor separat. Se dezbrăcau într-un vestiar înghesuit și intrau grămadă în sala de baie, o încăpere imensă, în formă de amfiteatru, cu trepte de lemn tocite de vechime și de prea multă călcătură. O sobă de piatră, o hidoșenie ca proiect și realizare, sugerând prezența unui monstru cu limbi de foc, îi izbea chiar de la ușă cu căldura ei excesivă, dogorind atât de puternic, încât nimeni nu îndrăznea să se lipească de ea. Un fochist gol până la brâu și, de-acolo, în jos, având doar un șorț de piele se îngrijea să alimenteze în permanență cu bușteni fiara aceea nesătulă. În gura sobei, niște pietroaie înnegrite sfârâiau de apa aruncată peste ele și azvârleau în aer vălătuci de abur și stropi arzători. Alături se aflau rânduie cofe cu doage de brad și mănunchiuri de crengi și frunze de stejar. Apă era din belșug, stocată în butoaie pântecoase, de cramă domnească, umplute, probabil, chiar în timp ce copiii o risipeau. Aceștia își luau câte o cofă cu apă rece și câte un buchet de frunze și urcau treptele amfiteatrului până la limita la care simțeau că li se taie respirația. Aburul îi învelea într-o ceață colorată, fierbinte,

densă, care le pătrundea în nas, în gură, în ochi, îi orbea, îi înăbușea, dar care le procura o subtilă bucurie. Asudau abundent, porii se dilatau, murdăria șiroia pe piele, ca rugina pe jgheaburi de tablă, fără a mai fi fost nevoie de săpun. Încercau să urce cât mai sus, pe treapta cea mai înaltă a amfiteatrului, sub tavanul de cărămidă, unde ceața se preschimba în beznă, iar fierbințeala era aproape de nesuportat. Trupurile își pierdeau conturul și băieții se recunoșteau numai după glas. Își turnau singuri pe capetele tunse chilug apa rece din cofe sau o aruncau unul asupra celuilalt, tresărind sub neașteptate, intense dușuri, ca o ploaie de gheață. Se plesneau pe corp cu buchetele de frunze ce răspândeau un miros crud de pădure. Țipetele de plăcere, asurzitoare, contagioase, invadeau spațiul.

Pedagogii nu se prea amestecau în viața internilor. De elevii din clasele inferioare aveau grijă elevii mari. În dormitorul lui Costică Aiacoșoiaiei își instalase patul Fănel Ailoaiei, dintr-a opta, ultima clasă de liceu. El era un fel de pedagog voluntar, monitorul acceptat de toată lumea, acceptat și temut. Prin tradiție, școlarilor mai mari, cei mici trebuiau să li se adreseze cu apelativul „domnule elev”. Deși erau din același sat, domnul elev Ailoaiei își trata consăteanul cu răceala cu care îi trata pe ceilalți puștani. Făcea cu ei adevărată instrucție, îi supraveghea în timpul nesfârșitelor ore de repetitor, ca să tocească și nu să adoarmă cu capul căzut pe bancă, așa cum li se întâmpla adesea, le controla temele și îi pedepsea cu tăierea dreptului de a ieși în oraș, duminicile. O pedeapsă grea era interdicția de a merge la cinematograf. Pe atunci rulau numai filme sovietice, cu cazaci aprigi și căzăcițe harnice, cu cântece și dansuri populare – risipă de cazaciok și gopak -, cu marșuri victorioase și scene crâncene de război, în care nemții se arătau a fi niște tâmpiți, iar rușii, geniali. Gustate erau și jurnalele de actualități. Cu ele începea orice film, iar elevii aveau ocazia să îl vadă pe tovarășul Iosif Vissarionovici Stalin la parada din Piața Roșie, trecând în revistă trupe robotizate și mașini de luptă ce-ți dădeau fiori, umflându-și tunică simplă, militară, în contrast cu pieptul celorlalți tovarăși din prezidiu, acoperit cu decorații, sau luând în brațe copii dolofani, dând mâna cu colhoznici ori, pur și simplu, expunându-și mustața, alături de barbișonul lui Vladimir Ilici Lenin, în portrete cât ecranul. Evident, la film internii erau duși cu turma, ca oile pe înaș.

Seara, la ora de culcare, băieții aveau chef de joacă. Înnodau fularele de lână la un capăt, învârtindu-le ca pe

niște măciuci elastice și moi, cu care își pocneau vecinii, rulau ciorapii sub forma unor proiectile ce aterizau în capul prietenilor, făceau scuturi din perne, pe care le catapultau apoi în direcția inamicului, alergau peste paturi, săreau, topăiau, se rostogoleau, erau fericiți. Domnului elev Fănel Ailoei îi displăcea hârjoana. Comanda încetarea și, cum nimeni nu-l auzea ori nu voia să îl audă în gălăgia generală, își scotea cureaua și se repezea în cel mai apropiat dintre neastâmpărați. De multe ori stingea lumina și-i croia pe băieți la întâmplare. Lovea îndesat, adesea cu catarama, lăsând urme negricioase pe trupurile slăbănoage ale copiilor. Cureaua aceea din piele de vacă, lată și aspră ca o perie de zugrav nespălată, devenise spaima tuturor.

Viața în internat nu era blândă. La început, cam prin clasa a doua de liceu, Costică Aiacoboaiei s-a trezit într-o dimineață fără căciula lui țuguată ca o biserică maramureșeană, mare, călduroasă, căptușită cu blană de ied. Dispăruse, așa cum dispăruseră și paltoanele unor băieți din clasele superioare. Alimente se mai furau, din valizele celor ce primeau pachete de acasă, însă despre furtul obiectelor de îmbrăcăminte nu se auzise. Rămași dezbrăcați în plină iarnă, păgubașii s-au transformat în detectivi. În scurtă vreme l-au prins pe făptaș. Era vorba de Botezatu, elev într-a șaptea, băiat sărac, dintr-o familie de refugiați din ținutul Herței ocupat de ruși. De fapt, nu l-au prins. L-au dibuit. Nu, nu l-au dibuit, ci l-au bănuțat numai. Iar asta doar pentru că hoțul mânca prea multe alvițe. În fiecare zi, vara sau iarna, primăvara sau toamna, în recreația mare, în curtea liceului își făcea apariția, cu nedesmințită punctualitate, Moise alvițarul. Tava încărcată cu dulciuri, agățată pe după gâtul negustorului cu o curea solidă și sprijinită apoi pe burtă, ca omul să-și poată manevra cu ușurință bunătățile, făcea cu ochiul mai cu seamă băieților din clasele mici. Vânzătorul nu trebuia să-și laude marfa. Era de cea mai bună calitate, cu alune, cu nucă și cu susan, și toată puștimea știa asta. În ciuda faptului că o alviță costa o nimica toată, existau copii care nu-și permiteau să cumpere desertul acela apetisant. Erau prea săraci. Chiar dacă Moise dădea și pe datorie, nu îndrăzneau să-și pună la cheltuială părinții. Rămâneau să se uite cu jind la zahărul caramelizat și să saliveze. Pe negustor nu-l lăsa inima să vadă cum un copil înghite în sec în fața bunătăților lui. Atunci când clopotul din capul scărilor anunța sfârșitul recreației și toată lumea se grăbea să ajungă în clasă, oferea puținul ce mai rămăsese nevândut pe tavă celor pe care îi știa fără bani, zâmbindu-le sfios și îmbiindu-i cu neașteptată

delicatețe:

- Ia de la Moise, domnu student, că doar nu-i un capăt de țară.

Toți școlarii, chiar și țâncii dintr-a-ntâia, erau pentru el „domnu student”.

Elevii din clasele superioare nu dădeau năvală la alvițele lui Moise. Ei aveau alte preocupări în recreația mare: se grăbeau să ocupe cabinele closetului din curte, ca să-și fumeze în tihnă țigările. Fumul ieșea în valuri de acolo, însă pedagogii și profesorii se prefăceau că nu văd. Botezatu nu fuma. El era primul care se înființa la taraba ambulantă a lui Moise și începea să înfulece alviță după alviță, de parcă n-ar fi pus nimic în gură de zile întregi. Ispititoarele cristale topite, subtilele arome colorate i se rostogoleau în prăpastia pântecelui precum dumaticatul de mămăligă. Când se sătura, plătea fără să numere alvițele înghițite, fără să-și numere banii din buzunar. De unde avea sărăntocul atâta bănet? Din hoție, și-au zis păgubașii care rămăseseră dezbrăcați în plină iarnă.

Botezatu era campion pe toate școlile din județ la alergările de fond. Se antrena, cu aprobarea domnului Pătrunjel, profesorul de educație fizică, pe terasamentul căii ferate, luându-se la întrecere cu trenurile ce plecau din gară, urmărindu-le kilometri întregi; atunci când locomotivele luau viteză, încerca să le ajungă din urmă, dacă nu chiar să le depășească. Judecarea acestui atlet a avut loc seara, în repetitorul mare, în prezența tuturor internilor. Câțiva vlăjgani l-au întins cu burta pe catedră, ținându-l strâns de mâini și de picioare, iar alții, urmând exemplul însuflețitor al domnului elev Fănel Ailoaiei, i-au tras jos pantalonii și au prins să-l bată sănătos cu curelele, cum se bat sacii de popușoi cu ciomagul, ca să sară grăunțele de pe știuleți. Proveniți de la țară, se pricepeau la muncile agricole.

- Zi, hoțule, ce-ai furat? voiau să afle judecătorii.

Catedra se cutremura, postamentul ei scârțâia, curelele vâjâiau în aer, hoțul urla de durere, dar nu recunoștea nimic. În mintea lui Costică Aiacoboaiei, care urmărea scena cuprins de oroare, urletele lui Botezatu începuseră să semene cu șuieratul locomotivelor cu care campionul obișnuia să se ia la întrecere. Peste cei mici se lăsase o tăcere înfricoșată. Nu toți păreau înfricoșați totuși. Zgonea, un țânc care molfăia vorbele de parcă ar

fi avut prune în gură, se învârtea în jurul catedrei și țipa excitat:

- Dați-i la boașe, domn elev, la boașe, altfel nu recunoaște nimic!

Loviturile curgeau în cadență, hoțul răcnea, înjura, horcăia, însă nu mărturisea nici o hoție. Zgonea își rostogolea prunele din gură într-un crescendo pițigăiat:

- La boașe! La boașe!

În cursul superior al liceului, Costică Aiacoboaiei a ajuns să fie ales secretar al organizației UTM pe școală, cât s-a putut de repede. Învățase statutul pe dinafară, se abonase la ziarul „Scânteia tineretului”, manevra cu ușurință lozincile epocii, lua cuvântul la toate ședințele, îi critica pe codași, îi ura pe imperialiști, într-un cuvânt, cu o formulă dragă activiștilor, se implica. Obținuse premiul întâi, în cadrul unui concurs literar organizat în cinstea zilei de naștere a tovarășului Stalin, cu o scrisoare în care îi jura generalisimului că e gata să-și dea viața pentru el, drept pentru care își dobândise faima, printre fetele de la Școala Normală, de geniu scriitoricesc al liceului de băieți. În plus, în ciuda faptului că scrisoarea nu ajunsese pe biroul de la Kremlin al lui Iosif Vissarionovici, ea îi atrăsese o apreciere sporită din partea tovarășilor de la partid. Stimulat de succesul literar obținut, Costică Aiacoboaiei începuse să dea și autografe. Avea în valiză o mulțime de exemplare din „Marxismul și problemele lingvisticii” de I. V. Stalin, pe care le găsisese la țară, în casa părinților săi. Aceștia le achiziționaseră de la cooperativa satului, căreia i se zicea cumparativă, împreună cu sarea, cu chibriturile, cu petrolul lampant necesare în gospodărie. Dacă cereau un litru de gaz, vânzătorul îi obliga să cumpere și un Stalin și problemele lingvisticii. Dacă voiau doi litri, aveau parte de doi stalini. Cum la fel se întâmpla cu kilogramul de sare și cu duzina de chibrituri, teancurile de broșuri cu opera părintelui omenirii crescuseră în timp și amenințau să depășească în înălțime lada de zestre a fetelor. Pe aceste broșuri își punea acum semnătura Costică Aiacoboaiei. Le oferea scriind, pe prima pagină sau chiar pe copertă, „Salutări de la Costică”, în cazul băieților, și „Sărutări de la Costică”, atunci când le dădea fetelor. Uneori, emoția îl făcea să încurce formula: le saluta pe fete și îi săruta pe băieți.

La recomandarea județenei de tineret, Costică Aiacoboaiei a fost pus în situația de a organiza o ședință de demascare a profesorului de geografie și de științe naturale, cunoscut drept Elefantul, pe care îl admirau nu doar elevii, ci întregul oraș. Profesorul avea un nas mare, impunător, capabil să evoce trompa unui pachiderm, însă porecla nu i se trăgea de la acel detaliu anatomic. Ea se trăgea de la felul în care se adresa leneșilor:

- Iar n-ai învățat lecția, elefantule! se auzea de la catedră.

Practica două categorii de pedeapsă.

- Spune repede, elefantule! Ce vrei? Nota 4 sau urechială?

Aproape toți elefanții voiau urecheală. Profesorul se ridica de pe scaunul catedrei, cobora printre bănci, îl apuca pe voluntar de ureche și-l plimba așa prin fața clasei. Clasa râdea, râdea și pedepsitul, cam strâmbându-se de durere. Până și elevii mari, intrați în bărbăție și care, atunci când chiuleau de la școală, se grăbeau să ajungă la curvele din mahalaua târgului, se lăsau urecheați. Cel care opta totuși pentru notă avea parte de o profeție:

- Ai să treci clasa când or zbura bivoli peste liceu, elefantule!

Orele lui erau povești minunate, în nota fantasticului. Descria munți și ape, plante și animale, locuri și peisaje care provocau imaginația elevilor. Parcursese sute de kilometri prin deșerturile americane pentru a prinde momentul de înflorire a unui cactus care își deschidea florile o dată la nu știu câți ani; evoca arhitectura de stâncă a canioanelor fluviului Colorado, care îi lămurea lui, călătorului, noțiunea de sublim: amestec de spaimă și adorație; descria plantele carnivore care prind între fălcile lor tot soiul de insecte, ba chiar animale și păsări, le mestecă, le înecă, le dizolvă, le devorează cu o cruzime ce nu-i cu nimic mai prejos decât cruzimea omului.

- Armonia naturii e o himeră, zicea. Legea ei e războiul.

În serile luminoase îi aduna pe băieții interesați de astronomie și, cu ajutorul unei lunete pe care o aducea de acasă, le cerea ca, arătându-le și descriindu-le planetele și constelațiile, să înțeleagă mișcările lor.

- Ce vedem noi pe cer se întâmplă și în lumea microscopului. Exact la fel. Poate chiar mai dramatic, adăuga Elefantul.

Omul acesta pasionat și cultivat, pe care conducerea școlii îl ruga să suplinească orele de matematică sau

de latină, când lipseau titularii, păcătuise totuși prin faptul că, înainte de izbucnirea războiului, publicase câteva articole în apărarea Basarabiei răpite de ruși și împotriva lăcomiei muscalilor. În plus, nu se sfia să ia peste picior ineptiile propagandistice din broșurile trimise de Ministerul Învățământului pentru a înlocui manualele vechi, burghezo-moșierești, reacționare. Se distra pe seama lui Miciurin, savantul sovietic care ar fi izbutit să încrucișeze căpșunul cu palmierul, dacă ar mai fi trăit o sută de ani, zicea el.

- Știți cum a murit? Întreba. A căzut dintr-un căpșun.

Râdea de Olga Lepeșinskaia, protejata lui Lenin, inventatoarea generației spontanee și dușmanca de moarte a geneticii, după cum se indigna de pseudoștiința lui Lîsenko, agronomul stalinist care contribuise din plin la încătușarea și împușcarea oamenilor de știință autentici. Dintre toți impostorii, asta îi era cel mai antipatic. Costică Aiacoboaiei a organizat ședința cu strângere de inimă. Era prima oară când se îndoia de justetea liniei fixate de tovarăși. Dogmatismul și intoleranța lui ideologică primeau o lovitură puternică. A organizat ședința de demascare a Elefantului, dar nu a trebuit să se străduiască prea tare. I-au sărit în ajutor doi voluntari: Zgonea și Victor-Viorel Capră.

- Tovarășul profesor preamărește America, și-a început discursul Zgonea.

Era același Zgonea, cel cu „Dați-i la boașe, domn elev”. Mucosul de altădată se preschimbase într-un flăcău voinic, cu uitătură fixă, mereu încruntat. Nu renunțase la prunele din gură, iar vorbele i se rostogoleau cu poticneli agresive. În măsura în care crescuse și se copsese băiatul, în aceeași măsură crescuseră și se copseseră și prunele. Abia dacă încăpeau între fălci. Asediau obraji, se izbeau de dinți, cu sâmburii gata, gata să alunece printre buze și să stâlcească vocalele și consoanele emise de orator. Avea pielea catifelată, doar pe dinăuntru se simțea că e bubos. Pentru că tatăl lui era clopotar la o biserică înălțată de Ștefan cel Mare, se credea el însuși un Ștefan cel Mare al socialismului. Identificarea cu domnul Moldovei făcuse din el un războinic. Se pusese în fruntea unei oaste de utemiști, responsabili cu buna purtare a tineretului și care, înarmați cu foarfeci și mașină de tuns, băntuiau pe străzile orașului, îi tundeau pe băieții cu părul prea lung și despicau fustele prea strâmte ale fetelor. Luptau împotriva cosmopolitismului. Având ca simbol al feminității broboada babelor de la țară, Zgonea găurea

fără milă pălăriile fetelor, colorate, fanteziste, regretabile zdrențe ale regimului burghez.

- Un lucru grav, își încheie oratorul discursul, e că în timpul lecțiilor tovarășul profesor se eschivează de la orice referință la clasicii marxism-leninismului.

- Deviația, ar putea fi vorba de deviația de dreapta, se auzi glasul unui membru al cercului de limbă rusă. Ce părere au tovarășii?

Zgonea se prefăcu a nu-l auzi. Turuise vreo jumătate de oră în limbajul gazetelor de perete și obosise tot trecându-și prunele dintr-o parte într-alta a gurii. Îi preluă ideea Victor-Viorel Capră:

- E grav că îi ignoră pe clasici, dar și mai grav e faptul că niciodată nu citează din opera de inestimabilă valoare a tovarășului Stalin...

Cel ce îi reproșa Elefantului absența citatelor din opera de inestimabilă valoare a tovarășului Stalin avea înfățișarea unui nobil mongol tânăr și degenerat, cu fața lățită de un zâmbet tâmp, sub care se ghiceau apucături de tâlhar izgonit din tribul natal. Elevul Victor-Viorel Capră, un incontinent cititor de literatură sovietică, fusese un timp ajutorul voluntar al lui Faliboga, bibliotecarul liceului, și împrumutase de la acela gustul pentru ordinea maniacală: făcea urât dacă vreun coleg îi deplasa din greșeală creionul din dreapta băncii în stânga ei. Citea tot ce găsea tipărit la editura „Cartea Rusă” și prezenta la orele de limbă română cele mai lungi și mai deștepte compuneri din clasă. Erau transcrieri ale prefețelor cărților ce-i treceau prin mână, pe care și le însușea fără să clipească. Se dovedea neîntrecut în hoția intelectuală. Doar greșelile de gramatică îi aparțineau. Domnișoara Năstase, profesoara de română, știa că fură munca altora, însă se prefăcea că nu își dă seama și îl recompensa întotdeauna cu nota maximă; plagiatul era răsplătit regește. Ca și alți profesori, se temea de el, pentru că își câștigase în mod cinstit renumele de informator al Securității. Turna și la conducerea școlii. Se împrietenea cu câte unul, numai pentru a-i afla secretele și a-l reclama apoi fie pedagogului, fie dirigintelui clasei.

- De ce m-ai pârât pedagogului, mă? se apropia de el, amenințător, victima delațiunii.

- Legionarule! Fascistule! se apăra inspirat, profund adecvat epocii, pușlamaua.

Fugea și cerea protecție unuia mai puternic, pe care nu întârzia totuși să-l toarne dirigintelui cu prima

ocazie.

Ședința acestor staliniști în devenire, caraghioși și periculoși, a rămas, până la urmă, fără consecințe. Costică Aiacoboaiei a înaintat procesul-verbal de înfierare, în care se propunea excluderea profesorului din învățământ, atât județenei de tineret, cât și directorului liceului, însă complotul nu a ajuns niciodată la urechile Elefantului: nu i-a fost dat să cunoască lipsa de rușine a iubiților săi elevi. A murit înainte de a afla mișelia lor și a fost înmormântat cu participarea întregului oraș. În cortegiul care l-a condus către cimitir s-au aflat, în primele rânduri, îndurerați, cu brațele pline de flori, și oratorii care îi pregătiseră un alt fel de dispariție.

Studentia lui Costică Aiacoboaiei s-a încheiat cât se poate de rău: s-a pomenit exmatriculat din facultate, de la Institutul de Teatru, în urma unei glume. O glumă proastă, foarte proastă, admitea el. La întoarcerea din vacanță, un coleg care lucrase peste vară la o herghelie de cai adusese niște cantaridă, o substanță cu proprietăți afrodisiace, folosită pe atunci la stimularea armăsarilor sau a iepelor în perioada monteii. O adusese, dar nu se hotărâra cum și la ce să o întrebuințeze. În orice caz, nu-i cunoștea efectul asupra omului.

- Hai să o încercăm pe Aristotel, propusese Costică Aiacoboaiei. Să vedem dacă nechează.

Aristotel avea aproape doi metri, privea lumea de la înălțime și scutura veșnic din cap, de parcă l-ar fi atacat roiuri de muște. Chiar semăna cu un cal. Când se emoționa, fornăia pe niște nări largi, fremătătoare, în care puteai să-ți vâri nu degetul, ci pumnul. Și se emoționa mai tot timpul în fața fetelor, mai ales în fața Rădiței, o colegă blondă, scundă, curioasă și vioaie ca o veveriță, căreia i se părea amuzantă fornăiala uriașului.

- O iubesc, bă, se confesa el. Dacă m-ar iubi și ea, aș ține-o ca-n palmă.

Își desfăcea labele imense, veritabile lopeți, iar băieților le venea ușor să și-o imagineze pe delicata veveriță topăind fericită pe lopețile acelea, ascultând fermecată fornăiala foselor nazale gigantești. Aristotel era mereu flămând. La dimensiunile lui, mâncarea de la cantina studențească nu-i ajungea. Târa după el, în permanență, un rucsac plin cu coji de pâine adunate de pe mesele cantinei, pe care le mesteca până și în orele de curs. Pe flămânzeala asta urieșească și-au construit cei doi, Costică Aiacoboaiei și colegul, experiența cu nechezatul lui

Aristotel. Au șterpelit din geanta unei fete un sandvici cu icre, au presărat pe el praf de cantaridă și i l-au oferit famelicului în recreația mare.

- Bă, voi vreți să mă otrăviți, s-a arătat neîncrezător uriașul.

Nu i se întâmpla prea des să aibă parte de asemenea bunătăți. Avea instincte sănătoase, de sălbăticiune la pândă, și ezita. În clipa în care a dat să muște totuși din delicatesa aceea, a apărut Rădița.

- Icre de știucă! a exclamat ea.

Aristotel a furnizat pe găurile de deasupra gurii și i-a oferit bucuros darul primit de la colegii săi. În timp ce el scutura din cap și își imagina cum ar fi fost să o țină în palmă, fata a înghițit rapid otrava apetisantă. Mașina Salvării, care a luat-o pe Rădița, a fost chemată chiar în timpul orelor de curs. Cei doi curioși de nechezatul lui Aristotel și-au petrecut după-amiaza și noaptea următoare la poarta spitalului, înfricoșați, dar neîndrăznind să-și mărturisească amestecul în necazul acela. Abia dimineța, când au aflat că bolnava are un blocaj renal sever, căruia nimeni nu-i înțelegea cauzele și din pricina căruia s-ar fi putut să moară, au povestit medicului de gardă ce făcuseră. Când, peste câteva săptămâni, Rădița a revenit la facultate, Costică Aiacoboaiei nu mai era student: fusese exmatriculat de urgență, împreună cu proprietarul cantaridei, dar și cu inocentul Aristotel; nimeni nu credea în nevinovăția namilei.

După studenția ratată, Costică Aiacoboaiei a prins gustul boemei. Locuia în continuare la căminul studențesc, adăpostit de foștii colegi într-un dormitor comun, cu vreo douăzeci de paturi, și mânca la cantină, la supliment, adică la rămășițele celorlalți, protejat de o bucătăreasă miloasă, îndrăgostită de el. Era un bărbat frumos. O coamă leonină, blondă, crescută sălbatic, împodobind un cap de statuie grecească, atrăgea toate privirile. Oriunde s-ar fi aflat, se pomenea sub asediul armatelor de admiratoare. Iubirile lui aveau totuși viață scurtă. Era prea egoist pentru legături statornice. Își petrecea mare parte din timp la biblioteca publică: vara, pentru că în sălile acelea spațioase era răcoare, iarna, pentru că acolo era cald. Participa și la cursuri, ba și la seminare, pierzându-se în mulțimea foștilor colegi. Nimeni nu îl întreba ce caută acolo. În perioada aceea Costică Aiacoboaiei umbla aproape dezbrăcat. Nici măcar cămașă nu avea. Își făcuse rost din talcioc, târgul de vechituri

În care burghezo-moșierimea sărăcită își vindea rămășițele averilor de altădată, de câteva gulere de celuloid, albe, detașabile, pe care le fixa sub un balonzaid negru, încheiat la toți nasturii, de care nu se despărțea niciodată. Pentru ca falsul cămășii să fie perfect, își ascundea gâtul gol sub lavalieră și își prindea sub mânecile balonului manșete de mătase, cu butoni aurii. Odată, la un seminar de limbă franceză, asistenta, o domnișoară căreia prezența insolită a studentului frumos și cu lavalieră îi confiscase atenția, i-a cerut să-și dezbrace balonzaidul:

- Presupun că nu plouă, l-a ironizat ea, în limba franceză.
- Presupun că plouă, a venit insolent răspunsul, pe românește.

Cum asistenta s-a apropiat de banca lui și insista ca studentul să-și scoată haina de ploaie, Costică Aiacoboaiei și-a deschiat balonul, a dat la o parte lavaliera și, spre uimirea, dar și spre încântarea domnișoarei, și-a expus goliciunea unui trup de bărbat sănătos și athletic. După întâmplarea din seminar, Costică Aiacoboaiei a locuit câteva săptămâni în apartamentul franțuzoaicei, unde îl dusesese aceasta pentru a-l îmbrăca pe dezbrăcat cu hainele unui frate. I-a fost ușor să renunțe la gulerul de celuloid și la manșetele false, însă de pantofii-papuc scâlțiați, cu care se încălța fără să trebuiască să se aplece, nu se lăsase depozitat. Binefăcătoarea îi adusese o pereche de pantofi din piele neagră, pe care îi refuzase cu o explicație lipsită de echivoc:

- Au șireturi, iar mie nu-mi place să-mi pierd vremea legându-mă la șireturi.

Într-o seară, și-a făcut apariția în camera de cămin studențesc, în costum de stofă în dungi, care îi venea ca turnat, declamând:

- ...ca indianul cel nătâng, ce-a aruncat o perlă mai de preț decât tot tribul în care se născuse...

Era pasionat de Shakespeare, visa să joace cândva rolul lui Othello și se folosea de tirada acestuia, într-o traducere aproximativă, ori de câte ori se despărțea de o femeie; nimeni nu își dădea seama dacă o părăsise ori dacă fusese părăsit. Costică Aiacoboaiei nu știa boabă de engleză, însă, la bibliotecă, cerea să i se aducă numai cărți în limba engleză, la care se uita ca mîța în calendar. Asemenea pisicilor, avea capacitatea să doarmă cu pleoapele întredeschise. Era snob și farseur. Putea să stea ceasuri întregi cu ochii pe un text din care nu pricepea nimic, dând pagină după pagină, concentrat, cu aerul că tocmai le asimilase pe toate. Studia. Fetele îi urmăreau

activitatea cu nedesmințită admirație. Înceau să-și treacă privirea peste umărul lui, să vadă ce cercetează atât de adânc, să-l provoace. Într-o zi, o elevă îndrăgostită până peste urechi de savantul acela tânăr și frumos se apropie de pupitrul lui și, luându-și inima în dinți, îl întrebă cu voce pierdută:

- Ce citiți acolo, domnule Aiacoboaiei?

Domnul Aiacoboaiei habar nu avea ce citește. Își desprinse cu dificultate privirea din foile unui cărțoi tipărit într-o limbă necunoscută, își îndreptă spinarea și, întorcându-și chipul de medalie către ființa care îndrăznea să îl tulbure, răspunse:

- Altceva, domnișoară. Altceva citesc.

O lămurea pe jună, dar, mai cu seamă, se lămurea pe sine.

Trăia din expediente. Uneori câștiga un ban la Institutul de Arte Plastice, pozând gol în fața studenților, care îi cereau să stea nemișcat în poziții estetice, până la amorțeală, învățând astfel, pe seama suferinței și umilinței lui Costică Aiacoboaiei, desenul anatomic și secretele corpului omenesc. Era, printre altele, modelul preferat al unei sculptorițe bătrâne, care, după primele ședințe de sculptură, nu-l mai primea în atelier, ci de-a dreptul în pat. O vreme îl sechestră de tot, nepermițându-i să mai iasă din casă. Cum opera la care lucra bătrâna nu avea șanse să se termine vreodată, modelul dădu bir cu fugiții și se înfățișă, pentru a nu se știe a câta oară, în dormitorul comun de la căminul studentesc. Era seara târziu când băieții îi auziră glasul:

- ...ca indianul cel nătâng, ce-a aruncat o perlă mai de preț decât tot tribul în care se născuse...

Făcea și figurație la teatru. Mergea la repetiții, își petrecea serile prin cabinele unor actrițe, pentru ca după spectacole să-i însoțească pe artiști la interminabile chefuri. Acum figurantul devenea actor principal. Era locvace, povestea întâmplări năstrușnice, avea farmec, iar atunci când depășea o anumită cantitate de băutură amuțea asemenea unei statui. Își întrerupea tăcerea doar pentru a cere să se facă liniște, ca să poată recita adunării de cheflii un distih construit și perfecționat de el însuși în multe nopți de petreceri:

Dar ce-mi pasă de aceste,
Dacă Troia nu mai este!

Știa că poezia mare e poezia mică, întoarsă, pe cât posibil, în exclamație pură.

Admirația față de antichitate și-o arăta și altfel. Străduindu-se să iasă din starea de statuie, întrerupea orice conversație, fie ea academică, fie frivolă, despre lumea contemporană și răcnea:

- La greci, domnilor! Înapoi la greci! Totul începe și se termină cu grecii.

Într-o zi și-a văzut visul cu ochii: primise, în sfârșit, cel dintâi rol al său pe scena unui teatru adevărat. Costică Aiacoboaiei s-a prezentat la căminul studentesc cu buzunarul plin de bilete gratuite, pe care le-a dăruit, cu delicatețea cuvenită, tuturor colegilor de dormitor. Fiind vorba despre o piesă de propagandă sovietică, la care oricum nu prea veneau spectatori, debutantului, care nu avea para chioară, îi fusese ușor să pună mâna pe mai toate biletele de favoare oferite de administrație. Premiera spectacolului a avut loc într-o duminică, iar sala s-a umplut cu prietenii și cunoscuții noii vedete. Primele scaune erau în întregime ocupate de un grup de domnișoare cu obraji îmbujorați de emoție. Costică Aiacoboaiei a apărut din culise, la finalul piesei, în uniformă de marinăr țarist, frumos și însemnat pe frunte cu bandaje însângerate, a înaintat către mijlocul scenei, și-a făcut loc printre ceilalți interpreți, s-a lipit de rampă și, privindu-și fix spectatorii, a urlat din toți bojocii:

- Ura! Trăiască revoluția! Uraaa!!!

Peste urletul marinărului s-a lăsat cortina și un interminabil ropot de aplauze.

Noaptea, la întoarcerea de la teatru, în dormitorul căminului studentesc, Costică Aiacoboaiei a dorit să afle ecourile stârnite de performanța sa actoricească. Se adresa fiecăruia în parte:

- Ia zi, cum ți s-a părut interpretarea?

- Excepțională, magistrală! venea răspunsul batjocoritor.

- Ei, n-o fi fost chiar așa, protesta el măgulit.

Atunci când colegii din promoția lui au absolvit institutul și s-au răspândit pe la teatrele din țară, Costică Aiacoboaiei s-a văzut obligat să părăsească și el căminul studentesc, unde fusese atât de bine primit ani în șir. O vreme a locuit nu se știe prin ce ascunzișuri, apoi s-a căsătorit. Nu cu acte la primărie, nu cu aprobare de la miliție,

ci cu sentimente. Își iubea nevasta, nevasta îl iubea și ea, însă marea iubire o obținea din partea soacrei. Locuiau într-o mahala a orașului, într-o casă cu curte, și dimineața, când ginerele ieșea afară, gol până la brâu, ca să se spele cu apa rece de la cișmea - una dintre plăcerile moștenite din copilăria petrecută la internat -, apărea lângă el și coana mare, înarmată cu un ibric și cu o oală cu apă caldă, din care se repezea să-i toarne pe umeri și pe brațe.

- Să nu răcești, Costicuță, se îngrijora ea.

- Nu, te rog, nu-mi place, se opunea el.

Fără să-i ia în seamă protestele, izbutea să-și deșerte oala cu apă.

Noaptea, când făcea dragoste cu nevasta, simțea cum ușa dormitorului se deschide încet, auzea pași înăbușiți apropiindu-se de patul conjugal și se pomenea cu soacra încercând să-i acopere spinarea cu plapuma.

- Ai grijă, Costăchel, ai putea să răcești, șoptea ea.

În zilele în care se pregătea să iasă în oraș, cea care îl supraveghea cum se îmbracă era tot soacra. Se ținea după el cu o pălărie în mână, amintire de la răposatul ei soț, și, în ciuda faptului că ginerele detesta pălăriile, insista să-l vadă cu ea pe cap:

- Te ferește de răceli, Costele.

Diminutivele curgeau din gura ei ca dintr-o țeavă de apă fisurată, exact cu insistența cu care nevasta îl dezmierda zicându-i Costi și îi scria noul nume, tot un diminutiv, cu y la coadă. În afecțiunea lor, ambele femei ignorau că și Costică era nume de alint. Dragostea soacrei nu părea să cunoască limite. Dacă ginerele avea nevoie de un pahar, de solniță, de zaharniță, de orice obiect trebuincios la masă, Costică Aiacoboaiei găsea paharul, solnița, zaharnița nu la locul lor obișnuit, ci în mâna soacrei, întinsă îndatoritoare către el; îi ghicea gândul, înainte ca gândul să devină faptă. Prin intervenția miraculoasă a soacrei, pe farfuria ginerelei poposeau fripturicile cele mai rumenite, fructișoarele cele mai arătoase, prăjiturilele cele mai dulci. Dacă ginerelei i se întâmpla să-i scape din mână ceva, acel ceva nu mai atingea pământul; el era prins din zbor de mâna expertă a soacrei. Mama soacră era ubicuă. Ființa ei se insinua prin ziduri, prin pereții camerelor, prezența ei ascunsă

facându-se simțită în mobile, în oglinzi, în pendula atârnată în hol. Chiar atunci când se afla în baie, Costică Aiacoboaiei îi simțea răsuflarea fierbinte pătrunzând prin canaturile ușii; până și ploaia ce se revărsa din stropitoarea dușului îi împrumuta parfumul. Soacra cea iubitoare avea ochi de vultur. Vedea peste tot scame: scame pe haine, scame pe așternuturi, scame pe covor, pe scaun, pe masă, chiar pe tavan. Stătea lipită de ginere, pândind presupusa invazie a scamelor. Îl urmărea, umbră vorbitoare, ca să-i culeagă la timp de pe guler încă o scamă invizibilă, care amenința să se năpustească asupra iubitului ei generică. A venit un moment în care îndelung răbdătorul Costy Costel Costicuță Costăchel s-a revoltat. Pentru prima și ultima oară, și-a repezit soacra:

- Madam, o apostrofă el teatral și cabotin. Eu sunt scamofil, nu scamofob. Ai priceput? Scutește-mă!

În aceeași zi a plecat din casa cu cișmea și soacră și nu s-a mai întors niciodată acolo. S-a instalat în locuința lui Martin, un prieten de beții, care trăia singur într-un apartament încăpător, primit de la gospodăria de partid, în plin centrul orașului. Martin își făcuse studiile superioare în Uniunea Sovietică, la Leningrad, și se întorsese în țară căptușit cu o nevastă rusoaică. În aprilie 1964, după așa-numita declarație de independență a lui Gheorghiu-Dej, a trebuit să aleagă între slujba bună și nevasta rea: în concepția recent îmbunătățită a partidului, toate rusoaicele erau spioane. A optat pentru slujbă, iar nevasta i s-a pierdut fără urme în vasta patrie a comunismului victorios. Asemenea lui, mulți uresesiști, kremlinofili și kremlinologi, plasați în posturi de conducere bine retribuite, s-au dovedit mai devotați slujbelor patriotice decât soțiilor internaționaliste. Martin se ocupa de pictura românească, în calitate de redactor la editura Meridiane, și se prezenta ca fiind critic de artă, în ciuda faptului că nu publicase nimic în domeniu. Intra în sălile de expoziții, trecea vijelios prin fața tablourilor expuse, se oprea în dreptul câte unuia și dădea sentințe acide, în stare să-i îngrozească pe artiști:

- Pictorul ăsta nu deosebește întunericul de lumină!

Sau:

- N-are desen, n-are perspectivă! De ce n-o fi renunțând și la culori?

Era o gazdă excelentă. În casa lui, oricine ar fi intrat găsea o primire caldă și un pahar rece de votcă rusească

Stolicinaia ori Krepkaia, ținută la gheață; în privința alcoolismului, prietenia româno-sovietică nu cunoștea poticneli. În jurul paharului plin, ce se transforma rapid în nenumărate sticle goale, se adunau câțiva poeți, câțiva actori, vreo doi pictori și o mulțime de femei tinere, candidate și ele la nemurire artistică. În lumea asta a nimerit Costică Aiacoboaiei și se simțea în ea ca peștele în apă. Și tot ca peștele în apă se simțea și noua lui prietenă, Maria, care își petrecea adesea serile, căscând gura la conversațiile dezordonate, spumoase, nebune ale oaspeților lui Martin. Se cunoscuseră pe stradă. Inițiativa îi aparținuse lui Costică Aiacoboaiei, ceea ce rareori i se întâmpla, întrucât, în relațiile cu sexul frumos, el era victimă, nu agresor. Se apropiase de ea, își scuturase coama leonină, o privise fix (m-a hipnotizat, avea să povestească ea, a fost ca un orgasm) și o întrebuse, cu glasul lui studiat, de actor ratat:

- Domnișoară, nu știți cumva unde stă Costică Aiacoboaiei?

Maria a aflat chiar în ziua aceea unde stătea Costică Aiacoboaiei.

Într-o iarnă, trecuse de miezul nopții când cei doi iubiți ajunseră în fața locuinței Mariei. Veniseră pe jos de la o bețivăneală prelungită în apartamentul lui Martin, înghețaseră de frig și, la insistențele ei, au intrat să se încălzească. Era prima oară de când se cunoșteau că-l invita la ea acasă. Maria trăia într-o vilă de protocol, doar cu tatăl ei, militar, general de manutanță, bărbat văduv și abstinent, căruia îi plăcea să se iluzioneze că și fiica își păstrează fecioria. La rândul ei, nici fiicei nu-i plăcea să-i destrame iluziile. Încă din adolescență, ori de câte ori întârzia, inventa justificări de tot soiul, cele mai multe de ordin intelectual: bibliotecă, film, expoziții, concerte, niciodată întâlniri cu băieții. Ca de obicei, babacul o aștepta treaz, instalat în fotoliu, cu o revistă în mână. După prezentările protocolare, tatăl a dorit să afle motivul unei întârzieri atât de mari.

- Am văzut un film nou, minți Maria.

- Ce film?

- Dacii, îl lămurii Costică Aiacoboaiei. Două serii.

- Și cum e filmul?

Oaspetele văzuse cândva filmul, care nu era deloc nou, și se apucă să-l comenteze. Era o făcătură lungă,

interminabil de lungă, cu o mulțime de figuranți, daci și romani cu mutre de valahi crunți ori speriați, desfășurată pe spații largi, într-un vălmășag inestetic, specific începutului de cinematograf european, în pofida faptului că aparținea unui regizor național-comunist al Epocii de Aur. Explicația întârzierii părea plauzibilă. Doar mirosul de votcă, exalat de cei doi, părea suspect. Stimulat de alcoolul înghițit cu puțin timp în urmă, ca și de atmosfera de cămin idilic, dar și pentru a-și întări, parcă, demonstrația de cronicar cinematografic avizat, Costică Aiacoboaiei se apropie de generalul de manutanță, îl prinse de o ureche și zise:

- Ia să vedem noi dacă dumneavoastră sunteți dac sau roman.

În vreme ce îi tot sucea capul, ca să vadă dacă lobul urechii e lipit de pielea obrazului, ca la daci, sau desprins și rotunjit, ca la romani, gazda se înroși la față și prinse să transpire. Tatăl Mariei era un ins amabil, politicos, tolerant, bine-crescut, însă nu a mai răbdat. Brusc, toate acele însușiri se împletiră, ca în alcătuirea unui arapnic cu șapte vițe de mătase, într-o nestăpânită, pedepsitoare revoltă: se ridică din fotoliu, îl apucă, la rândul său, pe intrus de ureche și, târându-l spre ușă, ca pe un școlar obraznic, îi făcu vânt dincolo de prag. Își luă revista pe care o citea la venirea celor doi și, retrăgându-se în camera sa, răbufni:

- Să nu-l mai văd în casa asta!

Generalul de manutanță nu era nici dac, nici roman, el era, cum bine știa și iubitul Mariei, evreu.

La următorul chiolhan din casa lui Martin, cineva lansă în discuție subiectul nebulos al stârpirii viței de vie de către dacul Deceneu. O ploaie de invective se abătu asupra preotului lui Zamolxe, profet și sfătuitor nefericit al regelui Burebista. Niciunul dintre cei prezenți nu putea să îi ierte indecenta, dezgustătoarea faptă de a fi interzis vinul. Se chinuiau totuși să găsească o explicație logică a acelei grozăvii, care provocase, după opinia tuturor băutorilor de votcă adunați acolo, dispariția istorică a regatului dac. Singurul care știa ce se întâmplase cu două mii de ani în urmă se dovedi a fi Costică Aiacoboaiei. Nevindecă încă de sentimentul de umilire trăit în urma tratamentului ce-i fusese aplicat de mâniosul Iahve de la manutanță, se ridică în picioare, bătu cu pumnul în masă, ca să se facă liniște, și, încercându-și cu dificultate, cum se încarcă o baterie uzată, vechiul glas de scenă, decretă:

Deceneu

Era evreu!

Se lăsă la loc pe scaun, prăbușit în muțenie, ca într-o apă purificatoare. Iahve de la manutanță, răzbunătorul, îi bântuia până și euforiile bahice.

Tribul alcoolcilor a prosperat, prosperă și va prospera în veșnicie. Nimic nu îl poate abate din drum, nimic nu îl poate clinti din idealuri. Este indestructibil. Nici o calamitate naturală, nici o revoluție socială, nici o prăpastie a istoriei nu îl înspăimântă. Cutremure, uragane, inundații, incendii trec pe lângă el fără să îl atingă. Scăpat de convenții, lipsit de prejudecăți, disprețuitor de reguli, el are religia libertății. Vitalitatea lui e comparabilă doar cu vitalitatea celui alt trib liber, misteriosul, insondabilul trib al hoților. Aripile ale acestuia din urmă se desprind din când în când din trupul cel mare, se adaptează mediului, se vor asimilate, acceptă aparent morala comună, ajung la conducerea instituțiilor publice și a țării, devenind chiar prim-miniștri, însă miezul, esența, sufletul tribului rămân nealterate. Ei, bețivul și hoțul, sunt cei aleși, ei vor moșteni pământul. Ei vor cunoaște extazul, euforia, ei vor trăi în halucinație și în beatitudine. În România dictaturii proletariatului, bețivul și hoțul nu s-au lăsat corupți de istorie. Se prăbușea o lume, țărani își pierdeau pământul, orașenii rămâneau fără case, negustorii fără prăvălii, meseriașii fără ateliere, intelectualii erau izgoniți din biblioteci și înghesuiți în pușcării, studenții erau reeducați pentru a deveni turnători, preoții întorceau spatele credincioșilor, preamărindu-i în biserică pe conducătorii ateï, militarii aveau de ales între a fi robi sau asasini, numai bețivul și hoțul trăiau în deplină libertate: unul bea, celălalt fura. Era o formă subtilă de a lupta împotriva regimului opresiv. Rezistența anticomunistă prin cultură, oarecum bizară, a celor care secătuiau de bani fondurile Ministerului Culturii și ale diverselor uniuni de creație, își găsise un aliat în rezistența prin alcool și hoție. Triburile acestea două, invincibile și inalterabile, aveau chiar și o pasiune comună: vagabondajul. Hoțul vagabonda din casă în casă, bețivul din cârciumă în cârciumă. Deși sunt nemuritori, speranța lor de viață e mică. Ei ard, se consumă, sunt scânteie și vâlvătaie, trăind un incendiu continuu, care-i mistuie pasional. Bețivii mor de beție, hoții de hoție; bețivii mor de ciroză ori înecați cu propria vomă, hoții sfârșesc în crimă ori în cerșetorie.

Lui Costică Aiacoboaiei nu i-a fost dat să aleagă. El se născuse în tribul alcoolicilor și respecta cu sfințenie tradiția tatălui, pe aceea a bunicului și a străbunicului. Nu era responsabil de moștenirea părintească, după cum nici hoțul nu e vinovat de gena purtată în sânge. Dacă bețivului i se ia paharul din mână, el face rost de o sticlă; dacă i se ia sticla, găsește o damigeană; dacă i se ia și damigeana, nimerește negreșit butoiul. La fel se întâmplă cu hoțul. Îl primești în familie de la o vârstă fragedă, îl cununi la vremea căsătoriei, îi botezi copilul, îl ajuți să-și găsească o slujbă mai bună și locuință convenabilă, iar când pleci în călătorie, îi lași cheile casei și-l rogi să aibă grijă de ea. Când te întorci, constăți că ți-a golit casa de lucrurile prețioase și s-a făcut nevăzut. S-a făcut nevăzut cu lucrurile, dar și cu cheile, socotind el, suflet dostoievskian nepieritor, că îi vor mai fi de folos cândva, la un nou furtișag. Îl prinzi, îl ierți, ți se aruncă în genunchi, îți spală mâinile cu pupături, iar după ce iese pe ușă, observi că ai rămas fără inelul de pe deget și fără ceasul de la încheietură. Dacă vei face imprudența să-i ceri înapoi lucrurile șterpelite, te va urî de moarte. El nu știe ce este recunoștința, el nu cunoaște onoarea. Îndrăzneala hoțului nu are limite și atinge legenda. Se duce la preot să se spovedească, se bagă sub patrafir, își mărturisește păcatele, obține iertarea și pleacă fericit, cu crucea de pe pieptul confesorului, ajunsă, adevărată minune, în proprietatea sa. La drept vorbind, crucea aceea de argint sau de alamă aurită, stropită cu pietre false, e mai potrivită la gâtul cochetelor decât pe burta unui prelat. Cu atât mai potrivit e locul ei în buzunarul hoțului. Nu mai puțin înălțătoare e povestea lui Vasile Porojan din scrisoarea lui Alecsandri către Ion Ghica. După ani de vagabondaj, țiganul dezrobit se întoarce la vechiul stăpân, cu surtuc de nanchin și cu picioarele goale, dorind să moară unde s-a născut, zice el. Alecsandri e bucuros să-l primească, îl îmbracă, îi aranjează o leafă bună, îi pregătește o odaie deosebită, țiganul plânge, îi sărută mâinile cu recunoștință, se instalează boierește, ca peste două zile s-o șteargă hoțește, șterpelind și calul vătafului.

Inteligența lui Costică Aiacoboaiei și farmecul lui special făceau să fie bine primit în orice adunare de bețivi. În schimbul paharului plin, își oferea elocința scăpărătoare, replici trăsnite și o luminoasă, molipsitoare bună dispoziție. Un dar atât de acaparator ca darul beției era greu de întreținut totuși în absența unor venituri sigure. Așa cum nu-i plăcea să se aplece ca să-și lege șireturile la pantofi, activitate obositoare, tot astfel nu-i plăcea să

muncească. Până la urmă nu a avut încotro. Și-a găsit o slujbă oarecum pe placul său, la care nu trebuia să meargă zilnic și unde nu exista condică de prezență: publicist la o revistă pentru sate, „Albina”, parcă, în redacția căreia găseai mai mulți trântori decât albine lucrătoare. Era o publicație săptămânală, însă, din lipsă de fonduri și de interes, apărea când putea. Chiar de la început i s-a încredințat o treabă de care fugea toată lumea: articolul politic de pe prima pagină. Datorită acelui articol, care i-a scos în evidență marele talent gazetăresc, Costică Aiacoboaiei a devenit repede indispensabil redacției. Pentru a-l confecționa, nu își folosea mintea, ci mâna. Transcria propoziții, fraze, fragmente întregi din ziarul „Scânteia”, din cuvântările tovarășului Ceaușescu și din documentele de partid, le amesteca bine, punea de la el cuvintele de legătură, câteva superlative sforăitoare, și articolul era gata. Asamblarea prefabricatelor și lozincilor nu dura mai mult decât drumul de la redacție până acasă, cu popasurile necesare pe la cele două, trei cârciumi la teigheaua cărora se simțea obligat să se înfățișeze în fiecare zi. Costică Aiacoboaiei se lăuda că el a fost cel dintâi gazetar care l-a numit „geniul Carpaților” pe lumpenul șiret cocoțat în fruntea țării. Exagera. O asemenea găselniță lingușitoare nu avea un autor anume, nu putea să fie scârțâitul unui solist, ci armonia amplă, majestuoasă a unei orchestre, corul bubuitor, care să acopere toată țara, țâșnit din pieptul tuturor lichelelor, din aceeași nevoie supremă de elogiare a Supremului.

Costică Aiacoboaiei, jurnalistul atât de înzestrat, nu scria numai articole de fond. Din când în când, pleca în provincie, pentru reportaje înflăcărâte, avântate, însuflețite, despre viața nouă a patriei socialiste. Cei care îl ajutau să-și găsească subiectele și eroii, când se afla pe teren, erau partidul, sindicatul, miliția. De fiecare dată, documentarea se încheia cu un chef strașnic, la care era invitat de autoritățile locale. Și tot de fiecare dată, aducea din expedițiile acelea, pe lângă neplăcuta mahmureală, amintiri dintre cele mai frumoase. Odată, într-un mic oraș din câmpia olteană, a fost dus cu mașina, împreună cu câțiva oficiali, la o pescărie din afara localității, unde li se promisese un borș pescăresc de zile mari, stropit cu zaibărul specific zonei. Zaibăr au găsit, în cantități ce rivalizau cu apele lacului de alături, însă de borș nici pomeneală. Peștele fusese prins în cursul dimineții, cu năvoadele, și transportat la județ, județul urmând să-l repartizeze, în aceeași zi, potrivit planificării, unităților alimentare. Din zecile de kilograme prinse, pescăriei nu i se permisese să oprească nici măcar o coadă de pește.

Era și pescăria unitate alimentară, așa că își aștepta repartitia ce trebuia să sosească de la centru, din clipă în clipă. După mintea responsabililor, peștelui nu-i strica o plimbare la județ.

- Până vine peștele, să gustăm zăibărelul, propuse locotenentul de miliție ce însoțea grupul, în calitate de ghid.

- Chiar așa, tovarășu ziarist, întări paznicul pescăriei, care era și chelnerul, și bucătarul ei.

Omul purta o pereche de pantaloni crăpați la spate, pornind de sus, de la betelie, până jos, între picioare, și avea cea mai jengoasă cămașă din câte văzuse oaspetele. Asta nu-l împiedică să toarne vinul în pahare, cu mare dexteritate, după ce le șterse pe dinăuntru cu poala cămășii.

- Suntem la câmpie și se depune praful, explică el.

Zaibărul era bun, bun și lung, pe măsura așteptării. Repartitia de la centru nu se vedea.

- Cine știe cum or fi încurcat treburile proștii ăia, încercă o explicație milițianul. Mai bine pescuim noi. Ia adă, bre, undițele alea.

Își luară paharele cu ei și se instalară pe malul lacului, la umbra sălciilor, pe un covor verde de izma broaștei. Aruncau undițele, cu cocoloașe de mămăligă în cârlig, așteptau minute în șir, fără ca pluta să tremure măcar, o scoteau zvâcnit, sperând să agațe totuși ceva, la întâmplare. Cârligul scânteia în aer, însă peștele nu-și arăta solzii. Doar mămăliga dispărea în apă. În timpul acesta, paznicul alerga de la cabană la lac, de la lac la cabană, de la oaspete la oaspete, cu carafa plină de vin, expunându-și nerușinat pantalonii descuși în fund, ce se căscău și mai tare când omul grăbea pasul.

- Uite-l pe Firicel țiganul! exclamă deodată locotenentul de miliție.

La o oarecare depărtare de ei, mai către mijlocul apei, așezat pe o scândură fixată în cauciucul unei roți de tractor, Firicel prindea pește după pește. Arunca undița și scotea la lumină, unul după altul, de parcă ar fi lucrat la bandă rulantă, crapi leneși, lini aurii, carași nervoși, plătimi pântecoase, dar și albitură mărunță, numai bună s-o ronțai prăjită, cu solzi cu tot. Norocosul pescar își aduna prada într-o traistă atârnată în apă, legată de roata de cauciuc. Privitorii de pe mal salivau.

- Cât e ceasul, nea Firicele? îi strigă milițianul.

- Patru și trei linii! se auzi răspunsul ce se lăsase așteptat o vreme.

Asta însemna patru ș-un sfert. Trecuse de mult ora mesei și repartiția de la centru nu mai avea șanse să apară.

- Nea Firicele, nu vii, bre, să ne arăți și nouă ceasornicul dumitale? Avem aici un tovarăș de la București, care ar vrea să-l vadă.

- Vin, tovarășu șef, cum să nu vin.

Cu lovituri ușoare de vâslă, colacul de cauciuc se apropie, intră sub sălcii, se lipi de mal și se opri la umbră. Pescarul era un bătrân cu barba nerasă de vreo săptămână, cu o claie de păr alb, în contrast izbitor cu pielea lucioasă, neagră ca murele coapte. Atent să nu-și piardă cumva echilibrul, se lăsă ușor pe spate și scoase de undeva, de pe la brâu, o ceapă cât pumnul, din argint patinat, îi desfăcu mai întâi capacul exterior, cu arc, apoi pe cel de protecție interioară, ridică mâna și le arătă curioșilor cadranul ceasornicului, cu limbi înflorate și cu cifre romane cam șterse de vechime. Totul cu mișcări încetinite, pentru a sublinia, parcă, importanța operației. Era foarte încântat.

- Îl am de la bunicul. L-a adus din războiul cu turcii, de la '77.

- Și pește, cât pește ai prins?

- Mai nimic. Câțiva chitici, acolo.

- Dă-mi să-i văd.

Firicel se codea.

- Hai, nu mă face să stau cu mâna întinsă, se încruntă locotenentul.

Nevoind să se pună rău cu autoritatea, Firicel dezlegă traista, o scoase din apă, se aplecă peste bordul de cauciuc al instabilei sale ambarcațiuni și i-o întinse șefului. Acesta nici nu se uită în ea. O cântări, săltând-o și balansând-o de mai multe ori în aer, pentru a-i aprecia greutatea, și zise admirativ:

- Oho, kilograme, nu glumă! Ai aici de vânzare la tot târgul.

- Nu-i de vânzare, domn șef. I-am prins pentru casă.
- Și nu-i vinzi?
- Nu, domn șef.
- Atunci se confiscă, hotărî șeful, azvârlind traista în brațele paznicului.
- Mai lasă-mi și mie vreo doi, domn șef. M-am chinuit toată ziua să-i prind și știi că am nepoți acasă.
- Hai, șterge-o, până nu te amendez. Ce-ai făcut tu toată ziua se cheamă braconaj.

Peste vreun sfert de oră, peste trei linii, cum ar fi zis ȝiganul, care citea în felul lui cifrele romane, albitura lui Firicel, bine prăjită, crăntănea în dinții oaspeților, peștii cei mari așteptând să le vină și lor rândul, în străchini, ori continuând să sfârâie în tigaie. Costică Aiacoboaiei nu se atingea de mâncare. Comedia cu ceasul și cu braconajul îl scârbise. Dădea pe gât paharele de vin și stătea îmbufnat. În veselia generală, făcea figură dizgrațioasă. Din fericire, vigilența milițianului funcționa și la petreceri. El observă indispoziția distinsului oaspete din Capitală, își apropie scaunul de el și vru să afle care-i necazul.

- Nu-mi place să mă înțep cu oase de pește, minți musafirul.

Nu putea să spună adevărul, tocmai celui care îi provocase supărarea.

- Asta-i problema? Se rezolvă imediat.

Alese dintr-o strachină crapul cel mai arătos, îl apucă de cap și, cu îndemânare de general, nu doar de locotenent, porni din șira spinării, coborî pe coaste, îl întoarse pe o parte, pe cealaltă, îl suspendă de coadă, îl învârti, cu manevre ceva mai greu de urmărit, și se opri. Operația se încheiase. Într-o mână ținea scheletul intact al crapului, cu coadă și cap cu tot, în cealaltă, un morman de carne.

- Gata, s-a făcut, zise el, oferindu-i prăjeala apetisantă.

Cum oaspetele ezita, ofițerul desprinsese din trupul schilodit al peștelui o bucățică fragedă și, cu delicatețe, i-o apropie de buze. Era nemaipomenit de gustoasă. Toată după-amiaza, cât mai rămăsese din ea, și toată seara, până noaptea târziu, Costică Aiacoboaiei fu tratat boierește, așa cum se și cuvenea unui tovarăș de la gazetă. Paznicul îi turna vinul în pahar, iar milițianul, înlăturând cu grijă nesuferiții spini, îi îndesa în gură fragmente

bine rumenite din carnea celor mai frumoase exemplare găsite în traista lui Firicel.

Ca ziarist cu leafa asigurată, Costică Aiacoboaiei își înmulțise și excursiile prin baruri, unde, datorită bacșișurilor sale generoase, era întâmpinat cu deferență de barmani și servit cu promptitudine. I se știau gusturile și nici nu era nevoie să spună ce dorește să bea că i se punea în față nu votca rusească, la care renunțase întrucâtva, ci romul cubanez Bacardi, pe care îl descoperise din lectura prozelor lui Hemingway. Snobismul nu e de condamnat întotdeauna; poate să fie și el o bună tehnică de cunoaștere. La un moment dat, atunci când s-a întâmplat să-i vină mama în vizită, de la țară, Costică Aiacoboaiei a primit-o așa cum se pricepea el să primească mai frumos pe cineva drag. A purtat-o prin bodegi, prin baruri, a prezentat-o haitei de actori, poeți și pictori din apartamentul lui Martin, a ținut-o nedormită la chefurile acestora, astfel încât, la plecare, bătrâna i-a zis:

- Îmi pare bine c-o duci bine. De un singur lucru îmi pare rău, dragul mamei, că bei fără să mănânci.

Costică Aiacoboaiei, talentatul autor al unei scrisori către Iosif Vissarionovici Stalin, cu care, în liceu, luase premiul cel mare la aniversarea zilei de naștere a genialului conducător al popoarelor, scria un roman. Lucra la el de ani buni, îl pregătea pe îndelete, nu se grăbea cu publicarea. Avea să fie o operă monumentală, zicea el, operă autobiografică, dar și frescă a epocii socialiste.

- Frescă, neapărat frescă, îl aproba Martin, care își mai amintea câte ceva din studiile de arte plastice făcute la Leningrad.

Refuza să povestească episoade din capodopera proiectată, cu atât mai puțin să le ofere spre lectură, fiindu-i frică să nu-i fie furate de alți scriitori, cum se mai întâmplase în istorie. Doar titlul și mottoul le făcuse publice. Romanul se numea „Mamă, vine Costică!”, iar mottoul suna cât se poate de promițător: „În Cișmigiu, un arțar își aștepta spânzuratul.” Era un citat dintr-un simbolist minor de la sfârșitul secolului al XIX-lea, căruia, din discreție, probabil, îi trecea numele sub tăcere; lăsa să se creadă că este propria sa invenție artistică. Manuscrisul, un teanc de foi legate cu sfoară, îl ținea sub cheie în valiza cu care se mutase la prietenul său Martin. Îl scotea numai când era singur și bine băut și stătea aplecat asupra lui ore în șir.

Un gazetar și romancier atât de dotat nu se putea să nu fie apreciat de șefii săi. Drept recompensă pentru articolele sale din pagina întâi a revistei, despre viața și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, ziaristul Costică Aiacoboaiei a fost trimis, în calitate de corespondent de presă, la un congres internațional de apicultură, ce se ținea în Franța, la Grenoble. De acolo, ignorând binefacerile mierii și albinăritului, a plecat în Statele Unite ale Americii, la New York, unde a cerut azil politic. Așa cum știa toată lumea, America era singurul loc civilizată în care activiștii de partid, ofițerii de securitate, comandanții de închisoare politică și spionii din lagărul socialist se bucurau de o caldă primire.

O vreme a dus-o greu. Primea un ajutor bănesc de la statul american, însă banii abia dacă îi ajungeau pentru chirie, întreținere, mâncare, transport. Ca să-și astâmpere cât de cât setea de alcool, reușea să fure din când în când câte o sticlă de whisky dintr-un depozit de alimente ținut de un român. Acesta l-a și prins odată cu sticla strecurată într-o pungă de hârtie. Nu l-a dat pe mâna poliției, i s-a făcut milă de el, dar i-a interzis să mai calce în depozitul său. I-a lăsat totuși sticla furată, ca dar din partea unui compatriot. Întâmplarea l-a pus pe gânduri pe Costică Aiacoboaiei. Și-a amintit de Botezatu, campionul la alergările de fond, cel care, bănuț fiind de furtul căciulii și al paltoanelor, fusese bătut cu curelele de vlăjgării din cursul superior al liceului, asmuțiți de domnul elev Fănel Ailoaiei. Și-a amintit și de sfârșitul poveștii. La vreo două zile după corecția primită, Botezatu a plecat să se antreneze, ca de obicei, pe terenul de la gară. Nu s-a mai întors la internat. Și-a pus capul pe șina de cale ferată, s-a legat cu sârmă și a așteptat sosirea trenului. Locomotiva i-a sfărâmat țeasta ca pe un doivleac. Deși se rușina că ajunsese să fure, lui Costică Aiacoboaiei nu i-a trecut prin minte să se sinucidă. Peste puțin timp a descoperit în Queens, vast cartier de emigranți, un restaurant românesc în care a ajuns să se simtă ca la București. Se ducea acolo aproape în fiecare seară, ținea monologuri spectaculoase în fața unor compatrioți aflați de mulți ani în exil, dornici să audă graiul și veștile de acasă. Îi revenise farmecul de odinioară. Bea pe săturate, îmbiat cu whisky de noii ascultători și prieteni – adio, votcă rusească, adio, rom cubanez -, dar și de proprietarul localului, căruia îi crescuse numărul clienților, datorită energiei verbale a lui Costică Aiacoboaiei. Toată lumea știa acum că proaspătul sosit din România e prozator și că fugise din țară ca să-și rescrie în libertate manuscrisul

romanului anticomunist, confiscat de securiști, „Mamă, vine Costică!”

Manuscrisul nu fusese totuși confiscat, pentru simplul motiv că Securitatea nu știa de el. După confirmarea stabilirii autorului în America, Martin, vechiul amic, l-a scos din valiza transfugului și, în prezența cârdului de poeți, pictori, actori și femei dornice de nemurire, a desfăcut sfoara cu care era înfășurat, a tras o dușcă de votcă Stolicinaia și s-a apucat să-l citească. După foaia cu titlul arhicunoscut și după mottoul „În Cișmigiu, un arțar își aștepta spânzuratul”, cu parfum de apocalipsă, urma o coală albă, apoi primul capitol: „Îmi place să beau.” Tot ce fusese scris în josul paginii fusese tăiat de nu se mai înțelegea nimic, pentru ca, în continuare, coală de hârtie după coală de hârtie, autorul să fi încercat, când cu litere de mână, când cu litere de tipar, printre nenumăratele rânduri anulate în linie dreaptă și în cruce, diverse variante ale adevărului enunțat la începutul romanului: „Băut bine.”, „Băut pe săturate.”, „Tare îmi place să beau.”, „Nu mă mai satur de băut.”, „Nimic mai presus de pahar.”, „Băutura, sufletul meu.”, „Alcool, voievod al inimii mele.” În cartea lui Costică Aiacoboaiei, fresca socialistă cu caracter autobiografic și sapiențial era la ea acasă.

Într-o vreme, printre băutorii de votcă se răspândise zvonul că prietenul lor newyorkez renunțase să își rescrie romanul. Trăia printre expatriați, le împărtășea idealurile, organiza manifestații în fața consulatului român, participa la proteste împotriva regimului din țară și nu mai avea timp pentru delirul alcoolic din „Mamă, vine Costică!” Renunțase la roman, dar nu la scris. Compunea note informative și rapoarte către Serviciul de Informații Externe, instituție de spionaj atentă la evoluția exilului românesc. Mai ieșea și din asta o sticlă de whisky.

9

Crucea coanei Ana îi făcea necazuri lui Fănel: ba nu ardea, ba izbucnea pe neașteptate în flăcări, pentru a se stinge brusc și a se aprinde la fel de violent și de neașteptat. Într-un anumit fel, amintea de bătrâna de la căpătâiul căreia fusese smulsă; jocul focului evoca o viață plină de neprevăzut. Femeia se născuse pe la 1880, fusese cameristă la curtea boierească, plecase din sat după ce, discret, își făcuse rost de două fete din flori, pe care le lăsase în grija altora, se încurcase cu un muscal, birjar de lux în București, care o ajutase să ajungă spălătoreasă la Casa Regală, pentru ca, în perioada interbelică, să devină proprietăreasă, cu două rânduri de case pe malul lacului Herăstrău, și să trăiască din chirii. Odată perfectate actele de proprietate, muscalul se grăbise să plece la strămoșii săi muscălești. Fetele din flori se numeau Catinca și Ganafira. Ganafira era mama lui Fănel, iar Catinca murise tânără, la nașterea unui băiat, Maxim, tot din flori, pe care îl luase să îl crească bunica Ana. Era un șir de iubiri lipsite de binecuvântarea bisericii, nu lipsite însă de rod. Decretul de naționalizare a imobilelor din 1950 s-a abătut și asupra coanei Ana, devenită peste noapte exploatatoare de locuințe, cum atât de revoluționar și de drept preciza legea. Cele două rânduri de case făcute prin munca onestă a unei spălătorese și a unui birjar au trecut în proprietatea poporului, iar fosta stăpână, rămasă fără adăpost și fără venituri, s-a văzut silită să lase orașul și să se întoarcă la țară, în satul pe care îl părăsise cu cincizeci de ani în urmă. Trăia din vânzarea fructelor unei livezi de meri, de pruni și de nuci, partea ei de moștenire, și din mila neamurilor.

Pentru coana Ana, Maxim s-a dovedit de la început o pacoste. Chiar înainte de a intra în școala primară, juca rișca pe maidan, pierzându-și banii de bomboane, dar încercând să și-i recupereze repede din poșeta sau din buzunarele mamei. Juca pe bani, pe capace, pe nasturi. Și la bursa de nasturi era ghinionist. Îi schimba pe cei de sidef cu cei de piatră, piatra pe alamă, alama pe os, și mereu era în pierdere. Totuși provizia de nasturi a lui

Maxim părea inepuizabilă: ea se afla ascunsă în șifonierele casei, cusută pe rochiile, pe taioarele, pe pardesiul, pe paltonul bunicii, ca și pe hainele și uniforma birjarului de lux. Se afla și la vedere, în cuierul din holul casei, atunci când veneau în vizită prietenii familiei. Lui Maxim nu-i rămânea decât să ia foarfecele, să taie nasturii și să dispară pe maidan. Mai descoperise într-un dulap o fostă cutie de halva, plină cu tot felul de butoni de manșetă, mai toți desperecheați, adunați de coana Ana din spălătoria Casei Regale. Unii erau de argint, alții din pietre semiprețioase, câțiva de aur. În scurtă vreme, cutia de tablă arăta de parcă ar fi fost dintotdeauna goală. Când băiatul a mai crescut, a crescut și pasiunea pentru jocurile de noroc. Precocitatea intelectuală a lui Maxim își arăta forța, mai ales, la barbut. Cunoștea zeci de scheme ale jocului și învârtea babaroasele cu dexteritate de prestigitor. Uneori scotea din buzunar zaruri falsificate, folosind toate tertipurile pentru a-și înșela adversarii. Și totuși pierdea mai mulți bani decât câștiga. Așa se face că, rând pe rând, se evaporaseră din casă inele, cercei, broșe, coliere și alte obiecte de podoabă ale bunicii. Atunci când din paharul de pe noptiera patului îi dispăru placa de aur cu strălucitorii ei dinți falși, coana Ana se supără rău de tot:

- Arză-te-ar focul, nepoate, și nu te-aș mai vedea! îl blestemă ea și refuză să-l mai primească în casă.

În ciuda dorinței mamaiei de a-l livra focului și neantului, Maxim, odată desprins din supravegherea ei, începu să prospere. Își abandona fericit școala, locuia pe unde apuca și trăia binișor din jocuri de noroc. Barbutul, pokerul și, de la o vreme, femeile îi umpleau viața. Pentru că atunci când arunca zarurile, la poturi mari, își însoțea gestul cu îndoiala shakespeareiană „A fi sau a nu fi”, i se zicea, în cercul amicilor jucători, Hamlet. Porecla prinsese, și mulți dintre cunoscuții săi nici nu mai știau cum îl cheamă cu adevărat. După un timp, muncită de remușcări, coana Ana își iertă nepotul. Hotărâtă să și-l recupereze, porni în căutarea lui. Se înserase bine când ajunse la adresa pe care o aflase, cu destulă greutate, de la prietenii lui din cartier. În fundul unei curți neîngrijite, fereastra unui soi de magazie ceva mai arătoasă, luminată palid de o lampă cu petrol, era larg deschisă. Dinăuntru se auzea hârâitul unei plăci de patefon. Coana Ana se apropie și ciocăni în ușă. Din magazie își făcu apariția o țigancă tânără, cu mânecile suflecate și cu palmele pline de cocă. Frământa, probabil, aluat pentru pâine. Avea rotunjimi de păpușă, iar în semiîntunericul înserării ochii îi luceau umezi.

- Pe cine căutați? întrebă păpușa.
- Pe Maxim, sunt bunica lui.
- Maxim? Nu cunoaștem nici un Maxim.
- Mi s-a spus că locuiește aici, se scuză vizitatoarea.
- Și cum arată Maxim ăsta? se arată interesată păpușa neagră.

În încercarea de a-și descrie nepotul, care nu se deosebea prea mult de alți nepoți din lume, coana Ana găsi și un semn distinctiv:

- Are o tăietură pe frunte.
- O tăietură pe frunte?
- Da, o are de mic.
- Păi, ăsta e Hamlet! exclamă țiganka. Hamlet, bărbatul meu!

Se repezi la coana Ana, o sărută pe obraji, umplând-o de cocă lipicioasă, târând-o în încăperea din care ieșise.

- Intră, mamaie, o invită ea, fericită. Se poate să-mi țin neamurile afară din casă?

Vara anului 1942 Maxim și-a petrecut-o în marș. Batalionul de infanterie din care făcea parte a plecat de la Tighina, de pe malul Nistrului, la începutul lunii iunie, ca să intre în adăposturile de pe malul drept al Donului pe la jumătatea lui august. Sutele de kilometri călcate cu piciorul, bătăturile și rosăturile provocate de încălțăminte proastă, ca și monotonele, orbitoarele întinderi de iarbă ale stepei rusești fură repede uitate în tranșeele și în bordeiele de la Cotul Donului, săpate în coasta dealurilor ce vegheau curgerea indiferentă a fluviului. Salvele de artilerie, trase și dintr-o parte, și dintr-alta a frontului, erau lipsite de vlagă. Soldații se obișnuiseră cu ele și își duceau traiul lor țăranesc de parcă nu s-ar fi aflat în război. Câteodată părăseau tranșeele, se lăsau în vale și strângeau cartofi, secară sau porumb de pe lanurile părăsite de localnici. Își completeau rezervele de hrană, pentru turtele pe care le coceau pe plitele improvizate în bordeie. Nu departe de ei, bătălia Stalingradului se

ducea sângeros, însă aici, în flancul armatei germane, era liniște: marea ofensivă sovietică se pregătea pe tăcute. În atmosfera de aparentă relaxare, Maxim își reluase vechile îndeletniciri. Juca barbut cu soldații și poker cu ofițerii. Era acceptat de aceștia din urmă pentru scamatoriile pe care le făcea cu cărțile de joc și pentru că îi învăța să trișeze. Soldele ofițerești, plătite parțial în cocoșei - monede de aur -, intrau în buzunarul lui, așa cum intră economiile săracilor în bănci destinate falimentului: nici o șansă de recuperare.

În dimineața zilei de 19 noiembrie, în peisajul de iarnă timpurie, din ceața și aburii fluviului, a prins să curgă moartea. Pământul înghețat vibra și se cutremura, pereții tranșeelor se năruiau, tavanele adăposturilor se prăbușeau, buncărele săreau în aer, șuerau obuzele, fâlfâiau brandurile, catiușele își lansau salvele de rachete, la concurență cu mitralierele și cu tunurile de toate calibrele. Șenilele tancurilor se târau peste oameni și arme, aruncătoarele de flăcări prăjeau soldații ghemuiți în șanțuri sau în gropile adâncite de proiectile, grenadele sfârtecau carnea și oasele, blindatele sfărâmau trupurile, sfărâmau țestele, laolaltă cu căștile de oțel. Bombardierele, cu covoarele lor de bombe, nu se mai auzeau în zgomotul luptei de la sol, iar avioanele de vânătoare aproape că nu mai aveau ce ucide. Răniții gemeau, sângele înroșea zăpada, cadavrele săltau în ritmul exploziilor. În câteva zile, în ciuda unei rezistențe la fel de nemiloase ca atacul, din armata română de la Cotul Donului nu a rămas decât amintirea.

Coloana de prizonieri în care se afla Maxim a mășăluit către interiorul Rusiei săptămâni în șir, pe drumuri înfundate cu troiene de peste un metru, în unele locuri, și pe geruri care îți lipeau nările și pleoapele înghețate. Etapele de parcurs se întrerupeau noaptea, când oamenii, îngrămădiți spate în spate, ca să se încălzească unii de la alții, dormeau în câmp deschis. Se acopereau cu păturile soldățești, pe care le găureau, cât să le încapă capul și să și le tragă pe umeri. Pernă le era sacul de merinde cu care fuseseră prinși, în care norocoșii mai aveau hălci din carnea crudă a cailor uciși în lupte și boabe de ovăz din rația acelorași animale. De bunătațile astea se bucurau doar cavaleriștii. Grosul captivilor își înșela foamea lingând zăpadă, o ocupație cu dublă utilitate, întrucât învingătorii nu ofereau învinșilor nici hrană, nici apă de băut. Rareori, când înnoptau prin sate, prizonierilor li se aruncau câțiva pesmeți și pește sărat. În timpul epuizantelor marșuri, bolnavii și răniții care nu mai puteau să

meargă se lăsau să cadă pe marginea coloanei, în speranța că vor fi împușcați de paznicii milostivi. Aceștia nu-i dezamăgeau și își descărcau automatele fără ezitare, cu plăcere, adesea. Morții erau descălțați pe loc și despuiați de uniforme, chiar de camarazii lor, îndobitociți de frigul îndurat și îngroziți de degerăturile ce se instalau în trupuri, începând cu nasurile, cu buzele, cu urechile; o zdreanță în plus li se părea salvatoare.

În călătoria lui Magellan în jurul lumii, în nesfârșitele luni de rătăcire pe ocean, foamea marinarilor ajunsese atât de mare, încât, după ce și-au mâncat încălțăminte și îmbrăcăminte din piele, flămânzii s-au apucat să coacă pe jar până și curelele cu care erau prevăzute vergile și pânzele corăbiei. Expus cu anii la soare și vânt, exoticul aliment, aproape pietrificat, trebuia murat, mai întâi, zile întregi, în apa sărată a mării. Foamea lui Maxim și a camarazilor săi nu era mai mică. Nici inventivitatea lor. Într-o noapte, într-o pădure de fagi, unde se oprise convoiul, unui memorialist care a beneficiat din plin de umanismul sovietic al prizonieratului, i s-a oferit prilejul să asiste la un ospăț situat dincolo de fantezia celui mai rafinat bucătar. Adunați în jurul focului, oamenii s-au apucat să-și facă frigărui din căciulile și din încălțările strânse de la morți. În țepușele improvizate din crengi, ținute deasupra flăcărilor, atârnavu bucăți de blană, bucăți de carâmb, bucăți de talpă, ce se prăjeau răspândind un fum gros și un miros grețos de unsoare cazonă. O mânășă din piele maronie își rășchira degetele, deasupra flăcărilor, asemenea unor cârnați țărănești, legați între ei cu ață de cânepă. Sub asaltul foamei, mândrele căciuli țurcane din dotarea armatei române, se transformau în zgârciuri scârboase, numai bune de mestecat. Era ultima jertfă a mioarelor și a mieilor pascali. Văcsuiții carâmbi de cizmă ofițerească, șireturile negre ale bocancilor soldățești, lucioase și lungi, asemenea unor macaroane, dispăreau lacom și fără nazuri în gurile flămânde ale comensalilor.

În lagărul de prizonieri în care a ajuns Maxim, în mijlocul unei păduri seculare, singurele vietăți care prosperau erau păduchii. Cu cât circula mai puțin sânge în trupurile secătuite ale soldaților, cu atât mai agresivă se arăta armata insectelor. Mărunții, invincibili vampiri mărșăluiau pe paturile și pe intervalele barăcilor, defilau pe îmbrăcăminte, mișunau prin păr, pe piele, nimereau fără greș părțile dulci ale trupului și se înmulțeau în ritm halucinant: întreaga așezare devenise o imensă păducherniță. Nu le plăceau cadavrele. Când murea câte

un prizonier în patul său, părăseau scârbiți locul și migrau imediat către prada vie de alături. La concurență cu acești paraziți mofturoși erau ploșnițele. În lemnul barăcilor, adăposturile lor erau intangibile. Spre deosebire de păduchi, viori și activi zi și noapte, ele atacau numai pe întuneric, dar cu tactici acrobatice și strategii imbatabile: urcau pe pereți, se cățărau pe tavane și își dădeau drumul peste oamenii adormiți, asemenea parașutiștilor la punct fix. O altă specie pusă pe prosperitate erau șobolanii. În comparație însă cu ofensiva păduchilor și ploșnițelor, activitatea lor nu deranja prea tare. Agresivitatea șobolanilor se izbea de agresivitatea omului. Nu numai că nu prea aveau ce să mănânce într-o lume a flămânzilor, dar ajungeau ei înșiși, jupuiți și prăjiți, în gamela prizonierilor. Înfometarea prelungită îi făcuse pe aceștia să înghită orice. Când munceau în pădure, la tăiatul și transportul lemnului, rodeau coaja arborilor, mugurii plantelor, mestecau frunze, licheni, rădăcini. Pădurea aceea dușmănoasă, nepătrunsă până atunci, i-a dăruit lui Maxim singura amintire frumoasă din întreg prizonieratul. Pentru a se încălzi în momentele de odihnă, ei, tăietorii de lemne, curățaseră zăpada într-o poiană, chiar la primul ceas al dimineții, adunaseră crengi uscate la rădăcina unui copac tânăr și făcuseră un foc ce își arunca flăcările la mare depărtare, în jur. Din când în când, prizonierii se abăteau pe acolo, ca să-și dezghețe ciolanele, având grijă să întrețină uriașa vâlvătaie cu bușteni și trunchiuri de copac. Spre seară, când se adunaseră cu toții în poiană, pentru întoarcerea în lagăr, oamenii rămaseră uimiți: copacul cel tânăr înfrunzise. În plină iarnă, în ciuda gerului sălbatic, înșelat de căldura focului de la rădăcină, își umflase mugurii, își desfăcuse frunzele, își învelise ramurile în dantela verde a frunzișului de primăvară. În mijlocul pădurii înghețate, în contrast violent cu scheletele celorlalți arbori, copacul cel tânăr oferea pădurii o priveliște de negândit, un spectacol mirific.

- E un semn divin! exclamă preotul militar care, însoțindu-și turma în prizonierat, devenise un excelent tăietor de lemne.

Semnul divin nu a durat mult. Spre părerea de rău a lui Maxim, topoarele flămânzilor intrară în funcțiune. Atacat cu lovituri precise, imprudentul vestitor al unui anotimp fantomă se prăbuși, iar podoaba colorată a crengilor lui, mustoasă, crudă, amară, dispăru repede în burțile înfometate.

Dintre miile de prizonieri foarte flămânzi, se evidențiau grupuri de indivizi și mai flămânzi, a căror foame atingea demența. Din categoria aceasta, a înfometaților fără limite, se alegeau cioclii. Ei se ofereau să adune morții, pentru a-i duce la groapa comună, însă pe timpul iernii, cu pământ înghețat, cu viscole și zăpezi greu de trecut, îi azvârleau, unii peste alții, în exteriorul lagărului, în apropierea sârmei ghimpate. Mare, nesfârșită le-a fost groaza celorlalți prizonieri când și-au dat seama că morții lor ajungeau în grămada decedaților fără carnea de pe pulpe, fără mușchii de pe brațe, fără fese; atleții foamei își mâncau camarazii. La un moment dat, un mort, dintre cei cu fesele întregi, și-a făcut loc printre cadavre și a izbutit să se târască pe genunchi și pe coate, în vârful mabilei, și să strige după ajutor. Până să ajungă paznicii acolo și să-l salveze, omul, gol pușcă - îmbrăcăminte fusese jefuită înainte de a fi fost aruncat dincolo de sârmă -, s-a prăbușit, înghețat de-a pururi. În avântul lor de a intra cât mai repede în posesia cadavrelor, pentru a lua zdrențele fostelor uniforme și a-și procura puțină carne, cioclii mai încurcau lucrurile: aruncau peste gard și câte un bolnav ce își pierduse doar cunoștința.

Confuzia între mort și muribund are istorie la români. În 1812, odată cu intrarea în domnie a lui Caragea Vodă, a izbucnit și una dintre cele mai cumplite epidemii de ciumă. După neînchipuite scene de groază, de jafuri, de cruzime, de ucideri fără noimă, evocate de Ion Ghica în corespondența sa, administrația domnească a organizat, în sfârșit, un serviciu sanitar, în care bestialii ciocli erau însoțiți și supravegheați de vătășei. Unul dintre aceștia îi raporta șefului său: „Azi am adunat 15 morți, dar n-am putut îngropa decât 14, fiindcă unul a fugit și nu l-am putut prinde”.

La 7 februarie 1944, într-un comunicat secret către I.V.Stalin, Lavrentie Beria, șeful suprem al NKVD, anunța formarea diviziei Tudor Vladimirescu, divizie de pușcași a Armatei Roșii. Printre cei aproape zece mii de prizonieri români înscrși în proaspăta formațiune de luptă, se afla și caporalul Maxim. De fapt, divizia se înființase încă din luna octombrie a anului 1943, numai că avusese nevoie de o perioadă de organizare, de antrenamente și, mai ales, de pregătire politică. Din lipsă acută de ofițeri dispuși să-și trădeze jurământul către țară, voluntarul Maxim a fost avansat pe loc la gradul de sublocotenent, împreună cu alți cinci sute de disperați. Promisiunile echipelor de propagandiști, privitoare la o strălucită carieră militară, cu care fuseseră ademeniți

false panduri, se împlineau chiar mai înainte ca aceștia să ajungă pe front.

Prizonierii care s-au opus intrării în armata sovietică au pățit-o rău de tot. La încheierea păcii, în loc să fie repatriați, cum prevedeau legile internaționale, pe care și URSS le semnase, au rămas în continuare în lagăre, fiind folosiți ca sclavi multă vreme după terminarea războiului. Ultimul grup a revenit în țară abia în decembrie 1955, după 10-14 ani de captivitate. Unii s-au trezit condamnați de tribunalele de război NKVD la 25 de ani de muncă silnică, pentru crime împotriva păcii, și au ajuns dincolo de Cercul Polar, în minele de cărbuni de la Vorkuta, din nordul munților Urali, sau la Magadan, centrul gulagurilor din peninsula Kamceatka, în extremitatea nord-estică a Siberiei. Nemaifiind considerați prizonieri, ci criminali de război, au fost amestecați cu deținuții de drept comun și au trăit din plin ororile lagărelor staliniste. Acolo, în Kamceatka, își va aminti un supraviețuitor, în lagărul de la Kolîma, nici gamele nu li se dădea ocnașilor. Aceștia ajunseseră să-și mănânce ciorba din căciuli sau din pâslari. La muncă, pentru a căpăta încrederea conducerii, brigadierii, selectați cu grijă din mulțimea popoarelor sovietice, trebuiau să fie neapărat criminali de cea mai joasă speță. Dacă nu fuseseră condamnați pentru omucidere ori tâlhărie, nu prezentau suficientă încredere. În mintea NKVD-iștilor administratori de lagăre, a numi în funcția de brigadier un om de treabă ar fi fost mai mult decât o crimă, ar fi fost o greșeală, pentru care meritau să fie pedepsiți ei înșiși. Crima le putea fi iertată, greșeala, nu. Spre a spori farmecul detenției, brigadierilor discreționari și abuzivi li se aliau jefuitorii. Organizați în bande nemiloase, ei obțineau tot ce voiau de la camarazii mai slabi, sub amenințarea cuțitului. Pâinea și mahorca intrau imediat în posesia lor. Pentru a le lua obiectele de îmbrăcăminte și încălțăminte, atacau mai ales seara, atunci când oamenii se duceau la latrină. Își lăsau victimele dezbrăcate, în gerurile polare, iar cei ce se opuneau erau uciși pe loc. Cadavrele rămâneau să plutească, înghețate, în groapa cu fecale. Cruzimea hoților își găsea replica în cruzimea păgubașilor. Un bucătar care fura zahărul și grăsimea cuvenite condamnaților avea să fie pedepsit chiar cu ustensilele proprii meserii: a fost aruncat și fiert de viu în cazanul cu apă clocotită în care tâlharul ar fi trebuit să pregătească ceaiul sau ciorba deținuților.

Spre norocul ei, diviziei Tudor Vladimirescu i-a venit rândul să participe la război abia după 23 august 1944,

când România a trecut de partea aliaților; foștii prizonieri nu au fost puși în situația penibilă de a lupta împotriva compatrioților. Lui Maxim, încă șocat de experiența îngrozitoare a prizonieratului, luptele pentru eliberarea Ardealului, ca și campania din Ungaria și Cehoslovacia, oricât de sângeroase au fost ele, i s-au părut o aventură expiatoare: înfrunta moartea, s-ar fi putut să fie ucis în fiecare clipă, dar se simțea om liber, nu sclav în lagărele sovietice. După încheierea păcii, și-a continuat cariera militară, a absolvit școli speciale, și-a terminat liceul la cursuri serale, astfel că sfârșitul deceniului al șaselea al secolului trecut îl prinsese colonel în trupele de grăniceri, pe granița dinspre Iugoslavia. Aici avea de făcut o treabă frumoasă: trebuia să-i prindă sau să-i împuște pe reacționarii care se încumetau să treacă ilegal spre lumea liberă. O urmărire a bandiților politici pe frontiera de uscat ori în apele Dunării era tot atât de palpitantă ca o vânătoare de porci mistreți sau ca un pescuit de răpitori la lumina lunii.

Abia în jurul vârstei de cincizeci de ani, Maxim a dat peste iubirea vieții lui. O chema Magdalena, era poetesă și o cunoscuse pe plaja de la Mangalia, într-o scurtă permisie. O prietenă comună făcuse prezentările, iar ea îl întrebase în gura mare, de se auzise până pe faleză:

- Domnule colonel, nu ți se întâmplă să ai la dumneata câteva prezervative în plus?

De atunci se văzuseră mereu. Magdalena locuia în Timișoara, unde se și născuse, într-o familie bogată, în casa căreia, spre sfârșitul războiului, se instalase un general rus, comandant al unor trupe ce aveau să rămână multă vreme în acel oraș din apropierea graniței. În urma unui conflict între localnici și un ofițer sovietic amator de viol, cuceritorul primise o bătaie sălbatică, fără de milă și fără de minte, care ar fi putut să fie suspectată de multe neajunsuri, dar nu că ar fi fost de import. O bătaie soră cu moartea, cum frumos se exprimă poporul român. Generalul comandant se înfuriase atât de rău, încât amenințase că aruncă în aer orașul. Timișorenii au fost cuprinși de panică. Atunci a intervenit Magdalena. Deși nu avea decât doisprezece ani, a intrat vitejește în luptă. Nu a ezitat o clipă și s-a aruncat în patul războinicului. Chiar din noaptea aceea s-a instaurat pacea. Jertfa fecioarei a salvat urbea de la distrugere sigură. În plus, idila cu generalul a durat destulă vreme ca neînfricată fată să învețe bine limba străinului și să ajungă, peste ani, o apreciată traducătoare din poezia sovietică revoluționară,

îmbogățind, astfel, în eternitate, paupera literatură română.

Pentru Magdalena, dragostea era un încântător joc de-a șoarecele și pisica. Jocul o captiva peste măsură și o puneă adeseori în situația plăcută de a inversa rolurile: când șoarece, când pisică. Poetesa avea nenumărați curtezani, pe care, ca să nu le încurce numele, ceea ce ar fi fost posibil, însă ofensator pentru un îndrăgostit, îi împărțea, cu tact și delicatețe, în două tabere: unii erau „Șori”, alții, „Pisi”. Criteriul după care un admirator era Pisi, iar altul, Șori rămânea secret. Colonelul Maxim, devenit, chiar din prima zi, Șori, nu mai întâlnise o ființă atât de complexă, de sensibilă, de rafinată, de fermecătoare. Se îndrăgosti ca un adolescent romantic. Totul îi plăcea la ea. Nici măcar prezența câinelui nu îl deranja. Era un pechinez urât - bot turtit, ochi umflați, plesnind de curiozitate -, pe care Magdalena nu îl abandona o clipă, patrupelele fiind obligat să asiste la cele mai intime momente din viața proprietăresei. Nici la closet nu se ducea fără câine. Animalul nu numai că dormea în pat cu stăpâna și mânca din farfuria ei, dar participa și la confecționarea poeziilor. În timpul producerii acestora, se cuibărea în poala stăpânei, scheuna de plăcere, dând naștere, în felul lui cînesc, la anumite ritmuri și rime. Când făcea dragoste, stăpâna îl urca pe dulapul înalt din dormitor, de unde micuțul, neputând să coboare, lătra și schelălăia minute în șir. Dacă era vorba de o perversiune, nu se știa cui aparținea: ori Magdalenei, ori câinelui. Cum pe vremea aceea organizațiile de protecție a animalelor nu pătrunseseră încă în țara noastră, nimeni nu ar fi îndrăznit să o suspecteze pe talentata poetesă de cruzime calificată.

Nu trecea săptămână ca Maxim să nu își facă timp liber, lăsând granița, cu periculoșii ei frontieriști înnebuniți după Occidentul putred, să se descurce singură și poposind în apartamentul iubitei de la oraș. O anunța din vreme, cu cel puțin o zi înainte, plăcându-i să fie așteptat și nevrând să-i încurce programul. Venea întotdeauna cu buchete de flori și, atunci când găsea, cu câte o sticlă de vin franțuzesc, la care ambalajul și eticheta costau, probabil, mai scump decât conținutul. Magdalena primea darul, protestând invariabil:

- Nu trebuia, Șori.

Odată, când colonelul Maxim s-a întâmplat să ajungă în Timișoara la o oră la care și florăriile, și magazinele erau închise, oaspetele a intrat în apartamentul Magdalenei cu mâna goală. Cu un aer extrem de încurcat, a scos

din portofel o bancnotă de o sută de lei și i-a întins-o iubitei.

- Te rog să mă ierți, se scuză el. De data asta o să-ți cumperi singură florile. Nicăieri n-am găsit deschis.

Poetesa smulse bancnota, se repezi la Maxim, îl sărută zgomotos și exclamă încântată:

- Așa, Șori drag, uite că mai vii de-acasă! În sfârșit, te-ai deșteptat și tu.

Din ziua aceea, colonelul renunță la flori. O aproviziona cu whisky, cu țigări americane, cu pachete de carne, cu zahăr, ulei, unt, ouă, paste făinoase și tot felul de alimente și lucruri pe care, pe atunci, în societatea socialistă multilateral dezvoltată, nu le găseai în magazine decât rareori, stând ceasuri întregi la cozi interminabile. I le trimitea prin șoferul lui, un sergent reangajat, tânăr, descurcăreț, în care avea încredere deplină. Pentru Maxim, era întruchiparea loialității. Omul stabilise legături cu diverși contrabandiști, de la care făcea rost de mărfuri străine, la prețuri convenabile, din care comandantul se înfrupta la alegere. Totul pentru iubirea lui târzie. O asemenea armonie nu putea avea decât un deznodământ: căsătoria. Fericirii îndrăgostiți hotărâră ziua nunții, în concediul de vară al mirelui, își aleseră nașii, întocmiră lista invitaților, ducându-și viața în dulce așteptare. Întorcându-se odată din Capitală, unde fusese convocat la minister, colonelul Maxim s-a oprit în Timișoara și a sunat la ușa logodnicei, fără să o mai fi anunțat de venire. Ușa s-a deschis și, în pragul ei, a apărut șoferul. Mirosea plăcut a coniac franțuzesc și se chinuia să se încheie la pantaloni. Când dădu cu ochii de comandantul său, grănicerul se fâstâci, zâmbi larg, luă poziție de drept și își duse mâna la un chipiu imaginar, în semn de salut. Poziția regulamentară avu un efect previzibil: pantalonii, neîncheiați la toți nasturii, îi alunecară și nu se opriră decât pe etichetele picioarelor, lăsând să se vadă absența chiloților.

- Să trăiți, tovarășe colonel! răcnii sergentul. Eu sunt viteazul cazac Taras Bulba.

- Cine a sunat la ușă, Pisi? veni, de undeva, din interiorul apartamentului, glasul alintat al Magdalenei.

De pe dulapul din dormitor se auzea lătratul pechinezului.

Omul prins pe frontieră, pe când încerca să fugă peste granița cu Iugoslavia, se numea Adrian Topuz și era medic. Colonelul Maxim își trecu încă o dată ochii peste actele individului și nu mai avu nicio îndoială: prinsul

nu putea să fie decât băiatul învățătorului Ghiță Topuz, o rudă a sa din satul bunicii Ana. Se hotărî să treacă pe la pichetul la care fusese dus nefericitul și să-i ia chiar el un prim interogatoriu, mai înainte de a fi dat pe mâna Securității. Odată prins de grăniceri, soarta îi era pecetluită. Urma să fie anchetat, judecat și condamnat pentru tentativă de trecere frauduloasă a frontierei de stat, ceea ce însemna câțiva ani de închisoare corecțională. Pe vremea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, pentru aceeași faptă, ar fi primit și zece ani de muncă silnică, frontieriștii fiind socotiți infractori politici; numai unui înrăit dușman al poporului, socotea partidul, i-ar fi trecut prin minte să trădeze republica muncitorilor și țăranilor și să ceară azil într-o țară a capitalismului descompus. Chiar dacă ar fi vrut, colonelul Maxim nu ar fi putut să-și ajute rubedenia, care nu avea nicio șansă să scape, cum scăpase cândva, într-o situație oarecum asemănătoare, Ghiță Topuz, tatăl ghinionistului de azi. Cei din neamul lui Topuz au ce au cu granițele, își aduse aminte Maxim. Întâmplarea se petrecuse în timpul secetei din 1946, în cealaltă parte a țării, pe frontiera cu Uniunea Sovietică. Era pe la amiază și învățătorul întâlnise pe malul Prutului un copil care plângea de sărea cămașa de pe el.

- Ce-ai pățit, băiatule? îl întrebase învățătorul.

- Văleu, a strecheat Joiana.

- Și unde-i acuma Joiana?

- În Basarabia. Ca să scape de streche, a trecut dincolo, prin apă. Văleu, mă omoară tata!

Pe malul opus al Prutului, Joiana păștea niște smocuri de pipirig, nepăsătoare la plânsul unui copil. Învățătorul și-a suflecat pantalonii până peste genunchi, s-a îndreptat către vadul Prutului, a intrat în apa scăzută și, ținându-și pantofii în mână, a pășit cu grijă până în partea cealaltă. Mai cu strigăte, mai cu pietre aruncate asupra animalului, a silit vaca să intre în valuri și să se întoarcă la stăpânul ei. Când să se apropie de vad, ca să vină și el acasă, au apărut grănicerii ruși. L-au înhățat pe infractor și duși au fost. Învățătorul Ghiță Topuz și-a încheiat neașteptata aventură abia peste vreo trei săptămâni, când, după anchetele efectuate la sediul NKVD din Cernăuți, a fost predat în bună stare grănicerilor români. Printre cei ce îl preluaseră din mâinile sovieticilor se aflase și el, ofițerul Maxim.

Fugarul se afla într-o încăpere a pichetului, ghemuit la podea, cu îmbrăcămintea sfâșiată, murdar de noroi și de sânge, mușcat de câinii-lupi ai grănicerilor. La apariția colonelului, încercă să se ridice, dar nu izbuti și rămase sprijinit pe genunchi. Șeful pichetului, un plutonier atât de rotund, încât s-ar fi putut deplasa, cu mai multă ușurință, prin rostogolire, decât în poziție verticală, se repezi la el, îl apucă de guler și îl puse pe picioare, ca pe un sac umplut cu paie; nu ai fi bănuț atâta forță la putina aceea umplută cu untură. Gradatul care, în locul bărbiei și al gâtului, expunea lumii o gușă păroasă, ce vibra necuviincios la fiecș sunet, își apostrofă prizonierul:

- Drepti, banditule! Ne-ai alergat toată noaptea, iar acum te porți ca o balegă. Drepti, n-auzi?

Colonelul Maxim renunță la interogatoriu. I se părea indecent să contribuie la torturarea unui captiv. Una era să-l prinzi pe infractor, alta, să-l chinuiești. Se mai uită câteva clipe la omul acela bătut, ajuns la capătul puterilor, după care părăsi încăperea și se îndreptă spre mașina de teren cu care venise.

- Așteptați să vină tovarășii să-l ia, îi spuse plutonierului. Și lăsați-l în pace. Gata cu joaca.

- Ați auzit ce-a ordonat tovarășul comandant? îi întrebă șeful pichetului pe soldații din subordinea sa, după plecarea colonelului. Cică să nu mai punem mâna pe el.

Flăcări cunoșteau lecția. Se strânsesă cerc în jurul prizonierului, își duseră mâinile la spate și începură să-l lovească doar cu picioarele.

- Să trăiți, am înțeles! Să nu punem mâna pe el! raportară băieții în uniformă.

Era joaca lor. Cum pichetul de grăniceri nu avea sală de sport, improvizau.

Adrian Topuz știa și el lecția. Nu era prima oară când avea de-a face cu flăcări aceia fără minte, minunate produse ale propagandei și vajnici apărători ai cuceririlor revoluționare. În 1958, la absolvirea facultății de medicină, fusese arestat de Securitate și, după un proces de pură inspirație stalinistă, condamnat la 10 ani de închisoare. Sub învinuirea de uneltire contra ordinii sociale, se regăsisse într-un grup de mediciști care, cu doi ani în urmă, în timpul revoluției din Ungaria, protestase, mai mult în conversații particulare, împotriva crimelor comise de sovietici în țara vecină. Alături de foștii studenți, ajunsese în boxa acuzaților, bucurându-se de tratament nediscriminatoriu, și soacra unuia dintre ei, fiind suspectată de justiția populară că i-ar fi favorizat pe

infractori. Potrivit procurorului militar, culpa era cât se poate de evidentă: inculpații purtaseră discuții dușmănoase nu numai pe stradă, nu numai pe culoarele facultății, ci și în casa ei. Cel care informase Organele era un coleg ceva mai în vârstă, care trecuse cândva prin reeducarea de la Pitești. Tinerii avuseseră încredere deplină în el tocmai datorită faptului că făcuse închisoare politică, fără să bănuiască o clipă că eroul lor era un provocator. Înainte de a-i turna, nemernicul le propusese să formeze o organizație de luptă anticomunistă, pentru care imparțialul tribunal militar ar fi putut să-i condamne chiar la muncă silnică pe viață. Unealta Securității dădea dovadă de inițiativă creatoare. Pe soldații și pe lucrătorii Ministerului Afacerilor Interne, căruia îi aparțineau și grănicerii, Adrian Topuz îi văzuse la treabă, în deplinătatea aptitudinilor și capacităților lor, atât pe parcursul procesului, cât, mai ales, în lagărele din Balta Brăilei, unde ajunsese după rostirea sentinței. La tribunal, neînfricații ostași din trupele de securitate, postați în spatele inculpaților, aveau grijă ca nu cumva dușmanii poporului să ia legătura cu rudele aflate în sala de judecată: orice întoarcere a capului în direcția părinților ori a prietenilor era urmată imediat de o lovitură cu patul armei între umeri.

- Privirea înainte! șuierau băieții vigilenți.

În lagărele de muncă, trupeții, otrăviți ideologic, se simțeau și mai la largul lor. Se luau la întrecere cu caralii în a-i lovi, a-i înjura și a-i batjocori pe dușmanii clasei muncitoare, ignorând faptul că printre aceștia s-ar fi putut să se afle oricând părinții și frații lor.

În lagărul Stoienești din bălțile Dunării, Adrian Topuz a fost o vreme medicul deținut al unei infirmerii improvizate într-una dintre barăcile așezării, care, în afara acoperișului de stuf, a paturilor cazone și a scutirii temporare de muncă, nu oferea alt tratament bolnavilor. Era totuși o șansă pentru niște oameni ajunși la limita rezistenței fizice să scape câteva zile de săpatul pământului și de căratul roabelor, sute de metri, pe creasta digurilor ce împrejmuiau fluviul. Întrucât administrația nu avea de gând să risipească medicamentele poporului pe bandiții politici, doctorul Topuz a schimbat medicina clasică pe medicina babelor. A început să adune fel de fel de buruieni, să le fiarbă, să facă infuzii, să facă decocturi, să le pună la macerat, să le amestece și să trateze cu ele bolile pacienților, cu rezultate destul de bune; deși era om de știință, dacă s-ar fi priceput, ar fi făcut și vrăji,

doar-doar ar fi ușurat suferința camarazilor. Singurele descântece de care aveau parte bolnavii, sub forma incifrată a înjurăturilor, veneau din partea caraliilor, nemulțumiți că bandiții lor trândăvesc. Adrian Topuz își asociase la medicina asta primitivă câțiva țărani, folosiți de gardieni la munci agricole, care cunoșteau plantele de leac la fel de bine ca el. Într-o zi i-a fost adus la infirmerie, pe o pătură plină de sânge, un deținut aflat în comă. Fusese izbit în cap cu ciomagul de un sergent bătauș, care îi cerea acum medicului să-i salveze victima. Cum nicio buruiană din zestrea improvizatului cabinet, fie infuzie, fie decoct, întreagă sau macerată, nu-i mai putea fi de folos, omul și-a dat duhul chiar în fața caraliului criminal.

După ce examinează rănila de pe craniul mortului, răni cauzatoare de moarte, în jargonul medicilor și al juriștilor, doctorul Topuz se apucă să întocmească actele necesare în asemenea situații. Tocmai când încheia procesul-verbal de constatare a decesului, apărură, din nou, sergentul ucigaș.

- Ce scrii acolo, băi doctore? întrebă el.

Cum nu primi niciun răspuns, continuă:

- Scrie, băi, că i-a stopat inima.

- De unde ați scos dumneavoastră asta? se miră medicul. Omul a murit din cauza unor lovituri în cap. Nu știam că vă pricepeți la medicină.

- Asta-i bună! Nu sunt eu la prima stopare. Mi-au trecut prin mână destui bandiți...

Un diagnostic real ar fi însemnat intervenția procurorului și anchetarea cazului, în urma căreia el, caraliul, nu ar fi ieșit prea bine. Frica de urmările crimei îl umaniza. Începu să se milogească:

- Haide, băi doctore, ce te costă? Scrii stopare, iar eu o să am grijă de tine.

- Sunt medic și nu pot să mint, domnule sergent. Vă rog să nu-mi cereți așa ceva.

- Tot bandit ai rămas, băi doctore, constată sergentul. Ei lasă că te învăț eu minte!

Nu a mai apucat să îl învețe minte, pentru că neînțelegerea dintre medic și caraliu a rezolvat-o, cu înțelepciune, comandantul lagărului. Acesta găsi pe altcineva să pună diagnosticul de stop cardio-respirator și să întocmească procesul-verbal cu pricina, iar pe deținutul Adrian Topuz îl pedepsi cu zece zile de izolare, în

lanțuri, și cu expedierea lui la construcția digului. Nici gardianul asasin nu scăpă basma curată: fu mutat la un alt punct de lucru, mai izolat, unde să se poată ocupa în liniște de stopări, fără să-i pese de părerea vreunui doctor bandit.

Pentru tentativa de trecere a frontierei, Adrian Topuz primi trei ani de închisoare corecțională, pe care îi execută într-un picior, cum se zicea printre pușcăriașii cu pedepse mici. De cum se văzu liber, începu să se pregătească pentru o nouă evadare. Își făcu rost de hărți ale graniței de vest și ale Iugoslaviei, pe unde intenționa să plece și de această dată. Își fixă traseele posibile, cunoscând fiecare localitate din țara vecină, învățându-i apele, munții, căile de comunicație, ba chiar și noțiuni elementare de limbă sârbă. Era medic într-o comună din Bărăgan, avea la dispoziție un docar și un cal, dar nu mergea decât pe jos. În concedii străbătea țara de la sud la nord, cu rucsacul în spinare, trecând Carpații cu pasul, evitând așezările, orientându-se după soare, după stele, după mușchiul copacilor din păduri. Avea busolă, însă o folosea cât mai rar cu putință. Știa să înoate și se gândea uneori că ar putea să încerce să traverseze Dunărea, deși soluția nu i se părea cea mai bună; auzise destule relatări despre sutele de oameni înecați în apa fluviului, împușcați ori sfârtecați de elicea bărcilor cu motor grănicerești. În plus, era înotător mediocru. Nu se putea compara, nici pe departe, cu campionul acelor zile, despre performanța căruia agențiile de presă din lumea comunistă nu conteneau să comenteze cu nețărmurită admirație. Era în 1973, anul în care Mao Tsedun, gloriosul conducător al poporului chinez, împlinea 80 de ani. Pentru a-și dovedi, încă o dată, vitalitatea legendară și pentru a ridiculiza clevetelile imperialiste privitoare la neputințele marelui bărbat, divinul Mao, zeul care asasinase cam 30-40 de milioane de locuitori ai țării pe care o ducea în zbor spre comunism, a hotărât că a sosit momentul să facă o demonstrație de nemurire: să înoate zece kilometri în apele involburate ale Fluviului Galben. A pornit voinicește la vale, iar în jurul lui, al celui mai înțelept și mai luminat produs uman din China ultimelor milenii, s-au aruncat în valuri mulțimi uriașe de membri de partid, tineri și bătrâni, unii dintre ei neștiind să înoate deloc; erau convinși însă că nestemata, unica, atotcuprinzătoarea Cărtică a lui Mao, pe care o știau pe dinafară, îi va ajuta să se descurce. S-au înecat pe capete. O activistă care a reușit să ajungă până în apropierea președintelui republicii, înghițind eroic tot lichidul care i-

a încăput în burtă, a declarat, la revenirea pe mal, că niciodată în viața ei nu a băut o apă mai dulce decât aceea în care se scălda divinul. O alta a născut, chiar sub ochiul protector al părintelui patriei, un copil ce părea sănătos, în ciuda faptului că murise înecat, înainte de a fi simțit gustul aerului. În avântul lui nestăvilit, vigurosul bătrân nu s-ar fi oprit la cei zece kilometri anunțați oficial, ci ar fi parcurs, având brațele și picioarele cele mai puternice din China tuturor timpurilor, întreaga lungime a fluviului, mii de kilometri, până în Marea Galbenă, înotând și mai departe, în Oceanul Pacific, către coastele Americii... Nu s-a întâmplat așa pentru că s-a opus, cu autoritatea specifică funcției, secretarul de partid al raionului în care tocmai ajunsese să se bălăcească strălucitul fiu al strălucitului său tată, strălucit nepot al unui strălucit bunic, genialul Mao.

- Vă interzic să vă obosiți! i-a strigat secretarul raional, ca să acopere cu vocea sa provincială zgomotul cumplit făcut de cei ce se înecau în jurul Supremului. Poporul vă vrea neobosit, tovarășe președinte! Ordon să vă opriți!

Nu, nu se putea compara cu inegalabilul campion. Adrian Topuz renunță la ideea de a trece Dunărea înot. În fond, își zise el, cu gândul la spusele unui clasic al antichității, niciodată nu trebuie să călătorești pe apă, atunci când poți călători pe uscat. Și a avut dreptate. A trecut granița într-o noapte ploioasă, astfel încât ploaia și vântul să-i șteargă urmele, a traversat Iugoslavia deplasându-se doar noaptea, hrănindu-se cu semințe, cu fructe, cu ciuperci, și a ajuns în Italia, după multe săptămâni de mers numai pe jos. De acolo, din lagărul de triere a refugiaților, a luat calea Americii, ținta mai tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România, etichetați, în epocă, drept dușmani înrăiți ai poporului.

În Statele Unite ale Americii, medicul Adrian Topuz și-a legat numele de studierea unor manifestări bolnave specifice ostașilor întorși din războiul din Irak, pe care el le-a definit drept „Sindromul Golfului”. Era vorba de comportamentul deviant al foștilor combatanți, de inexplicabile dureri de cap, de pierderea memoriei, a vederii, a auzului, de tulburări ale somnului, ale bățăilor inimii, de coșmaruri. Cu excepția înclinației spre droguri, furt, violuri și dezertare, erau exact simptomele cu care se întorseseră din pușcării și deținuții politici români. Cum stresul războiului, prin dereglările lui posttraumatice, nu se deosebea prea mult de stresul închisorii, doctorul

Topuz, posesor al unei bogate experiențe concentraționare, ar fi putut boteza Sindromul Golfului, tot așa de bine, Sindromul Jilavei, Sindromul Aiudului sau Sindromul Gherlei. În loc să-i descrie pe veteranii de război americani, s-ar fi putut descrie pe sine, luminând de-a pururi ignoranta societate academică în legătură cu valoarea inestimabilă a pușcăriilor românești la dezvoltarea științei universale.

Se făcuse noapte. Crucea coanei Ana arsese în întregime. Fănel acoperi cărbunii din vatră cu un strat de cenușă, ca să-i păstreze vii până dimineața, își trase cojocul pe umeri și ieși afară. După zile de zbcium neîntrerupt, vântul se potolise, viscolul dispăruse. O lumină rece se așternuse peste ogradă, fulguia ușor, zăpada strălucea sub razele înghețate ale lunii, stelele, ca niște cioburi de sticlă, umpleau cerul cu scânteieri palide. În colțul casei, la adăpostul ceardacului, o tufă de trandafir agățător creștea de ani buni, se lipise de zid și se înălțase până sub streășină. Peste vară, în crengile ei, își întinsese plasa un păianjen. Țesuse o pânză complicată, ancorată solid de lemnul trandafirului, și pândea nemișcat, ascuns în tunelul de frunze și flori. Insectele ce nimereau terenul lui de vânătoare rareori scăpau. Se izbeau de geometria invizibilă, dădeau convulsiv din aripi și se încurcau în oglinda înșelătoare a capcanei. Firele sensibile vibrau, păianjenul țâșnea din ascunzătoare, își injecta veninul, își învelea prada într-un giulgiu lipicios, cu sugestii de mort îmbălsămat și îmbrăcat în straiele cele bune, îi sugea sucurile, pentru ca, peste un timp, în mormântul acela argintiu să nu rămână decât scheletul vaporos a ceea ce fusese cândva o muscă, o molie, un fluture. Ori de câte ori treburile îi dădeau pace, Fănel urmărea fascinat tragedia din plasă, întreaga poveste părându-i-se că seamănă, într-un fel, cu înmormântările de la care își făcea rost de colivă. Acum, pânza de păianjen, stropită cu fulgi de zăpadă, rezistase iernii, rezistase viscolului. Urzeala avea fisuri, desenul își pierduse perfecțiunea, legăturile se rupseseră pe alocuri, zdrențe de mătase atârnav de ghimpii trandafirului, oglinda îi era zgâriată, dar scânteia în lumina lunii. Scânteia și, în ciuda fragilității, părea veșnică. Doar păianjenul dispăruse. Mort sau numai amorțit? Va apărea oare în primăvară, odată cu înflorirea trandafirului? Nimeni nu avea de unde să știe. Veșnice păreau și troienele crescute până la acoperiș, care blocau vederea satului. Nici măcar gardul vecinilor nu se zărea.

- Va trebui să fac pârție, constată Fănel.

Vorbea singur. Luase obiceiul acesta de multă vreme și-i plăcea. Conversațiile cu sine însuși erau civilizate, se desfășurau în înțelegere deplină, nimeni nu ridica tonul, nu se rosteau vorbe urâte, excludeau disputele, atât de frecvente între consătenii lui, instalau armonia. Intră în casă, în odaia bine încălzită, și simți că i se face somn. Se întinse pe laviță îmbrăcat. Îl așteptau treburile dintotdeauna: să tragă clopotul, să bată toaca, să-l însoțească pe preotul cel nou la înmormântări, la nunți, la botezuri, la parastase, de unde va face rost de colaci și colivă, să măture în biserică, iar la întoarcerea acasă să treacă prin cimitir și să-și reînnoiască provizia de lemne de foc. Într-un an, în rătăcirile lui prin cimitir, se împiedecase de crucea tatălui său. Stătea aplecată peste mormântul neîngrijit, lipsit de relief, gata să se prăbușească. O singură lovitură de picior să-i fi dat, și ar fi fost la pământ. Nu o făcuse. Îndreptase crucea, o cuprinsese cu brațele, se lăsase cu toată greutatea pe stâlpul ei și o fixase bine în solul nisipos. Era ca o ultimă, vinovată îmbrățișare de despărțire. Într-un fel nelămurit, se rușina de propria-i nepăsare față de semnele trecerii prin lume a semenilor săi. Simțea că în crucile acelea trăia istoria satului, cu dramele, cu spaimile, cu împlinirile ei, însă era istoria unor păcătoși și trebuia arsă. El, soldatul care își făcuse armata la trupele de securitate și învățase să urască trecutul, pentru că numai astfel se poate făuri viitorul, nu-și pierduse simțul datoriei. Iarna se anunța a fi lungă, iar cimitirul, vechi de sute de ani, încă avea o mulțime de cruci. Fănel îi cunoștea toate mormintele, toate movilele, toate gropile și îl iubea, așa cum își iubea și satul, locul acela ascuns între dealuri, în care oamenii trăiau ca la începutul lumii: puțină dragoste, puțină ură, griji multe, bucurii puține, câte o moarte, câte o naștere, multă încredere în ziua de mâine.

Fundația Academia Civică

București, Calea Moșilor nr. 132, etaj I

CP 22-216

Tel./fax +40 21 3125854, tel. +40 21 3129852

*e-mail **acivica@memorialsighet.ro***

www.memorialsighet.ro

Comenzi de carte:

Tel. +40 21 3125854, +40 21 3129852

sau

www.memorialsighet.ro